

Studiekeuze van allochtone leerlingen

Onderzoek naar variabelen die een rol spelen bij de bepaling van de studiekeuze binnen het Mondriaan College in Den Haag.

Woord Vooraf

Voor u ligt een studie naar de studiekeuze van allochtone leerlingen binnen het Mondriaan college in Den Haag. Naar aanleiding van het doctoraal examen Sociologie aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam is een onderzoek uitgevoerd naar variabelen die een rol spelen bij de keuze van de vervolg opleiding voor allochtone leerlingen. Door de combinatie van een literatuurstudie en een praktijkonderzoek is getracht een beter inzicht te krijgen welke factoren hierbij een rol spelen.

Ik wil op deze plaats graag van de gelegenheid gebruik maken een dankwoord te uiten. Allereerst ben ik dank verschuldigd aan Prof. Dr. J.F.A. Braster. Hij heeft mij gedurende het hele traject enthousiast begeleid en mij voorzien van de nodige instructies voor SPSS.

Daarnaast wil ik het Mondriaan College in Den Haag bedanken, omdat zij zich bereid hebben verklaard de vragenlijsten voor mij onder hun leerlingen te verspreiden. Tenslotte ben ik dank verschuldigd aan mijn ouders en naaste vrienden, van wie ik veel steun, advies en hulp heb gekregen tijdens het schrijven van deze scriptie.

Delft, augustus 2006

Amanda Rasch

Inhoudsopgave

Introductie	1
1.1 Aanleiding onderzoek	1
1.2 Probleemstelling en deelvragen	3
1.3 Methodologie	4
1.4 Opbouw van het onderzoek	4
Conceptueel model en hypotheses	6
2.1 Inleiding	6
2.2 Conceptueel model	7
2.3 Sociaal-cultureel kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze	10
2.4 Economisch kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze	13
2.5 Etnisch kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze	15
2.6 Studiemotivatie als bepalende variabele voor studiekeuze	16
2.7 Geslacht als bepalende variabele voor studiekeuze	17
2.8 Conclusie	19
De theoretische concepten	22
3.1 Inleiding	22
3.2 Sociaal-cultureel kapitaal van de respondenten	22
3.3 Economisch kapitaal van de respondenten	27
3.4 Etnisch kapitaal van de respondenten	28
3.5 Studiemotivatie en overige kenmerken van de respondenten	29
3.6 Conclusie	32
De empirische variabelen	33
4.1 Inleiding	33
4.2 Sociaal-cultureel kapitaal	33
4.3 Economisch kapitaal	36
4.4 Etnisch kapitaal	38
4.5 Studiemotivatie	39
4.6 Achtergrond kenmerken van de respondenten	40
4.7 Factor analyse van de stellingen	41
4.8 Conclusie	43
Data analyse	44
5.1 Inleiding	44
5.2 Sociaal-cultureel kapitaal	44
5.3 Economisch kapitaal	51
5.4 Etniciteit	54
5.5 Studiemotivatie	56
5.6 Geslacht	63
5.7 Discriminant analyse	64
5.8 Conclusie	71

Conclusies en aanbevelingen	75
6.1 Inleiding	75
6.2 Conclusies	77
6.3 Aanbevelingen.....	83
Literatuurlijst	85
Bijlage 1	87
Bijlage 2	88
Bijlage 3	89

Lijst met figuren en tabellen

Figuur 2.1 Conceptueel model	7
Figuur 2.2 Percentage werknemers per economischeactiviteit naar herkomstgroepering	15
Figuur 2.3 Verdeling jongens/meisjes op het VMBO naar leerweg	17
Figuur 5.1 Verdeling hoogte van het sociaal kapitaal over de gehele steekproef.....	45
Figuur 5.2 Verdeling hoogte van het cultureel kapitaal over de gehele steekproef.....	48
Figuur 5.3 Verdeling economisch kapitaal over de steekproef.....	52
Figuur 5.4 Geboorteland ouders.....	55
Figuur 5.5 Verdeling man/vrouw in steekproef	63
Figuur 5.6 Onderverdeling respondenten naar studierichting.....	63
Tabel 2.1 MBO opleidingsniveaus.....	8
Tabel 2.2 Geslaagden VMBO naar geslacht, sector en niveau	19
Tabel 4.1 Factor analyse met vier factoren	42
Tabel 5.1 Hoogte sociaal kapitaal versus geboorteland ouders	46
Tabel 5.2 Hoogte sociaal kapitaal versus de invloed op de studiekeuze.....	47
Tabel 5.3 Sociaal kapitaal versus studierichting	47
Tabel 5.4 Hoogte cultureel kapitaal versus geboorteland ouders.....	49
Tabel 5.5 Opleidingsniveau ouders versus geboorteland van de ouders.....	49
Tabel 5.6 Opleidingsniveau ouders versus het gebruik van een schotel antenne	50
Tabel 5.7 Hoogte cultureel kapitaal versus studierichting	51
Tabel 5.8 Economisch kapitaal versus studierichting	53
Tabel 5.9 Economisch kapitaal versus opleidings niveau.....	54
Tabel 5.10 Etnisch kapitaal versus studierichting.....	56
Tabel 5.11 Variantie analyse studiemotivatie*sociaal kapitaal	57
Tabel 5.12 Variantie analyse studiemotivatie*cultureel kapitaal.....	58
Tabel 5.13 Variantie analyse studiemotivatie*economisch kapitaal	59
Tabel 5.14 Variantie analyse studiemotivatie*etnisch kapitaal	60
Tabel 5.15 Variantie analyse studiemotivatie*studiekeuze	61
Tabel 5.16 Verdeling man/vrouw per studierichting	64

Introductie

1.1 Aanleiding onderzoek

Opvallend veel jongeren in het MBO kiezen ervoor om hun opleiding voortijdig af te breken waardoor zij zonder startkwalificatie voor de arbeidsmarkt komen te zitten. Voor de Nederlandse arbeidsmarkt geldt als minimale startkwalificatie een HAVO of VWO diploma of een MBO diploma niveau 2. Niet voldoen aan deze eis leidt tot een moeizame aansluiting op de arbeidsmarkt en een grote kans op langdurige werkloosheid (Parsan, 2005). Het indirecte gevolg van langdurige werkloosheid is dat deze jongeren een verhoogde kans hebben om ‘maatschappelijk’ af te glijden en zich in te laten met de wereld van criminaliteit en drugs. Het voortijdig schoolverlaten van jongeren wordt hierdoor een maatschappelijk probleem.

De ernst van het voortijdig schoolverlaten wordt duidelijk wanneer we kijken naar de cijfers. In het voortgezet onderwijs verlaten jaarlijks ruim 27.000 leerlingen de opleiding zonder diploma, dit betreft voornamelijk leerlingen van het VMBO (Miedema, 2003). Deze groep schoolverlaters kan vervolgens kiezen om alsnog in te stromen op MBO niveau 1. Wanneer we kijken naar MBO- leerlingen op niveau 1 en 2, halen ongeveer 48.000 leerlingen geen diploma. Dit komt overeen met ongeveer 50% van alle MBO leerlingen op dit niveau. De redenen die onderzoekers voor het voortijdig schoolverlaten aandragen zijn onder andere een verkeerde beroepskeuze, problemen in de psychosociale sfeer, sociaal-maatschappelijke en/of emotionele sfeer (problemen thuis, gedragsproblemen, contacten met politie en justitie), beperkte cognitieve vaardigheden en de aantrekkelijkheid of noodzaak om te gaan werken om inkomen te verwerven (Van der Hoeven, 2005).

We kunnen de grote groep uitstromers nader onderverdelen op basis van de schatting die gemaakt is door de Raad van Werk en Inkomen in 2005 (Van der Hoeven, 2005). Van de in totaal 1,9 miljoen jongeren in de leeftijd tussen de 15 en 24 jaar zijn er ongeveer 108.000

jongeren niet aan het werk of aan het leren. Dit komt overeen met 6% van alle jongeren in Nederland. Deze groep jongeren kunnen we als volgt onderverdelen:

- 57.000 niet lerende jongeren op zoek naar een baan.
- 19.000 jongeren die passief zoeken, maar niet direct beschikbaar zijn voor een baan.
- 16.000 jongeren die vanwege zorgtaken buiten onderwijs en arbeidsmarkt staan.
- 16.000 jongeren die niets willen.

Binnen deze groep jongeren is de werkloosheid onder etnische jongeren twee tot drie keer zo hoog. Dit betekent dat 60% van de schoolverlatende jongeren van allochtone herkomst is (NPRD, 2003).

In februari 2002 ben ik begonnen als docent economie op het Mondriaan College in Den Haag, afdeling Haverkamp. Het kenmerkende voor deze school is dat 97% van de leerlingen een etnische herkomst heeft. Net zoals andere MBO's kampt deze school met een hoog uitval percentage in de eerste twee leerjaren (bron: directie Haverkamp). Uitval is zeer kostbaar voor onderwijsinstellingen omdat deze beloond worden vanuit de overheid voor het aantal in één keer geslaagden. Het is vanuit het standpunt van onderwijsinstellingen daarom van belang de oorzaken van het hoge uitval percentage te achterhalen om deze in de toekomst terug te kunnen dringen.

Terugkijkend op de lessen was een aanzienlijke groep leerlingen 'aanwezig' maar niet voor het volgen van de lessen, maar meer omdat het 'moet'. Wanneer ik vroeg aan de leerlingen waarom zij op school zitten ving ik geluiden op dat de studiefinanciering en de OV-kaart een van de redenen was dat ze naar school kwamen. Een ander geluid ving ik op via de vertrouwenspersoon van de Haverkamp. Voor sommige meisjes betekent het volgen van onderwijs dat ze minder snel uitgehuwelijkt worden. Na deze gesprekken vroeg ik me af of deze opmerkingen meer regel dan uitzondering zijn voor de MBO opleidingen van het Mondriaan College in Den Haag. Vanuit deze ervaring is de uiteindelijke probleemstelling voor dit onderzoek tot stand gekomen.

1.2 Probleemstelling en deelvragen

Het doel van het onderzoek is meer inzicht te krijgen welke factoren een rol spelen bij de keuze voor de vervolg opleiding bij allochtone leerlingen. Door het hoge uitval percentage op MBO's in Nederland hebben wij een vermoeden dat het volgen van onderwijs slechts een middel is om hun zelf gekozen niet onderwijsdoel te verwezenlijken. Om te achterhalen waarom leerlingen, die niet tot doel hebben het behalen van een diploma, zichzelf toch aanmelden voor een MBO opleiding hebben wij de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Probleemstelling:

'Welke factoren zijn bepalend bij de studiekeuze voor leerlingen van het Mondriaan College in Den Haag?'

Hiermee willen we onderzoeken of er bepaalde factoren zijn aan te wijzen die van invloed zijn bij de keuze voor een vervolgopleiding en mogelijk de verklaring levert voor het hoge uitval percentage in het middelbaar beroepsonderwijs.

Naast de probleemstelling proberen we in dit onderzoek een antwoord te vinden op de volgende deelvragen:

- *'Voor welke richtingen kiezen de leerlingen van het Mondriaan College en wat is hun motivatie daarvoor?'*
- *'Welke risicogroepen kunnen we onderscheiden met betrekking tot voortijdig schoolverlaten?'*

Is het mogelijk om op basis van de uitkomsten van dit onderzoek een inventarisatie te maken van de groepen die het meeste risico lopen om voortijdig de school te verlaten? Indien dit mogelijk is kunnen we met de school het beleid aanpassen. Misschien is het zelfs mogelijk om de resultaten uit dit onderzoek te relateren aan het gehele middelbaar beroepsonderwijs in Nederland. Het voorkomen van voortijdig schooluitval scheelt de maatschappij op de lange termijn veel geld. Niet alleen omdat de meeste schoolverlaters vaker werkloos zijn en leven van een uitkering dan andere groepen, maar ook omdat zij in hun schooltijd een beroep

hebben gedaan op studiefinanciering en op de onderwijscapaciteit. Wat er uiteindelijk gedaan moet worden met eventuele risico groepen valt buiten de scope van dit onderzoek, wij proberen binnen dit onderzoek antwoord te geven op de factoren die een bepalende rol hebben gespeeld bij de keuze voor het wel of niet volgen van een MBO opleiding en binnen de opleiding voor de studierichting en de achterliggende motivatie.

1.3 Methodologie

Het onderzoek begint met een theoretische studie naar de variabelen die een rol kunnen spelen bij de studiekeuze. In het eerste gedeelte van het theoretische kader formuleren we ons conceptuele model waarin we de variabelen die van invloed kunnen zijn op de studiekeuze afzetten tegen de verschillende studierichtingen binnen het Mondriaan College afdeling economie in Den Haag. In het tweede gedeelte van het theoretische kader bespreken wij onze hypothesen en zetten wij ze af tegen bestaande literatuur aangaande dit onderwerp.

Het tweede gedeelte van het onderzoek is empirisch van aard. Aan de hand van een enquête komen de leerlingen van het Mondriaan College in Den Haag zelf aan het woord. De enquête is er voornamelijk op gericht te achterhalen welke factoren een rol hebben gespeeld bij de uiteindelijke studiekeuze van de respondenten. Binnen deze lijst maken we een onderscheid naar sociaal-cultureel, economisch en etnisch kapitaal van het herkomst gezin en naar de motivatie en het geslacht van de leerling. Met dit onderzoek proberen we enerzijds te achterhalen welke variabelen een belangrijke rol hebben gespeeld bij de uiteindelijke studiekeuze. Anderzijds proberen we te verklaren waarom in de eerste jaren van de opleiding de MBO-scholen te maken krijgen met hoge uitvalpercentages. Ligt dit aan het verkeerd kiezen van de studierichting of aan de factoren die een rol hebben gespeeld bij de keuze om wel of niet door te leren op het MBO? Aan de hand van de resultaten van deze enquête proberen wij een antwoord te formuleren op de probleemstelling en de deelvragen.

1.4 Opbouw van het onderzoek

Het eerste gedeelte van dit onderzoek bestaat uit het theoretische kader. In hoofdstuk twee introduceren we ons conceptueel model dat centraal zal staan binnen dit onderzoek. In dit model bespreken we de hoofdrelaties die we op grond van de bestaande literatuur verwachten te vinden met betrekking tot de gekozen studierichting. In hoofdstuk drie worden de gevormde hypothesen uit hoofdstuk twee gekoppeld aan de vragenlijst die afgenomen is

binnen het Mondriaan College in Den Haag. De vragen worden verdeeld over de verschillende hypotheses en vervolgens wordt uitgelegd waarom de vraag opgenomen is in de vragenlijst. Het tweede gedeelte van het onderzoek is empirisch van aard. In hoofdstuk vier leggen we de nadruk op de operationalisering van de vragenlijst. Per gestelde vraag wordt besproken hoe we deze meetbaar maken en op welke wijze de scores iets zeggen over de kenmerken van de leerlingen en het herkomst gezin. In hoofdstuk vijf staat de data analyse centraal. Op grond van de resultaten op de verschillende variabelen proberen we uitspraken te doen over de mogelijk aantoonbare verbanden tussen de verschillende variabelen en hun invloed op de studiekeuze en motivatie van de leerlingen. In hoofdstuk zes sluiten we het onderzoek af met de conclusie en geven we aanbevelingen aan de sector en de mogelijkheden voor eventueel vervolg onderzoek.

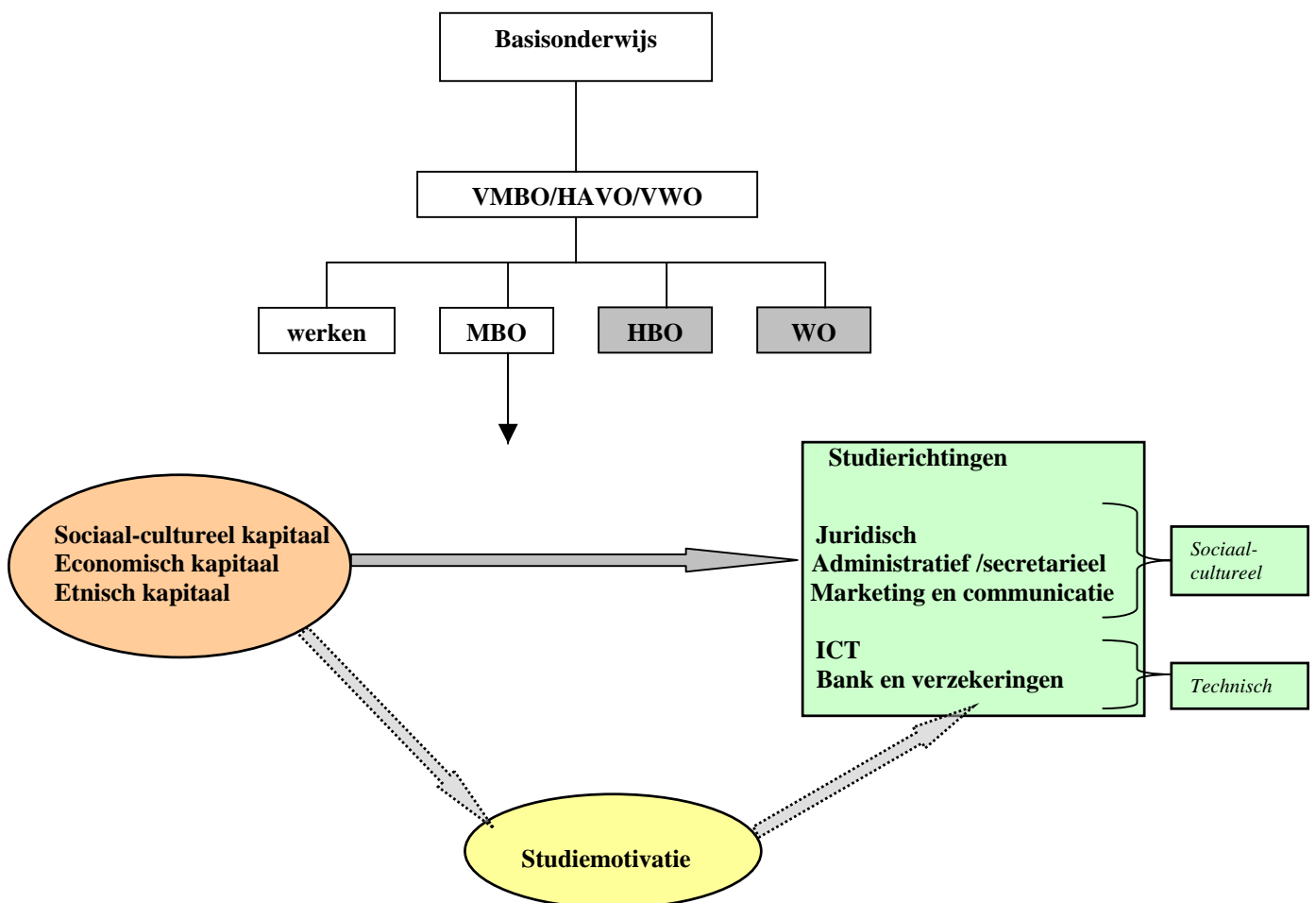
Conceptueel model en hypothesen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de hoofdrelaties die van invloed zijn op de gekozen studierichting van allochtone studenten in Den Haag. Per paragraaf zullen we elke relatie afzonderlijk bespreken en in relatie proberen te brengen met bestaande literatuur. Hierbij zullen we ingaan op waarom we de relatie verwachten te vinden en hoe deze in relatie staat tot de gekozen studierichting. In de eerste paragraaf geven wij schematisch ons conceptueel model weer en leggen wij de inhoud van de verschillende studierichtingen uit. In de tweede paragraaf gaan we in op de eerste hypothese van dit onderzoek waarbij we ingaan op de relatie tussen het sociaal-cultureel kapitaal van het gezin en de studiekeuze van de leerling. In de derde paragraaf geven we de relatie weer tussen het economisch kapitaal van het gezin, hypothese twee, en de studiekeuze van de leerling. In de vierde paragraaf gaan we dieper in op de relatie die wij verwachten aan te treffen tussen het etnisch kapitaal, hypothese drie, van het gezin en de studiekeuze van de leerling. In de vijfde paragraaf geven wij onze verwachting weer omtrent de relatie tussen de studiemotivatie, hypothese vier, van de leerling en de keuze voor een bepaalde studierichting. In de zesde paragraaf proberen we een relatie te leggen tussen het geslacht van de leerling, hypothese vijf, en de studiekeuze. Het hoofdstuk wordt in de laatste paragraaf afgesloten met een conclusie.

2.2 Conceptueel model

In het conceptueel model worden de door ons veronderstelde hoofdrelaties afgezet tegen de verschillende studierichtingen. Dit model, en onderzoek, heeft alleen betrekking op leerlingen die na het VMBO een keuze moeten maken om wel of niet door te leren op het MBO. Wanneer zij hebben gekozen om door te leren op het MBO is het volgende conceptuele model op hun studiekeuze van toepassing.

Figuur 2.1 Conceptueel model

In dit onderzoek verwachten wij dat de studiekeuze van de leerling *direct* beïnvloed wordt door het herkomst milieu. Geheel links in figuur 2.1 staan de achtergrond kenmerken van het gezin weergegeven. De grijze pijl laat het directe verband zien tussen het sociaal-cultureel

kapitaal, het economisch kapitaal en het etnisch kapitaal van het gezin en de gekozen studierichting. De leerling kan uit diverse studierichtingen kiezen. Echter wanneer we naar de aard van de opleidingen kijken kunnen we een duidelijk onderscheid aangeven tussen de meer sociaal-culturele richtingen en de technische richtingen. Naast deze achtergrond kenmerken speelt de studiemotivatie van de leerling ook een rol bij de studiekeuze. De studiemotivatie is de ‘reden’ die de respondent aangeeft waarom hij of zij gekozen heeft voor het volgen van de vervolgopleiding. De studiemotivatie kan mede beïnvloed worden door het herkomst milieu. In figuur 2.1 wordt deze (indirecte) beïnvloeding, door het herkomst milieu via de studiemotivatie, op de uiteindelijke studiekeuze weergegeven door de licht grijze pijlen.

Binnen het Mondriaan College in Den Haag kunnen de studenten die gekozen hebben voor een economische opleiding na het eerste (basis)jaar kiezen voor een speciale studierichting. Afhankelijk van het niveau van de genoten vooropleiding volgen de leerlingen les op niveau 1 tot en met niveau 4. Niveau 4 biedt de mogelijkheid van doorstroming naar het HBO. In tabel 2.1 is dit schematisch weergegeven.

Tabel 2.1 MBO opleidingsniveaus

	Niveau 1 Assisterend beroepsbe- oefenaar	Niveau 2 Basis beroepsbe- oefenaar	Niveau 3 Zelfstandig beroepsbe- oefenaar	Niveau 4a Middenkader functionaris	Niveau 4b specialist
Opleidingstype	Assistent opleiding	Basis beroeps- opleiding	vakopleiding	Middenkader opleiding	Specialisten opleiding
Vooropleiding	Geen	Diploma VMBO: basisberoeps- gerichte leerweg	Diploma VMBO: alle leerwegen Diploma MBO: Basisberoeps- opleiding Overgangs- bewijs van 3 naar 4 HAVO of VWO	Diploma VMBO (m.u.v. basisberoeps- gerichte leerweg) Diploma MBO: Basisberoeps- opleiding Overgangsbe- wijs van 3 naar 4 HAVO of VWO	Vakopleiding
Doorstroom mogelijkheden	MBO: Basisberoeps- opleiding	MBO: vakopleiding	MBO: Middenkader of specialisten opleiding	HBO	HBO (incidenteel)
Duur	0,5-1 jaar	2-3 jaar	2-4 jaar	3-4 jaar	1-2 jaar

¹ <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/2aba48fe-587e-4222-9c63-168a4fc37e66/0/jaarboekonderwijs2005.pdf>

De studierichtingen waaruit de leerlingen kunnen kiezen zijn samengevoegd tot vijf richtingen die vermeld zijn in het rechter gedeelte van figuur 2.1. De inhoud van de verschillende richtingen is als volgt²:

- Juridisch: Als sociaaljuridisch medewerker help je mensen door hen informatie en voorlichting te geven en te adviseren, bijvoorbeeld als ze problemen hebben. Bij deze hulp gaat het erom dat de mensen krijgen waar ze juridisch (volgens de wet) recht op hebben. Verder help je mensen als het gaat om het toepassen van regels en wetten. Voorbeelden zijn hulp bij het aanvragen van huursubsidie of het aanvragen van een uitkering.
- Administratief/secretarieel: Als *administratief medewerker* verricht je eenvoudige administratieve werkzaamheden, zoals het verwerken van teksten, het behandelen van post en het beheren van het archief. Je ondersteunt je collega's met administratieve werkzaamheden. Je ontvangt bezoek en krijgt opdrachten van collega's en voert de werkzaamheden onder begeleiding uit. Als *secretarieel medewerker* verricht je secretariële en administratieve werkzaamheden, zoals het voeren van correspondentie, agendabeheer, archiefbeheer en het afhandelen van de post. Je voert de werkzaamheden in opdracht uit, waarbij je gebruik maakt van moderne hulpmiddelen.
- Marketing en communicatie: Tijdens de opleiding leer je marketing- en communicatieplannen op te stellen. Je leert voorlichtings- en promotieactiviteiten te coördineren.
- ICT: Als medewerker ICT houd je je bezig met het beheren en installeren van computerapparatuur en software. Je bent bekend met de modernste communicatiemiddelen en je gebruikt je kennis om op klantvriendelijke wijze service te verlenen aan de eindgebruikers. Datacommunicatie en netwerkbeheer zijn belangrijke onderdelen van deze opleiding. Internet heeft nauwelijks nog geheimen voor je. Daarnaast leer je ook eenvoudig programmeren in een taal als Visual Basic, Java of Perl.
- Bank en verzekeringen: Als commercieel medewerker bank- en verzekeringswezen adviseer je particuliere klanten. Het gaat daarbij om het verkopen van verzekeringsdiensten en bancaire producten. Je taken zijn voor een belangrijk deel zowel bank- als verzekerings specifiek. Tevens zijn allerlei aspecten van de marketing onderdeel van je takenpakket. Je zult je moeten ontwikkelen tot een 'financieel planner'.

---

² www.mon3aan.nl

De aard van de verschillende opleidingen en het toekomstperspectief van de verschillende studierichtingen zullen ervoor zorgen dat bepaalde leerlingen door de opleiding worden aangesproken. Zo zijn de eerste drie studierichtingen binnen economie voornamelijk sociaal-cultureel van aard en de laatste twee studierichtingen voornamelijk technisch van aard. Daarnaast verwachten wij dat naast de algemene kenmerken van de studierichtingen andere factoren van belang zijn tijdens het keuze proces van de leerlingen. In de volgende vijf paragrafen zullen we achtereenvolgens deze factoren bespreken.

2.3 Sociaal-cultureel kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze

De eerste hypothese van dit onderzoek luidt:

‘De hoogte van het sociaal-cultureel kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze.’

Sociaal-cultureel kapitaal bestaat enerzijds uit het sociale netwerk waarin de familie zich begeeft zoals de relaties met familie en met de buurt. Anderzijds bestaat het uit het culturele netwerk van de familie. Hierbij gaat het om de mate waarin men zich verbonden voelt met Nederland (ofwel de mate van integratie), interesse toont in de politiek en het gebruik van de media (krantenabonnement, computer, televisie en theaterbezoek)³. In deze paragraaf willen we een relatie leggen tussen het sociaal-cultureel kapitaal van het gezin en de studiekeuze van de kinderen.

Wanneer we kijken naar bestaand onderzoek blijkt dat de gekozen studierichting vaak overeenkomt met de sociale klasse van de ouders⁴. Via de gekozen studierichting komen de kinderen in dezelfde of hogere sociale klasse terecht als hun ouders. Een voorbeeld van deze intergenerationele overdracht van sociale klasse via studiekeuze is te vinden bij o.a. kinderen van agrarische herkomst of kinderen van kleine zelfstandigen. Bij deze groep is het aannemelijk dat de kinderen kiezen voor een opleiding waarmee ze later het bedrijf van hun ouders over kunnen nemen. In de opleiding leren zij dan alle vaardigheden die ze daarbij nodig hebben en komen op deze manier in dezelfde sociale klasse terecht als hun ouders (Need, 2002).

---

³ www.vvs.ac

⁴ www.jeugdwerkloosheid.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_rubriek&rubriek

Wanneer we veronderstellen dat kinderen in dezelfde sociale klasse terecht komen als hun ouders door het opleidingsniveau en de gekozen studierichting stuiten we meteen op een probleem wanneer we het hebben over kinderen uit achterstandswijken en/of achterstandsgezinnen. In deze concentratiebuurten is het sociale netwerk (sociaal kapitaal) waar het gezin op terug kan vallen beperkt. In deze buurten ontbreekt het vaak aan positieve rolmodellen voor jongeren van succesvolle afgestudeerden (Van de Werfhorst, 2002). Deze problematiek wordt vergroot wanneer we stellen dat veel ouders niet in Nederland op school hebben gezeten. Het onderwijs aanbod is zeer divers en daardoor heel ondoorzichtig voor 'leken'. Wanneer er na de middelbare school een keuze voor een vervolgopleiding moet worden gemaakt proberen de ouders de leerlingen te stimuleren om een bekende richting te kiezen waar zij later een goede baan mee kunnen vinden en niet (te veel) vervreemden van hun herkomst klasse en hun cultuur (Van de Werfhorst, 2002). Door het ontbreken van rolmodellen hebben ouders vaak geen inzicht in de opleidingen die aansluiten op het VMBO (Need, 2002). Vooral bij allochtone leerlingen is de druk vanuit thuis groot om advocaat of arts te worden terwijl deze functies niet haalbaar zijn direct na het volgen van een MBO opleiding en de leerlingen niet beschikken over de daarvoor benodigde vaardigheden. Deze groep leerlingen verwachten wij voornamelijk binnen de technische richtingen aan te treffen. Deze richtingen worden over het algemeen gezien als de 'harde' economische richtingen en leveren daardoor de leerling meer status op dan wanneer deze gekozen zou hebben voor een van de 'zachte' sociaal-culturele richtingen. Wanneer de leerlingen 'zelf' mogen kiezen wordt er door deze groep vaak voor een veilige richting gekozen zoals 'manager' of (maatschappelijk) dienstverlener, omdat ze deze keuze thuis niet hoeven te verantwoorden (Wiggers, 2004). De ouders snappen ongeveer wel wat het beroep inhoudt of kunnen er op zijn minst een redelijke voorstelling van maken. Daarbij is het een keuze die zij op hun beurt binnen hun gemeenschap niet uit hoeven te leggen omdat een 'manager' of verzorger toch een bepaalde status heeft (Need, 2002). Deze groep leerlingen verwachten we voornamelijk aan te treffen binnen de sociaal-culturele richtingen. Deze 'zachte' economische richtingen leiden de leerlingen op voor een baan in de dienstverlenende sector.

Vrienden met dezelfde vooropleiding kunnen ook een rol spelen bij de studiekeuze⁵. Enerzijds kunnen vrienden die al op een vervolgopleiding zitten ervaringen uitwisselen en ideeën aandragen voor de aankomende MBO leerling (Wiggers, 2004). Anderzijds kunnen vrienden

---

⁵ www.jeugdwerkloosheid.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_rubriek&rubriek

van de middelbare school die al een keuze hebben gemaakt de aankomende leerling over de streep trekken om te kiezen voor een bepaalde opleiding zonder dat deze er zelf echt over nagedacht heeft (bron: schoolcontactpersoon Haverkamp). Leerlingen vinden het gezellig om met vrienden mee te gaan en daarnaast wordt de verandering van schooltype minder spannend wanneer het vertrouwde vriendenclubje samen gaat. Daarnaast is de gekozen studierichting voor de leerling zelf ook eenvoudiger te verantwoorden naar zijn ouders toe. Wanneer de ouders van de ene leerling al ingestemd hebben met het volgen van een bepaalde opleiding zullen zij niet ingaan tegen hun besluit (Need, 2002). Dit doen zij niet alleen vanuit het gemeenschapsdenken maar ook omdat zij zelf de keuze niet beter kunnen maken vanuit hun eigen ervaring en (gebrekkige) kennis van het Nederlandse schoolsysteem.

Naast sociaal kapitaal heeft de overdracht van cultureel kapitaal binnen het gezin invloed op de studiekeuze. Cultureel kapitaal binnen een gezin is gedeeltelijk verbonden met het opleidingsniveau van de ouders⁶. Echter met cultureel kapitaal bedoelen we ook het geheel van attitudes, gedragsvoorschriften, het belang dat aan de schoolse waarden wordt gehecht, maar ook de stimuli voor cognitieve ontwikkeling van het kind door middel van krantenabonnement, computer, televisie, verenigingsleven en theaterbezoek. Onder de overdracht van cultureel kapitaal verstaan we, wanneer we het hebben over de concentratiebuurten, enerzijds de overdracht van de dominante (herkomst) cultuur binnen het gezin. Anderzijds de overdracht van de waarden en normen die in de maatschappij centraal staan. Vanuit dit standpunt kunnen we in plaats van te spreken over cultureel kapitaal ook spreken over de mate van culturele integratie in de Nederlandse samenleving. Een voorbeeld hiervan is wanneer (culturele)tradities mede bepalend zijn voor de studiekeuze. Halverwege vorige eeuw was het in de Nederlandse maatschappij niet nodig voor vrouwen om door te leren. Zij volgden de huishoudschool en slechts een enkeling mocht studeren. Tegenwoordig hebben we in Nederland te maken met veel verschillende culturen en daarbij behorende tradities. De studiekeuze wordt binnen deze (nieuwe) tradities gebaseerd op de normen en waarden die men binnen de eigen cultuur centraal stelt. De studierichting die gekozen wordt is hierdoor afhankelijk van het verwachtingspatroon van de gemeenschap (Need, 2002).

---

⁶ www.vvs.ac

2.4 Economisch kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze

De tweede hypothese van dit onderzoek heeft betrekking op het economisch kapitaal van het gezin en luidt als volgt:

‘Het economisch kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze.’

Bij economisch kapitaal denken wij aan de welvaart van het gezin. In welke mate beschikt het gezin over voldoende financiële middelen om mee te komen in de huidige maatschappij. Hoe lager het economisch kapitaal van een gezin hoe minder deze per periode te besteden heeft. Wanneer we een leerling nemen uit een gezin met een laag economisch kapitaal kan deze op verschillende manieren dit mee laten wegen in de studiekeuze.

In Nederland is het gebruikelijk dat iedereen in het vervolgonderwijs vanaf zijn achttiende verjaardag recht heeft op studiefinanciering. Voor het MBO geldt dat leerlingen van achttien jaar en ouder recht hebben op een Ov-jaarkaart waarmee ze gratis gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer en op een studiebeurs⁷. Deze studiebeurs bestaat deels uit een basisbeurs en deels uit een aanvullende beurs die afhankelijk is van het gezinsinkomen en het aantal kinderen in het gezin. Hierbij geldt: hoe lager het inkomen, hoe hoger de aanvullende beurs. In tegenstelling tot de beurzen voor het HBO en WO is de studiebeurs die uitgekeerd wordt aan MBO studenten niet gekoppeld aan het behalen van een diploma. Voor leerlingen van het VMBO is doorstuderen niet alleen een keus van wel of niet een vervolgopleiding volgen. Het is daarmee tevens een keus tussen werken of studiefinanciering ontvangen. Wanneer we deze gedachtegang terugkoppelen naar de concentratiebuurten kunnen we over het algemeen stellen dat het gemiddelde inkomen per gezin, en dus ook het economisch kapitaal, hier per gezin laag is. Voor een leerling is het volgen van een MBO opleiding vanaf zijn achttiende verjaardag tevens een mogelijkheid om aan geld en gratis vervoer te komen zonder hiervoor te hoeven werken. De enige opoffering die ze hiervoor hoeven te maken is aanwezig zijn op school. De keuze voor een bepaalde studierichting zal hier voornamelijk gemaakt worden op grond van de inzet die van de leerling verwacht wordt en niet zozeer op de inhoud van de opleiding omdat het volgen van de opleiding eigenlijk alleen ‘noodzakelijk’ is voor het verkrijgen van de beurs en de Ov-kaart. De leerlingen die andere niet onderwijs motieven hebben zoals hierboven beschreven verwachten wij voornamelijk aan te treffen binnen de ‘zachte’ sociaal-culturele richtingen. De inzet die van de leerlingen verwacht wordt binnen

---

⁷ www.lbgroep.nl “voorwaarden OV-kaart en studiebeurs middelbaar beroeps onderwijs”

deze variant is over het algemeen lager dan binnen de ‘harde’ technische richtingen. Free-rider gedrag zou hierdoor naar verwachting binnen de sociaal-culturele richtingen eerder onopgemerkt blijven.

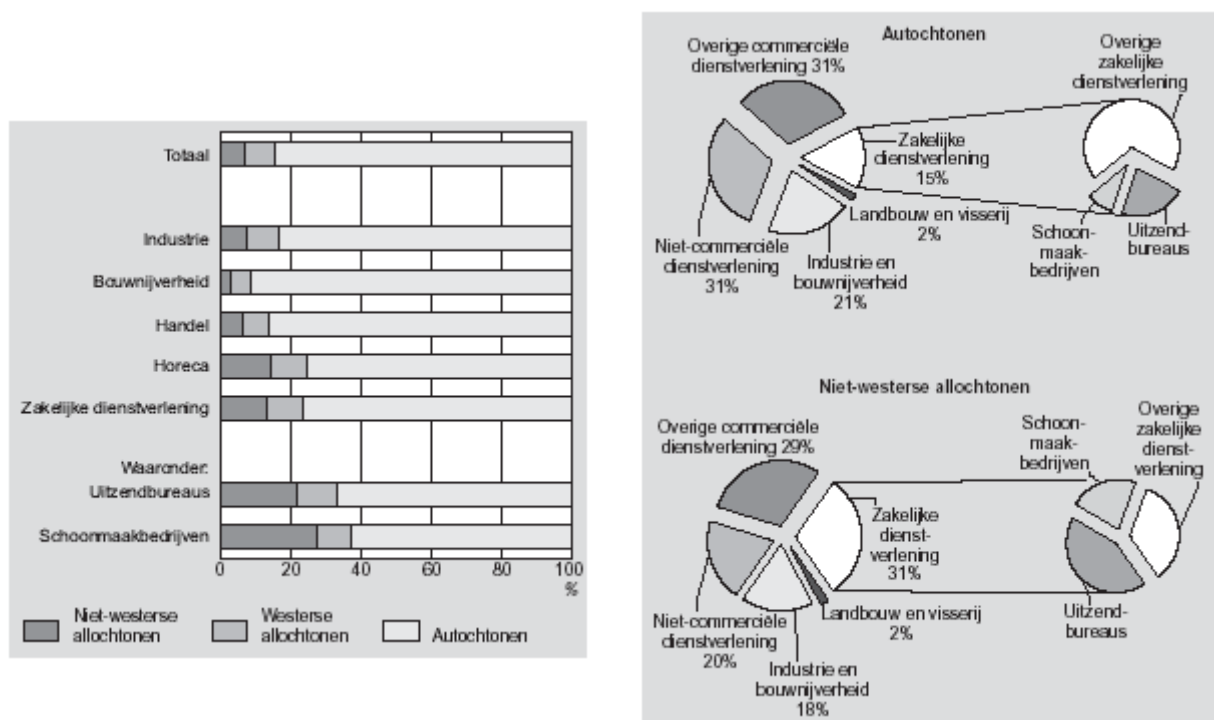
Een andere manier waarop het economisch kapitaal meegenomen wordt bij de studiekeuze is wanneer we de nadruk leggen op de toekomst oriëntatie van de leerling die voor de studiekeuze staat. Bij het kiezen van een vervolgopleiding speelt de arbeidsmarktverwachting een belangrijke rol. Bij de keuze voor een vervolgopleiding maken de leerlingen direct de keuze voor een vervolgopleiding, maar indirect leidt deze keuze tot een bepaalde arbeidsmarkt. Leerlingen uit een gezin met laag economisch kapitaal kunnen zich in het slechtste geval laten leiden door hun thuis situatie en in de veronderstelling verkeren dat de maatschappij slecht is en toch niets voor hen te bieden heeft. ‘Kijk maar naar mijn ouders!’ (Klaver, 2005). In het beste geval kunnen leerlingen inzien dat zij nu in de positie zijn om hun eigen economische kapitaal voor de toekomst te bepalen door de keuze voor een bepaalde opleiding aansluitend op hun genoten vooropleiding . Doordat het thuis allemaal moeilijk gaat kunnen zij zich nu extra inzetten voor het volgen van een opleiding met goede perspectieven voor de toekomst. Deze groep leerlingen zal weloverwogen de keuze maken voor het volgen van een opleiding in een bepaalde richting. Hierbij geldt dat de ‘harde’ technische richtingen over het algemeen leiden tot beter betaalde banen dan de ‘zachte’ sociaal-culturele richtingen. Echter, een studie met goede toekomst perspectieven hoeft niet de meest ideale studie voor de betreffende leerling te zijn. Wanneer de opleiding niet aan blijkt te sluiten bij de kwaliteiten van de leerling leidt dit in veel gevallen tot slechte prestaties, spijbelen en in het uiterste geval het verlaten van school zonder diploma (Bloemen, 2000). Wanneer we dit projecteren op de hogere sociale klasse dwingen deze ouders hun kinderen regelmatig in een richting en naar een studieniveau dat niet overeenkomt met hun interesses of capaciteiten uit angst voor status verlies binnen hun klasse (Wiggers, 2004). Het gaat hier bij voorbeeld om ouders die hun kinderen ‘stimuleren’ na het VMBO door te stromen naar de HAVO of de technische richtingen binnen het MBO terwijl dit niveau en/of de inhoud van deze opleiding niet aansluit bij de wensen en capaciteiten van de betreffende leerling.

2.5 Etnisch kapitaal als bepalende variabele voor studiekeuze

De derde hypothese van dit onderzoek heeft betrekking op het etnisch kapitaal van het gezin en luidt als volgt:

‘Het etnisch kapitaal van het herkomst gezin is van invloed op de studiekeuze.’

Met etnisch kapitaal bedoelen we in dit onderzoek de traditionele waarden, normen en gebruiken binnen een bepaalde etnische groep die van invloed kunnen zijn op de studiekeuze van de leerlingen. Voordat we het verband kunnen leggen tussen studiekeuze en etniciteit moeten we eerst nagaan in welke mate bepaalde etnische groepen onder- of oververtegenwoordigd zijn in bepaalde bedrijfstakken. Wanneer we de cijfers van het CBS⁸ erbij nemen zien we in figuur 2.2 dat *niet*-westerse allochtonen oververtegenwoordigd zijn in schoonmaakbedrijven, uitzendbureaus en horeca ten opzichte van westerse allochtonen. Om meer inzicht te krijgen is een verdere indeling naar etniciteit noodzakelijk, deze indeling wordt in het variabelen model in hoofdstuk 3 verder uitgewerkt.

Figuur 2.2 Percentage werknemers per economische activiteit naar herkomstgroepering, 2000⁹

⁸ CBS (2005) "Waar zijn allochtone werknemers in dienst?"
weblocatie: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3B052212-4A98-4823-996E-DB5F89C41DF0/0/2004k2v4p038art.pdf>

⁹ <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3B052212-4A98-4823-996E-DB5F89C41DF0/0/2004k2v4p038art.pdf>

Daarnaast wordt vanuit sommige culturen meer waarde gehecht aan bepaalde beroepen. Zo zijn Hindoestanen vaker actief in het bedrijfsleven en dan met name in economische functies zoals boekhouder, bankier en zijn Turken en Marokkanen vaker actief als zelfstandig ondernemer (Klaver, 2005). De vrouwen uit deze laatste twee groepen richten zich, meer dan autochtonen, op verzorgende beroepen zoals verpleegkundige of verzorgster. Deze etnisch gekleurde keuzes zullen terug te vinden zijn in de wijze waarop de kinderen uit deze etnische groepen staan tegenover het wel of niet volgen van bepaalde studierichtingen. Voor ons onderzoek naar de studiekeuze van de leerlingen van het Mondriaan College verwachten wij dan ook meer Hindoestaanse leerlingen aan te treffen bij de studierichtingen ICT en bank en verzekeringswezen en meer Turkse en Marokkaanse leerlingen bij marketing en communicatie, juridisch en administratief/secretarieel. Dit verwachten wij omdat de laatste drie richtingen vooral van pas komen bij het beheren van de administratie en het klantenbestand van een (eigen) bedrijf en daarnaast omdat dit binnen de sectie economie in het algemeen de minder exacte richtingen zijn. Met name de juridische opleiding leidt de leerling op voor een baan in de dienstverlenende sector. Deze opleiding heeft veel raakvlakken met de hulpverlening waar we veel Turkse en Marokkaanse vrouwen in aantreffen.

2.6 Studiemotivatie als bepalende variabele voor studiekeuze

De vierde hypothese van dit onderzoek heeft betrekking op de studiemotivatie van de leerling en luidt als volgt:

‘De studiemotivatie van de leerling is bepalend voor de studiekeuze.’

Met studiemotivatie bedoelen we de gedrevenheid van de leerling voor het volgen van een bepaalde opleiding (Lens, 1997). Waarom heeft de leerling gekozen voor een bepaalde vervolgopleiding? Vanuit gesprekken met de vertrouwenspersoon van de vestiging van het Mondriaan College aan de Haverkamp in Den Haag kwam naar voren dat er een aanzienlijke groep meisjes op die school zit die dankzij het volgen van een opleiding voorkomen dat ze uitgetrouwde worden. De reden voor een bepaalde studierichting heeft in dit geval niets te maken met de inhoud van de opleiding maar met het volgen ervan. Een andere reden waarbij de studiemotivatie onafhankelijk is van de gekozen opleiding is wanneer de situatie zich voordoet dat een leerling kiest voor het volgen van een MBO opleiding om via deze weg van

de IBG studiefinanciering en een Ov-kaart te ontvangen. Wanneer de reden een andere is dan het volgen van een opleiding om later in een bepaalde bedrijfstak werk te vinden kunnen we ervan uitgaan dat de leerlingen bij hun keuze de moeilijkheidsgraad van de opleiding sterker door laten wegen bij hun studiekeuze dan leerlingen die bewust kiezen voor een opleiding met een specifieke inhoud en beroepsperspectief. De leerlingen met andere niet onderwijs motieven verwachten wij voornamelijk aan te treffen binnen de ‘zachte’ sociaal-culturele richtingen omdat deze studierichting binnen de economie als relatief eenvoudig wordt beschouwd.

2.7 Geslacht als bepalende variabele voor studiekeuze

De vijfde hypothese van dit onderzoek heeft betrekking op het geslacht van de leerling en luidt als volgt:

‘Het geslacht van de leerling is bepalend voor de studiekeuze.’

Wanneer we willen onderzoeken of de studiekeuze mede bepaald wordt door de sekse van de leerling moeten we vanuit de literatuur kunnen onderbouwen waarom dit verschil aannemelijk is. Wanneer we de studiekeuze van een leerling willen afzetten tegen de sekse van de leerling moeten we terug naar de afweging die leerlingen maken om wel of niet door te leren na het VMBO.

Figuur 2.3 Verdeling jongens/meisjes op het VMBO naar leerweg¹⁰

¹⁰ CBS (2005). “Jaarboek onderwijs in cijfers 2005.”
Internet weblocatie: <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/2aba48fe-587e-4222-9c63-168a4fc37e66/0/jaarboekonderwijs2005.pdf>

In de studie van Gary Becker (1964) wordt de keuze om wel of niet door te leren na de middelbare school bestudeerd aan de hand van het idee dat scholing gezien kan worden als een investering in menselijk kapitaal (human capital). Het centrale uitgangspunt bij deze theorie is dat opleiding een investering is van tijd en geld op dit moment in ruil voor een toekomstig inkomen. De toekomstverwachting zal bij mannen en vrouwen verschillend zijn. Wanneer we generaliseren verwachten we dat vrouwen in de toekomst kinderen krijgen en daardoor enige tijd niet (volledig) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. De keuze voor een vervolgopleiding is er dan niet zo zeer op gericht om snel carrière te maken danwel op het vergaren van voldoende kennis en scholing om een stabiele plek in de maatschappij te verwerven (Need en Jong, 2002). De studierichtingen die bij dit perspectief horen zijn taal, cultuur en maatschappelijke richtingen. Dit zijn tevens de richtingen waarin vrouwen volgens de statistieken in oververtegenwoordigd zijn.

Vanuit dit idee zullen mannen kiezen voor een opleiding waarmee ze in hun toekomstige werk uitdagingen aan kunnen gaan en hoger op kunnen komen op de maatschappelijke ladder. Populaire richtingen bij mannen zijn technische en economische richtingen. Wij verwachten op basis van deze gegevens dat uit ons onderzoek blijkt dat we binnen de afdeling economie van het Mondriaan College meer mannen op de 'harde' studierichtingen, zoals ICT en bank- en verzekeringswezen, zullen aantreffen (zie tabel 2.2). Het omgekeerde verwachten wij voor de 'zachte' studierichtingen zoals administratief/secretarieel, juridisch en marketing en communicatie.

Tabel 2.2 Geslaagden VMBO naar geslacht, sector en niveau¹¹

	1990/1991	1993/1996	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003
	* 1.000					
Totaal	36,0	35,6	45,1	49,3	57,8	59,5
Geslacht:						
Mannen	*	*	29,6	31,8	34,7	34,9
Vrouwen	*	*	15,5	17,5	23,0	24,5
Sector:						
Landbouw	*	2,5	2,7	2,9	2,8	2,9
Techniek	20,7	19,8	21,9	23,7	24,6	24,7
Economie	9,5	8,2	10,5	11,1	14,8	14,3
Zorg	3,7	5,1	9,9	11,6	15,3	17,6
Niveau:						
MBO 1			4,7	5,3	6,8	7,3
MBO 2			18,8	20,8	24,4	24,2
MBO 3			15,8	17,0	19,0	19,3
MBO 4a			2,3	4,3	5,3	6,7
MBO 4b			1,7	1,7	2,1	2,0

2.8 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we ons conceptueel model met de verschillende hypothesen toegelicht. Uit het conceptueel model komt naar voren dat binnen het Mondriaan College de studie economie op te delen is in vijf studierichtingen: juridisch, administratief/secretarieel, marketing/communicatie, ICT en bank en verzekeringswezen. Na het volgen van de algemene vakken moeten de leerlingen een keuze maken voor een definitieve studierichting binnen economie. In dit hoofdstuk hebben we beschreven welke factoren er volgens ons een rol spelen bij de uiteindelijke keuze voor een bepaalde studierichting.

Met hypothese één geven wij aan te verwachten dat de studierichting afhankelijk is van het sociaal-cultureel kapitaal van de ouders. Hieronder verstaan wij enerzijds het sociale netwerk waarin de familie zich begeeft, de relaties met de familie en de buurt. Anderzijds de mate waarin men zich verbonden voelt met Nederland (de mate van integratie), interesse toont in de politiek en het gebruik van de media (krantenabonnement, computer, televisie en theaterbezoek). Door het ontbreken van rolmodellen in concentratiebuurten komt het veel

¹¹ CBS (2005). "Jaarboek onderwijs in cijfers 2005."
 Internet weblocatie: <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/2aba48fe-587e-4222-9c63-168a4fc37e66/0/jaarboekonderwijs2005.pdf>

voor dat leerlingen door hun ouders en/of familie gedwongen worden een bepaalde studie te volgen om hun verloren dromen waar te maken. De kinderen worden in deze situatie in een richting geduwd die afwijkend kan zijn van hun capaciteiten. Daarnaast kan het voorkomen dat de studiekeuze bepaald wordt door de directe omgeving van de leerling. Vrienden die al voor een bepaalde richting hebben gekozen kunnen de ouders van de leerling overtuigen zich ook in te schrijven voor een bepaalde opleiding. Voor de hogere maatschappelijke klassen speelt meer de maatschappelijke druk een rol. De kinderen moeten hetzelfde of beter presteren dan hun ouders zodat de ouders binnen hun sociale klasse niet als uitzondering worden beschouwd.

Hypothese twee geeft aan dat wij verwachten een verband aan te treffen tussen het economisch kapitaal binnen het gezin en de studiekeuze van de leerling. Bij economisch kapitaal denken wij aan de welvaart van het gezin. In welke mate beschikt het gezin over voldoende financiële middelen om mee te komen in de huidige maatschappij. De studiekeuze kan op twee manieren beïnvloedt worden. Op de eerste plaats kan de leerling kiezen voor het volgen van een vervolgopleiding om aanspraak te kunnen maken op studiefinanciering waardoor hij of zij meer te besteden krijgt. Op de tweede plaats kan de studiekeuze gericht zijn op het voorkomen van een lage economische positie in de toekomst. De leerling ziet het volgen van onderwijs nu als een investering in zichzelf om het later beter of even goed te krijgen als zijn ouders.

Hypothese drie richt zich op de relatie tussen de studiekeuze en het etnisch kapitaal van het gezin. Hierbij verwachten wij dat leerlingen uit Hindoestaanse gezinnen eerder neigen naar een economische of financiële opleiding en kinderen met Turkse of Marokkaanse achtergrond naar de dienstverlenende studies en studies die zich richten op het zelfstandig ondernemerschap. Dit verband hebben we gebaseerd op gegevens van het SCP en CBS waaruit blijkt dat sommige groepen over- of ondervertegenwoordigd zijn in bepaalde bedrijfstakken. Wij verwachten hierbij dat dit via de ouders op de leerlingen wordt overgedragen en op deze manier de studiekeuze van de leerlingen mede beïnvloedt.

Hypothese vier benadrukt de relatie tussen de studiemotivatie en de studiekeuze. Onder studiemotivatie verstaan we de gedrevenheid van de leerling voor het volgen van een bepaalde opleiding. De reden waarom een leerling heeft gekozen om na de middelbare school een vervolg opleiding te volgen staat binnen deze hypothese centraal. Het kan hierbij gaan om

andere motieven dan het verwerven van een goede plaats op de maatschappelijke ladder zoals bijvoorbeeld het voorkomen van uithuwelijking of het ontvangen van studiefinanciering.

Hypothese vijf probeert te verklaren of de keuze voor een bepaalde studie afhankelijk is van de sekse van de leerling. De keuze voor het volgen van een vervolgopleiding wordt binnen dit perspectief gezien als het uitstellen van het doen van betaald werk nu om te investeren in jezelf om later een hogere plaats op de maatschappelijke ladder te bekleden. Wanneer we kijken naar cijfers van het CBS zien we dat vrouwen in verzorgende beroepen oververtegenwoordigd zijn, terwijl mannen dat zijn bij economische en technische beroepen. Wij verwachten ditzelfde verband aan te treffen wanneer we de verschillende studierichtingen binnen de economische richtingen met elkaar vergelijken.

De theoretische concepten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we de hypothesen uit hoofdstuk twee terugkoppelen aan de vragenlijst die we afgenomen hebben op het Mondriaan College in Den Haag. Hiertoe zullen we de gestelde vragen uit de vragenlijst verdelen over de binnen dit onderzoek geformuleerde hypothesen. Daarnaast zullen we per gestelde vraag aangeven hoe we deze in hoofdstuk vier meetbaar zullen maken.

3.2 Sociaal-cultureel kapitaal van de respondenten

In hoofdstuk twee gaven we aan dat we verwachten dat het sociaal-cultureel kapitaal van het herkomst gezin van invloed is geweest op de studiekeuze van de respondenten. Het begrip sociaal-cultureel kapitaal kunnen we opsplitsen in twee begrippen: sociaal kapitaal en cultureel kapitaal.

- *Sociaal kapitaal* is het vermogen van individuen om bepaalde middelen te mobiliseren uit de gemeenschap waar men deel van uitmaakt. Om sociaal kapitaal te bezitten moet een persoon verbonden zijn met anderen. Wie verbonden is met anderen en wie in staat is hulpmiddelen emotioneel, materieel en informatief te mobiliseren uit het netwerk waar hij of zij deel van uitmaakt is beter af dan anderen (Komter e.a., 2000). Hierbij geldt dat de sociale netwerken nimmer vast liggen en dat het individu moet blijven investeren in de sociale relaties en netwerken.
- *Cultureel kapitaal* binnen een gezin is gedeeltelijk verbonden met het opleidingsniveau van de ouders¹². Echter met cultureel kapitaal bedoelen we ook het geheel van attitudes, gedragsvoorschriften, het belang dat aan de schoolse waarden wordt gehecht, maar ook de stimuli voor cognitieve ontwikkeling van het kind d.m.v.

---

¹² www.vvs.ac

krantenabonnement, computer, televisie, verenigingsleven en theaterbezoek. Binnen de overdracht van cultureel kapitaal verstaan we, wanneer we het hebben over de concentratiebuurten, enerzijds de overdracht van de dominante (herkomst) cultuur binnen het gezin en anderzijds de overdracht van de waarden en normen die in de maatschappij centraal staan. Vanuit dit standpunt kunnen we in plaats van te spreken over cultureel kapitaal ook spreken over de mate van integratie in de Nederlandse samenleving.

Om het sociaal-cultureel kapitaal van onze respondenten te achterhalen hebben wij de volgende vragen en stellingen opgenomen in onze vragenlijst:

Sociaal kapitaal

1. 'Zijn je ouders gescheiden?'
2. 'Hoeveel broers en zussen heb je?'
3. 'Ben je lid van een sportclub?'
4. 'Ben je lid van andere verenigingen?'
5. 'Wie had de meeste invloed op jouw studiekeuze?'

'Ik praat met mijn vrienden meestal Nederlands'

'Mijn ouders spreken goed Nederlands'

'Thuis spreken we meestal alleen Nederlands'

Met de eerste vraag proberen we te achterhalen wat de thuis situatie van de leerling is. Wanneer de ouders gescheiden zijn kunnen we stellen dat de leerlingen afkomstig zijn uit een minder stabiele omgeving. Het sociale netwerk kan door scheiding afbrokkelen waardoor het gezin geïsoleerder komt te staan bij het maken van keuzes zoals de keuze voor een vervolgopleiding. Bij deze veronderstelling moeten we opmerken dat dit natuurlijk niet voor alle gescheiden gezinnen opgaat. Bij de beantwoording van deze vraag volstond het invullen van ja of nee door de respondent.

Met de tweede vraag proberen wij de gezinssamenstelling te achterhalen. Enerzijds geeft dit de positie van de leerling in het gezin aan. Hierbij kunnen we denken aan de inspraak in het besluitvormingsproces. In veel gevallen hebben de oudste kinderen het voor het zeggen, maar moeten ook de weg vrij maken. Wanneer we dit koppelen aan de keuze voor een vervolgopleiding kunnen we denken dat de oudste de meeste invloed van familie en vrienden zal ervaren omdat dit 'nieuw' is voor de ouders en zij het beste willen voor hun kind. De andere kinderen zullen dit volgen wanneer zij zelf voor de keuze komen te staan. Anderzijds geeft het hebben van een groter aantal broers of zussen de leerling en het gezin een groter

sociaal netwerk. Vrienden komen over de vloer, ervaringen worden uitgewisseld tussen de ouders en kennissen van de vrienden en zo kan het gezin sterker in de samenleving komen te staan. Een solide netwerk is extra belangrijk voor gezinnen uit concentratiebuurten. In de vragenlijst hebben we gevraagd naar het aantal broers en zussen van de leerling en vervolgens naar de leeftijd van de broers en zussen, of ze nog thuiswonend zijn, of ze werken, wat hun eventuele beroep is en of het geld in het huishouden besteed wordt. Op deze wijze proberen we naast het sociale netwerk tevens te achterhalen wat de eventuele positie van de leerling is met betrekking tot de hoogte van de studiefinanciering. Meer thuiswonende broers of zussen levert meer studiefinanciering¹³ op doordat de ouders de leerling minder financieel kunnen bijspringen. Daarnaast hebben we met deze vragen proberen te achterhalen in welke sector de naasten werkzaam zijn om zo de ‘kracht’ van het daardoor gegroeide sociale netwerk te bepalen voor het gezin.

Met de derde en vierde vraag hebben we proberen te achterhalen of de leerling zelf beschikt over een sociaal netwerk buiten dat van zijn of haar familie door participatie in verenigingen. Het deelnemen aan het verenigingsleven betekent dat de leerling in contact komt met andere mensen die allemaal hun eigen kijk hebben op de samenleving. Bij de beantwoording van vraag drie hebben we de leerlingen de mogelijkheid gegeven ja of nee en de eventuele naam van de sportclub op te geven. De vierde vraag hebben we gesteld als een open vraag waar de leerling aan kon geven wat de naam van hun vereniging is en wat voor soort vereniging betreft. Hiermee willen we onderzoeken of er een verschil is tussen autochtone en allochtone leerlingen met betrekking tot de keuze van het soort verenigingen. Kiest de ene groep misschien voor meer etnisch getinte verenigingen waarbij het geloof een prominente rol speelt of juist voor verenigingen waarbij ontspanning en vermaak en/of interculturele contacten het onderwerp is? Dit proberen we met behulp van deze vraag te achterhalen.

Wie de meeste invloed had op de studiekeuze is een belangrijke vraag voor ons onderzoek. Hoe is de uiteindelijke studiekeuze van de leerling beïnvloed? Voor de beantwoording van deze vraag konden de respondenten kiezen uit de volgende antwoord categorieën: mijn ouders, overige familie (ooms, tantes), heb mijn studie helemaal zelf gekozen, mijn vrienden die dit ook gingen doen of anders. Deze vraag raakt de kern van ons onderzoek wanneer we kijken naar het netwerk en het keuze proces van de leerling.

---

¹³ Zie ook: <http://www.ib-groep.nl/particulier/Informatie/Studiefinanciering/Beroepsonderwijs/Algemeen.asp>

Tot besluit hebben we voor het meten van sociaal kapitaal drie stellingen in de vragenlijst verwerkt. Bij deze stellingen heb we proberen te meten in welke mate de Nederlandse taal beheerst wordt door de leerling en door de ouders. De beheersing van de Nederlandse taal is een voorwaarde om volledig te kunnen participeren in de Nederlandse samenleving. Wanneer men niet beschikt over een goede beheersing van de Nederlandse taal leeft men binnen de maatschappij geïsoleerder en heeft men hierdoor minder mogelijkheden om het sociale netwerk buiten de eigen gemeenschap uit te breiden dan anderen. Voor de beantwoording van de stelling hadden de respondenten keuze uit vijf schalen waarbij één stond voor helemaal mee eens, drie voor neutraal en vijf voor helemaal mee oneens.

Cultureel kapitaal

1. 'Wat is het opleidingsniveau van je vader en van je moeder?'
2. 'Wat is het geboorteland van je vader en van je moeder?'(ook etnisch kapitaal)
3. 'In welk land ben je zelf geboren?'
4. 'Welke kranten lezen jullie thuis?'
5. 'Ben je lid van een bibliotheek?'
6. 'Zijn je ouders lid van een bibliotheek?'
7. 'Hebben jullie een schotel thuis voor het ontvangen van buitenlandse televisiezenders?'
8. 'Welke vooropleiding heb je gevolgd?'
9. 'Heb je deze opleiding in Nederland gevolgd?'

'Mijn familie bepaald met wie ik ga trouwen'

'Na mijn opleiding ga ik terug naar mijn vaderland'

'Ik trouw het liefst met iemand uit Nederland'

Cultureel kapitaal wordt in de literatuur mede afgeleid aan het genoten opleidingsniveau van de ouders en van het individu. Hierbij is de veronderstelling dat een hoger opleidingsniveau leidt tot meer cultureel kapitaal. Men heeft meer meegekregen van de 'cultuur' door het genoten onderwijs maar heeft ook van nature meer interesse in cultuur. Met de eerste vraag willen we meten of de leerlingen afkomstig zijn uit een gezin waar van oorsprong een bepaald niveau aan cultureel kapitaal aanwezig is. Dit doen we door naar het opleidingsniveau van beide ouders te vragen. Wanneer de opleiding in het buitenland genoten is moeten de leerlingen die 'vertalen' naar het Nederlandse stelsel waarbij we gekozen hebben voor de categorieën: geen, lager (basisschool/VBO), middelbaar (MBO/HAVO/VWO) en hoger (HBO/WO).

Met de tweede vraag willen we de culturele achtergrond van de ouders meten. Zijn er culturele waarden en normen die een rol spelen bij de studiekeuze van de leerlingen? Voordat

we dit kunnen beantwoorden moeten we eerst weten wat de herkomst van de respondenten is. Voor de beantwoording van deze vraag hadden we in de vragenlijst herkomstlanden van de grootste etnische groepen in Nederland al voorgedrukt: Nederland, Marokko, Turkije, Suriname, Antillen en anders. Vervolgens hebben we dezelfde vraag gesteld aan de respondenten. Uit welke landen zijn de leerlingen afkomstig? Voor de beantwoording hebben we dezelfde antwoord categorieën aan de respondenten voorgelegd.

Vraag vier tot en met zeven hebben allen betrekking op de mate waarin het gezin en/of de leerling interesse toont in het dagelijkse leven in Nederland en meet de mate van integratie in de samenleving. Leest men Nederlandse kranten, kijkt men naar Nederlandse zenders, of is men juist meer gericht op media uit het herkomstland? Wanneer men meer gericht is op het herkomstland spreken we binnen dit onderzoek over een lage/geringe mate van culturele integratie. Bij vraag vier hebben we dit meetbaar proberen te maken door de respondenten de keuze te geven uit de volgende antwoordcategorieën: geen, Telegraaf, AD, Spits/Metro, Volkskrant, NRC, Trouw, Haagse Courant en anders. Bij vraag zeven kon volstaan worden met ja of nee en indien ja, voor welke zenders de schotel bestemd is. Met vraag vijf en zes hebben we proberen te meten of de leerlingen en de ouders zich verder oriënteren dan de dagelijkse vrij toegankelijke informatie via televisie, radio en internet.

Met de vragen acht en negen willen we onderzoeken welke mate van cultureel kapitaal door de leerling zelf wordt meegenomen naar de vervolgopleiding. Voor de beantwoording van vraag acht hebben we de respondent gevraagd eventuele buitenlandse opleidingen te vertalen naar het Nederlandse stelsel. De antwoordcategorieën waren hierbij: geen, basisschool, IVBO, VBO, MAVO, MBO, HAVO, VWO of anders.

Tot slot hebben we voor het meten van cultureel kapitaal in de vragenlijst drie stellingen opgenomen die alle drie de betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving proberen te achterhalen. De eerste stelling heeft betrekking op uithuwelijking. Dit is niet een alledaags verschijnsel in de traditionele Nederlandse samenleving maar is meer etnisch van aard. Met deze stelling proberen we te achterhalen of de tradities vervangen worden door Nederlandse omgangsvormen. De tweede stelling wil de betrokkenheid van de respondent met Nederland ondersteunen. Wanneer iemand alleen in Nederland verblijft voor zijn of haar opleiding is het begrijpelijk dat deze respondent bij de overige vragen aangeeft in mindere mate betrokken te zijn bij de Nederlandse samenleving en zich meer richt op het herkomstland. De laatste

stelling meet de mate van integratie in Nederland. Wanneer we een allochtone respondent hebben die aangeeft liever met iemand uit Nederland te trouwen geeft deze respondent indirect aan dat hij of zij zich meer verbonden voelt met Nederland dan met zijn of haar herkomstland of dat van de ouders. Binnen dit onderzoek spreken we dan in de termen van cultureel kapitaal over een hoge mate van cultureel kapitaal.¹⁴

3.3 Economisch kapitaal van de respondenten

Onder het *economisch kapitaal* van het gezin verstaan wij de welvaart van het gezin. In welke mate beschikt het gezin over voldoende financiële middelen om mee te komen in de huidige maatschappij? Hoe lager het economisch kapitaal van een gezin hoe minder deze per periode te besteden heeft. Aan de hand van de volgende vragen proberen wij het economisch kapitaal van het gezin te achterhalen.

Economisch kapitaal

1. 'In welke wijk woon je?'
2. 'Woon je in een koophuis of een huurhuis?'
3. 'Hoeveel kamers hebben jullie in huis?'
4. 'Wat voor soort huis is het?'
5. 'Hebben jullie een auto?'
6. 'Hoeveel auto's hebben jullie thuis?'
7. 'Wat is het beroep van je vader en van je moeder?'
8. 'Voor hoeveel uur is deze baan?'
9. 'Wordt jouw inkomen in het huishouden besteed?'

Met de eerste drie vragen proberen we een algemeen beeld te vormen van de economische achtergrond van het gezin. De wijk vertelt zelf al veel over het soort gemeenschap waarin men woont en wat de 'status' binnen de stad is van de woonomgeving. Hierbij veronderstellen wij dat iemand met veel economisch kapitaal zich niet zal vestigen in achterstandswijken zoals Transvaal en Laakkwartier in Den Haag en Charlois en Millingsbuurt in Rotterdam. In de tweede vraag veronderstellen wij een status verschil tussen het hebben van een koophuis of een huurhuis. Wij gaan er vanuit dat mensen die een huurhuis bezitten niet over voldoende economisch kapitaal beschikken om een eigen huis te kopen. Om te corrigeren voor het verschil tussen een groot huurhuis en een klein koophuis hebben we vraag drie en vier in ons onderzoek opgenomen. Voor de beantwoording van vraag vier konden de respondenten kiezen uit de volgende opties: flat, portiekwoning, rijtjeshuis, twee onder een kap, vrijstaand

---

¹⁴ Binnen deze context verstaan we onder cultureel kapitaal de onderschrijving van de Nederlandse waarden en normen en de betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving.

huis. Voor de bepaling van het economisch kapitaal op basis van de woonsituatie van de respondenten zullen we in dit onderzoek naar de samenvoeging van deze vier vragen kijken.

Het economisch kapitaal is naast de woonsituatie af te lezen aan het bezit van een of meer auto's. In dit onderzoek veronderstellen we dat het hebben van een auto relatief duur is door de wegenbelasting, verzekerings- en brandstofprijzen. Dit geldt ook voor een auto met een relatief lage aanschafprijs. Het bezitten van een of meer auto's naast de woonsituatie moet ons meer inzicht verschaffen in de economische situatie van het herkomst gezin van de respondent.

Het economisch kapitaal wordt verdiend door de productiefactor arbeid. Het beroep van de vader en moeder is naast de andere vragen een maatstaf voor het meten van het economisch kapitaal. In de vragenlijst hebben we gevraagd of de leerling zelf aan kon geven wat het beroep van zijn of haar ouders is of was. Deze beroepen zullen we in hoofdstuk vier zelf indelen in verschillende categorieën (laag, middenstand, hoog). Naast de inhoud van het werk is het van belang te weten hoeveel uur per week de ouders werkzaam zijn in dat beroep. Hoe meer uur er gewerkt wordt hoe meer inkomen verworven wordt en hoe hoger het veronderstelde economisch kapitaal van het gezin. Met de laatste vraag willen we nagaan of de leerling naast zijn studie moet werken omdat het gezinsinkomen te laag is om rond te kunnen komen. Wij verwachten dat het inkomen van de respondent in een gezin met een relatief laag economisch kapitaal vaker in het huishouden besteedt wordt dan in een situatie met hoog economisch kapitaal.

3.4 Etnisch kapitaal van de respondenten

Met *etnisch kapitaal* bedoelen we in dit onderzoek de traditionele waarden, normen en gebruiken binnen een bepaalde etnische groep die van invloed kunnen zijn op de studiekeuze van de leerlingen. Is het mogelijk dat respondenten met een bepaalde afkomst eerder geneigd zijn te kiezen voor bepaalde studierichtingen dan andere respondenten? In dit onderzoek proberen we naast het sociaal-culturele kapitaal en het economisch kapitaal te onderzoeken of de studiekeuze mede bepaald wordt door de herkomst van de leerling en/of de herkomst van zijn of haar ouders. Voor het meten van het etnisch kapitaal van de steekproef hebben we de volgende vragen geformuleerd.

Etnisch kapitaal

1. ‘Wat is het geboorteland van je vader en van je moeder?’
2. ‘Welke nationaliteit heb je?’
3. ‘Welk geloof heb je?’

‘Ik trouw met iemand die ik zelf heb gekozen’

Om te meten of bepaalde groepen meer geneigd zijn bepaalde studierichtingen te kiezen is het noodzakelijk om naar het geboorteland van de ouders te vragen in plaats van naar de nationaliteit. In veel gevallen zullen de ouders de Nederlandse nationaliteit hebben aangenomen wat voor ons onderzoek een vertroebeling van de resultaten zou betekenen. Met de tweede vraag willen we meten wat de relatie met Nederland is. De laatste vraag hebben we in ons onderzoek opgenomen om de mogelijke relatie tussen studiekeuze, studiemotivatie en geloofsovertuiging te kunnen onderzoeken.

Met de stelling proberen we de invloed van het herkomst gezin te achterhalen. Wordt de leerling op basis van etniciteit en of geloofsovertuiging een bepaalde beperking opgelegd ten aanzien van een huwelijkskandidaat? Wanneer dit het geval is verwachten we dat de studiekeuze van de respondenten mede afhankelijk geacht mag worden van de te verwachten plaats van de leerling in de maatschappij. Wanneer iemand aan bepaalde eisen moet voldoen vanuit de familie, bij voorbeeld zorg kunnen dragen voor een goed inkomen zodat de vrouw niet hoeft te werken, zal dit meegenomen worden bij de keuze voor een opleiding. We verwachten dat de leerling dan eerder geneigd is te kiezen voor een solide opleiding in plaats van een opleiding waarbij men kan verwachten dat de kans op het vinden van een baan nihil is.

3.5 Studiemotivatie en overige kenmerken van de respondenten

In dit onderzoek verstaan wij onder de *studiemotivatie* de reden waarom de leerling gekozen heeft voor het volgen van een vervolgopleiding. Met deze vragen proberen we te achterhalen waarom de respondenten gekozen hebben voor juist deze vervolgopleiding en niet voor een MBO opleiding op een andere school of in een andere richting. Daarnaast proberen wij te meten hoe belangrijk de respondenten het vinden om naar school te gaan.

Stuïemotivatie

1. 'Wat wil je na je opleiding gaan doen?'
2. 'Spijbel je weleens?'
3. 'Vind jij het belangrijk om naar school te gaan en waarom?'
4. 'Zijn je ouders het eens met jouw studiekeuze, zo nee, waarom niet?'
5. 'Na mijn opleiding ga ik terug naar mijn vaderland.'

'Ik heb voor deze opleiding gekozen om later veel geld te verdienen'

'Het is belangrijk om naar school te gaan'

'Ik erger me aan leerlingen die de les verstoren'

'Ik ben trots als ik hoge cijfers haal'

'Na het MBO wil ik doorstuderen'

'Deze studie geeft mij veel status'

'Ik ben deze opleiding gaan volgen zodat ik later veel succes heb'

'Door het volgen van deze opleiding wordt ik minder snel uitgehuwelijkt'

'Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik later veel geld ga verdienen'

'Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik mensen kan helpen'

'Ik heb deze opleiding gekozen om te werken aan een goede toekomst'

'Ik leer nooit voor een 6, maar voor een 10!'

'Als ik thuis kom ga ik gelijk aan mijn huiswerk'

'Als we in de klas mogen werken ga ik liever praten'

'Ik ga graag naar school toe'

'Ik schaam me tegen over mijn klasgenoten als ik hoge cijfers haal'

'Mijn ouders vinden hoge cijfers belangrijker dan ikzelf'

'Ik werk graag vooruit'

'Ik maak altijd mijn huiswerk'

'Ik ben trots op mijn cijfers'

Met de eerste vraag proberen we te onderzoeken naar de reden waarom de respondent gekozen heeft voor zijn of haar studierichting.

Met vraag twee en drie proberen we te onderzoeken hoe serieus de respondenten het volgen van onderwijs nemen. Wanneer de respondenten aangeven vaak te spijbelen en school onbelangrijk vinden mogen we veronderstellen dat zij mogelijk om een andere reden gekozen hebben voor hun vervolgopleiding dan het vinden van een goede baan in de toekomst. Als school niet belangrijk is waarom volgen ze dan toch onderwijs terwijl ze ook zouden kunnen gaan werken en geld kunnen verdienen?

Vraag vier probeert te meten of er draagvlak is vanuit het ouderlijk milieu voor de gekozen studierichting. Wanneer de ouders het niet eens zijn met de gekozen studierichting proberen we te achterhalen waar de studierichting op afgekeurd wordt.

Wanneer de leerling besluit om na het volgen van de opleiding terug te keren naar zijn of haar vaderland verwachten wij dat de leerling gemotiveerd is voor het volgen en succesvol afronden van de gekozen opleiding. Door het volgen van de opleiding in Nederland heeft de leerling waarschijnlijk een beter toekomstperspectief in zijn vaderland dan zonder opleiding.

De eerste groep stellingen heeft betrekking op de reden dat de leerling gekozen heeft voor een bepaalde studierichting. Hiermee proberen wij te onderzoeken *waarom* de respondenten gekozen hebben voor hun vervolgopleiding met de daarbij behorende studierichting. Leidt de gekozen studierichting de respondent naar een hoger liggend doel? De tweede groep stellingen heeft betrekking op de motivatie van de leerlingen ten aanzien van school in het algemeen. Gaan de leerlingen voor 100% voor hun opleiding of is school saai en een bijzaak naast de zaken die echt belangrijk zijn voor de respondenten? We noemen dit de intrinsieke (studie)motivatie van de leerlingen.

De vragen met betrekking tot de karakteristieken van de leerlingen hebben tot doel om algemeen generaliserende uitspraken te kunnen doen voor mannen/vrouwen, bepaalde leeftijdsgroepen en voor de verschillende opleidingsniveaus en studierichtingen.

Overige kenmerken

1. 'Welke studierichting volg je?'
2. 'Welk niveau?'
3. 'In welk jaar van de opleiding zit je nu?'
4. 'Geslacht?'
5. 'Geboorte datum?'
6. 'Woon je nog thuis?'
7. 'Ben je getrouwd?'
8. 'In welke stad woon je?'
9. 'Heb je zelf een bijbaan naast school?'
10. 'Wat voor bijbaan is dat?'
11. 'Heb je een diploma gehaald bij de vooropleiding?'
12. 'Heb je een instaptoets moeten doen voordat je hier op school kwam?'

'Als ik opnieuw zou mogen kiezen zou ik weer voor deze opleiding kiezen'

'Ik vind het belangrijk dat later mensen tegen mij opkijken'

De eerste drie vragen dienen ervoor om een indeling te kunnen maken van de respondenten naar niveau, gekozen studierichting en leerjaar. Het leerjaar is van belang omdat we mogen aannemen dat er in de eerste twee jaren van de opleiding de grootste kans op schoolverlaten is. Wanneer we de twee jaar voorbij zijn zullen leerlingen alleen in uitzonderlijke gevallen besluiten hun opleiding niet te voltooien. Daarnaast is het door het opnemen van deze vraag in

de vragenlijst mogelijk om een beeld te vormen van de manier waarop de leerlingen in de verschillende leerjaren aan kijken tegen de opleiding en in welke mate zij gemotiveerd zijn voor hun studie.

Vraag vier tot en met acht zijn achtergrond kenmerken van de respondenten. Waar komen de meeste respondenten vandaan, wat is hun leeftijd en hun woon-leef situatie? Vraag tien is opgenomen in de vragenlijst om te onderzoeken waar de leerlingen actief zijn. Is dat alleen op een club of is dat ook in een baan naast school? Moeten ze werken omdat het gezinsinkomen niet toereikend is of doen ze het voor zichzelf om leuke dingen te kunnen doen?

Met behulp van vraag elf en twaalf proberen we te onderzoeken hoe de leerlingen bij het Mondriaan College zijn binnen gekomen. Was het volgen van een MBO opleiding een logisch gevolg vanuit hun vooropleiding of was de HAVO of het VWO te zwaar en hebben de leerlingen de overstap naar het MBO gemaakt? Wanneer de leerlingen een instaptoets hebben moeten maken voordat zij aangenomen konden worden op de opleiding van hun keuze zouden we kunnen veronderstellen dat deze leerlingen er veel voor over hebben gehad om toegelaten te worden tot die specifieke studierichting. Uit het onderzoek moet blijken of deze leerlingen gemotiveerder zijn aangaande het volgen van onderwijs dan reguliere leerlingen.

3.6 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we de vragenlijst zoals die is voorgelegd aan de leerlingen van het Mondriaan College in Den Haag besproken aan de hand van de door ons geformuleerde hypothesen. Hierbij hebben we per vraag onderbouwd waarom we hem hebben opgenomen in onze vragenlijst en welk doel zij dienen binnen dit onderzoek. Daarnaast hebben we per hypothese de stellingen opgenomen die we aan de leerlingen hebben voorgelegd aan het eind van de vragenlijst. We hebben in dit hoofdstuk besproken waarom we de stellingen voorgelegd hebben en waarom de stellingen als aanvulling op de vragenlijst van belang is.

De empirische variabelen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nogmaals stapsgewijs de vragenlijst doorlopen. We leggen hierbij de nadruk op de operationalisering. In dit hoofdstuk bespreken we achtereenvolgens per paragraaf de vragen die betrekking hebben op de verschillende hypothesen. In elke paragraaf laten we zien welke vragen we opgenomen hebben in de vragenlijst en leggen we uit waarom deze van belang zijn voor het onderzoek. Daarna bespreken we hoe we deze vragen meetbaar maken en op welke wijze de scores iets zeggen over de kenmerken van de respondent en het herkomst gezin. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

4.2 Sociaal-cultureel kapitaal

In hoofdstuk drie hebben we aangegeven welke vragen we in de vragenlijst hebben opgenomen om het sociaal kapitaal van het gezin te achterhalen. Het sociaal kapitaal van het herkomst gezin definiëren wij in dit onderzoek als het ‘netwerk’ binnen de gemeenschap waarop het gezin kan terug vallen.

Voor het meten van het sociaal kapitaal hebben we de volgende vragen gesteld:

Sociaal kapitaal

6. ‘Zijn je ouders gescheiden?’
7. ‘Hoeveel broers en zussen heb je?’
8. ‘Ben je lid van een sportclub?’
9. ‘Ben je lid van andere verenigingen?’

10. ‘Wie had de meeste invloed op jouw studiekeuze?’

Deze vragen zijn op te delen in twee groepen. De eerste groep vraag 1 tot en met 4 hebben betrekking op het netwerk binnen het gezin. De tweede groep bestaat uit vraag 5 en is opgenomen om te achterhalen wie de meeste invloed heeft op de studiekeuze in een bepaalde situatie. Bij voorbeeld: we hebben een gezin met laag sociaal kapitaal, wat kunnen we dan zeggen over de persoon die de meeste invloed heeft gehad op de studiekeuze? Is deze

uitkomst afhankelijk van de sociale situatie van het gezin of is dit afhankelijk van andere factoren?

Voordat we uitspraken kunnen doen moeten we het sociaal kapitaal meetbaar maken. Dit doen we aan de hand van het toekennen van scores aan de antwoorden die gegeven zijn op de vragen. Dit hebben we als volgt gedaan:

‘Zijn je ouders gescheiden?’	Ja = 0, Nee = 1
‘Hoeveel broers en zussen heb je?’	Geen = 0, Wel = 1
‘Ben je lid van een sportclub?’	Nee = 0, Ja = 1
‘Ben je lid van andere verenigingen?’	Nee = 0, Ja = 1

Wanneer we de scores van de respondenten op bovenstaande vragen optellen kunnen we aan de hand van de scoretabel het sociaal kapitaal van het herkomst gezin bepalen.

Score 0 of 1	Laag sociaal kapitaal
Score 2	Gemiddeld sociaal kapitaal
Score 3 of 4	Hoog sociaal kapitaal

Is er een verband te vinden tussen het sociaal kapitaal van het herkomst gezin en degene die de meeste invloed heeft gehad op de studiekeuze van de leerling? Om dit tegen elkaar af te kunnen zetten hebben we de laatste vraag opgenomen. Voor de analyse maken we gebruik van de antwoord categorieën zoals ze in de vragenlijst zijn gesteld zonder daar een bepaalde score aan toe te kennen.

‘Wie had de meeste invloed op jouw studiekeuze?’	1 = ouders
	2 = overige familie
	3 = zelf
	4 = vrienden die dit ook gingen doen
	5 = anders

Voor het meten van cultureel kapitaal hadden we de volgende vragen in de vragenlijst opgenomen:

Cultureel kapitaal
10. ‘Wat is het opleidingsniveau van je vader en van je moeder?’
11. ‘Welke kranten lezen jullie thuis?’
12. ‘Ben je lid van een bibliotheek?’
13. ‘Zijn je ouders lid van een bibliotheek?’
14. ‘Hebben jullie een schotel thuis voor het ontvangen van buitenlandse televisiezenders?’
15. ‘Welk geloof heb je?’

In welke mate is het herkomstmilieu van de leerling geïnteresseerd in de wereld, de politiek, cultuur en kunst? Daarnaast proberen we te achterhalen in welke mate het gezin geïntegreerd is in de Nederlandse samenleving. De mate van culturele integratie proberen we te meten door te achterhalen welke kranten binnen het gezin gelezen worden en of men lid is van een bibliotheek. Wanneer het gezin zich voornamelijk richt op het herkomstland, bij voorbeeld door het kijken naar buitenlandse televisiezenders beschouwen we dit als een laag niveau van culturele integratie. In het volgende schema is te zien hoe we de mate van culturele integratie en de hoogte van het cultureel kapitaal in het herkomst gezin hebben geoperationaliseerd.

‘Wat is het opleidingsniveau van je vader en van je moeder?’	Geen = 0 Lager = 1 Middelbaar = 2 Hoger = 3
‘Welke kranten lezen jullie thuis?’	Geen = 0 Gratis kranten = 1 Overige kranten = 2
‘Ben je lid van een bibliotheek?’	Nee = 0, Ja = 1
‘Zijn je ouders lid van een bibliotheek?’	Nee = 0, Ja = 1

Bij deze operationalisering van de variabelen moeten we een paar opmerkingen plaatsen. Voor de indeling van het opleidingsniveau hebben we vastgehouden aan de indeling die ook in de vragenlijst gebruikt is waarbij de scores oplopen van laag naar hoog. Bij de vraag welke kranten thuis gelezen worden hebben we voor een andere indeling gekozen. In de vragenlijst maakten we een onderscheid tussen ‘toonaangevende’ en ‘populaire’ kranten. Echter omdat veel leerlingen thuis buitenlandse kranten lezen hebben we gekozen kranten in te delen in drie categorieën. Hierbij staat geen voor geen krant en ‘gratis’ voor kranten zoals de Spits en Metro. Dit zijn gratis en daardoor laagdrempelige kranten, ze liggen overal voor het pakken en men hoeft er niet echt moeite voor te doen. Tot slot hebben we de categorie overige kranten. Binnen deze categorie vallen alle kranten die via de kiosken te verkrijgen zijn of waarop men een abonnement heeft. Men moet dus moeite doen voor het verkrijgen van deze kranten en heeft daarom een hogere score toebedeeld gekregen. Mensen die een krant kopen of zich erop abonneren willen op de hoogte gehouden worden van het (wereld) nieuws. Dit geldt ook voor buitenlandse kranten, hierin staat immers ook overig nieuws naast het landelijke nieuws vermeld.

Wanneer we de scores op bovenstaande vragen bij elkaar optellen komen we bij de hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin van de leerlingen.

Score 0 – 2	Laag cultureel kapitaal
Score 3 – 5	Gemiddeld cultureel kapitaal
Score 6 – 8	Hoog cultureel kapitaal

Om de mate van integratie te meten hebben we bij de vragen over het cultureel kapitaal gevraagd of het herkomst gezin van de leerling een schotel heeft voor het ontvangen van buitenlandse zenders.

‘Hebben jullie een schotel thuis voor het ontvangen van buitenlandse televisiezenders?’	Nee = 0, Ja = 1
---	-----------------

Wanneer het antwoord op deze vraag ‘ja’ luidt en het herkomst gezin daarnaast over een laag niveau van cultureel kapitaal beschikt kunnen we ons voorstellen dat het voor een leerling moeilijk is om volledig te beschikken over voldoende informatie over wat er allemaal mogelijk is in het Nederlandse onderwijs.

Om het cultureel kapitaal af te kunnen zetten tegen het geloof hebben we deze vraag opgenomen in de vragenlijst. Kunnen we een bepaald niveau van cultureel kapitaal koppelen aan een bepaald geloof? Om dit te meten hebben we in de vragenlijst gevraagd of de leerlingen hun geloofsovertuiging wilden invullen. De scores op deze vraag worden als volgt weergegeven:

‘Welk geloof heb je?’	Geen = 0 Christelijk = 1 Islam = 2 Hindoeïsme = 3 Boedisme = 4 Sikh = 5
-----------------------	--

Bij deze vraag hebben we de antwoord categorieën Katholiek, Nederlands Hervormd en Gereformeerd samengenomen onder de noemer Christelijk. Deze drie geloven hebben dezelfde grondslag en kunnen volgens ons, zonder een vertekening te geven van het resultaat, samengevoegd worden onder een noemer. Bij deze vraag geldt niet hoe hoger de score hoe beter het geloof. De cijfers geven voor ons slechts op abstracte wijze de geloofsovertuiging van de leerling aan.

4.3 Economisch kapitaal

Met economisch kapitaal bedoelen wij in het onderzoek de welvaart van het gezin. In hoeverre beschikt het gezin over voldoende financiële middelen om mee te komen in de

huidige consumptie maatschappij. Met behulp van de volgende vragen hebben wij het economisch kapitaal van het herkomst gezin van de respondenten proberen te achterhalen:

Economisch kapitaal

10. 'In welke wijk woon je?'
11. 'Woon je in een koophuis of een huurhuis?'
12. 'Hoeveel kamers hebben jullie in huis?'
13. 'Wat voor soort huis is het?'
14. 'Hebben jullie een auto?'
15. 'Wat is het beroep van je vader en van je moeder?'
16. 'Wordt jouw inkomen in het huishouden besteed?'

De woonsituatie zegt veel over het economisch kapitaal van het gezin maar niet voldoende. Voor de operationalisering is er daarom voor gekozen om naast het leefmilieu (de wijk) en de woonsituatie te vragen of men in het bezit is van een auto en wat het beroep is van de vader en de moeder. Omdat er 41 wijken zijn in Den Haag en we ook leerlingen van buiten de stad onze vragenlijst hebben ingevuld omdat zij immers ook naar het Mondriaan College in Den Haag gaan hebben we gekozen om de wijken in te delen naar het gemiddeld besteedbaar inkomen in die wijk. Dit resulteerde in drie categorieën: beneden modaal, modaal en boven modaal. Voor de definiëring van 'modaal' hebben we gebruik gemaakt van wat volgens het CBS als modaal inkomen wordt geschouwd voor het jaar 2002. We hebben gekozen voor dit jaartal omdat de gemeente Den Haag geen gegevens van latere jaren op wijkniveau publiekelijk toegankelijk heeft gesteld. Het 'modale' inkomen in 2002 lag tussen de € 27.500 en € 30.000 per jaar, wanneer het besteedbare inkomen lager was in een wijk dan € 27.500 valt de wijk in de categorie 'beneden modaal' en een wijk met een besteedbaar huishoudinkomen boven de € 30.000 is 'boven modaal'. In bijlage 1 hebben wij de wijken met het daarbij behorende gemiddeld besteedbaar inkomen opgenomen.

De operationalisering van de variabelen die de hoogte van het economisch kapitaal bepalen is als volgt:

'In welke wijk woon je?'	Beneden modaal = 0 Modaal = 1 Boven modaal = 2
'Woon je in een koophuis of een huurhuis?'	Huur = 0, Koop = 1
'Hoeveel kamers hebben jullie in huis?'	1 of 2 kamers = 0 3 of 4 kamers = 1 5 of meer = 2

‘Wat voor soort huis is het?’	Flat/portiek = 0 Rijtjeshuis = 1 Twee onder een kap = 2
‘Hebben jullie een auto?’	Nee = 0, Ja = 1
‘Wat is het beroep van je vader en van je moeder?’	Laag of geen = 0 Middelbaar = 1 Hoger = 2

Bij het beroep hebben we ervoor gekozen de gegeven antwoorden op de open vraag in te delen in drie categorieën laag, middelbaar en hoog om deze variabele mee te kunnen nemen bij de vaststelling van de hoogte van het economisch kapitaal van het herkomst gezin.

Wanneer we de antwoorden van de respondenten op bovenstaande vragen bij elkaar optellen kunnen we het economisch kapitaal van het herkomst gezin als volgt benaderen:

Score 0 – 3	Laag economisch kapitaal
Score 4 – 7	Gemiddeld economisch kapitaal
Score 8 of hoger	Hoog economisch kapitaal

4.4 Etnisch kapitaal

Met etnisch kapitaal bedoelen we in dit onderzoek de traditionele waarden, normen en gebruiken binnen een bepaalde etnische groep die van invloed kunnen zijn op de studiekeuze van de leerlingen. Is het mogelijk dat respondenten met een bepaalde afkomst eerder geneigd zijn te kiezen voor bepaalde studierichtingen dan andere respondenten? Om dit te kunnen onderzoeken hebben we in het onderzoek de volgende vraag opgenomen:

Etnisch kapitaal

1. ‘Wat is het geboorteland van je vader en van je moeder?’

Voor de operationalisering hebben we de herkomstlanden van de ouders als volgt een score toegekend:

‘Wat is het geboorteland van je vader en van je moeder?’	Nederland = 0 Marokko = 1 Turkije = 2 Suriname = 3 Antillen = 4 Anders = 5
--	---

Deze score geeft geen score aan het herkomst land van hoog naar laag maar dient slechts als indicatie om de leerlingen in te kunnen delen naar afkomst.

4.5 Studiemotivatie

Waarom heeft de leerling gekozen voor een bepaalde vervolgopleiding? In dit onderzoek verstaan wij onder de *studiemotivatie* de reden waarom de leerling gekozen heeft voor het volgen van een vervolgopleiding. Met deze vragen proberen we te achterhalen waarom de respondenten gekozen hebben voor juist deze vervolgopleiding en niet voor een MBO opleiding op een andere school of in een andere richting. Daarnaast proberen wij te meten hoe belangrijk de respondenten het vinden om naar school te gaan.

Studiemotivatie

6. 'Wat wil je na je opleiding gaan doen?'
7. 'Spijbel je weleens?'
8. 'Vind jij het belangrijk om naar school te gaan?'
9. 'Zijn je ouders het eens met jouw studiekeuze?'
10. 'Heb je een diploma gehaald bij de vooropleiding?'

De mate waarin een leerling gemotiveerd is valt te benaderen door te kijken hoe de leerling omgaat met school. Wanneer iemand het belangrijk vindt om zijn of haar diploma te halen zal deze heel anders omgaan met het naar school gaan dan iemand die daar om andere redenen aanwezig is. Spijbelen is hierbij een belangrijke factor. Het overslaan van lessen om andere zaken te doen zal eerder voorkomen bij leerlingen die minder gemotiveerd zijn voor school. Hoe belangrijk zij school vinden sluit bij de vraag over spijbelen aan. Nemen de leerlingen het naar school gaan wel serieus?

In dit onderzoek hebben we tevens gevraagd of de ouders het eens zijn met de studiekeuze. Wanneer de ouders het niet eens zijn met de studiekeuze kan dat allerlei redenen hebben, echter we kunnen dit ook zien als een extra motiverende variabele voor de leerling. Wanneer de ouders het niet eens zijn met de gekozen opleiding en de leerling besluit deze toch te volgen moet deze leerling erg gemotiveerd zijn om het ouderlijke gezag te ondermijnen voor een opleiding. Het goed afronden van die opleiding vergt voor deze leerlingen naar verwachting meer inspanning en moeite omdat zij vanuit huis geen medewerking hoeven te verwachten.

Wanneer leerlingen een diploma hebben gehaald bij hun vooropleiding is de doorstroom naar het MBO voor hen een logisch vervolg geweest. Daarnaast hebben de leerlingen op de vooropleiding eindexamen gedaan en laten zien dat ze genoeg motivatie in huis hebben om dit met voldoende resultaat af te sluiten. Op MBO niveau 1 en 2 is het mogelijk om in te stromen zonder een diploma te hebben gehaald op de vooropleiding. Het volgen van een MBO

opleiding is dan voor de leerling mogelijk nog de enige kans op een diploma, maar kan ook opgelegd zijn omdat de leerlingen nog leerplichtig zijn volgens de wet. Dit kunnen leerlingen zijn afkomstig van HAVO of VWO scholen die na het vierde leerjaar overstappen naar het MBO. Omdat het volgen van onderwijs voor deze groep verplicht is komt dit naar alle waarschijnlijkheid de studiemotivatie niet ten goede.

Wanneer we deze vragen operationaliseren krijgen we de volgende scoretabel:

‘Wat wil je na je opleiding gaan doen?’	Werken = 0, Doorleren =1
‘Spijbel je weleens?’	Ja = 0, Nee = 1
‘Vind jij het belangrijk om naar school te gaan?’	Ja =1, Nee = 0
‘Heb je een diploma gehaald bij de vooropleiding?’	Ja =1, Nee = 0

Wanneer we de antwoorden van de respondenten op bovenstaande vragen bij elkaar optellen kunnen we de studiemotivatie van de respondenten als volgt benaderen:

Score 0 – 1	Weinig tot geen studiemotivatie
Score 2 - 3	Gemiddelde studiemotivatie
Score 4	Hoge mate van studiemotivatie

4.6 Achtergrond kenmerken van de respondenten

Om de respondenten in te kunnen delen in verschillende groepen hebben we enkele vragen in de vragenlijst opgenomen met betrekking tot de achtergrond kenmerken van de respondenten.

Overige kenmerken

1. ‘Welke studierichting volg je?’
2. ‘Welk niveau?’
13. ‘In welk jaar van de opleiding zit je nu?’
14. ‘Geslacht?’
15. ‘Woon je nog thuis?’
16. ‘Ben je getrouwd?’
17. ‘In welke stad woon je?’
18. ‘Heb je zelf een bijbaan naast school?’

Voor de operationalisering hebben we scores aan de bovenstaande vragen toegevoegd. De scores geven geen indicatie van hoog naar laag maar zijn willekeurig aan de antwoorden toegekend.

‘Welke studierichting volg je?’	Juridisch = 1 Administratief/secretarieel = 2 Marketing & communicatie =3 ICT = 4 Bank en verzekeringen = 5
---------------------------------	---

‘Welk niveau?’	Niveau 1 = 1 Niveau 2 = 2 Niveau 3 = 3 Niveau 4 = 4
‘In welk jaar van de opleiding zit je nu?’	Jaar 1 = 1 Jaar 2 = 2 Jaar 3 = 3 Jaar 4 = 4
‘Geslacht?’ ‘Woon je nog thuis?’ ‘Ben je getrouwd?’	Man = 0, Vrouw = 1 Nee = 0, Ja = 1 Nee = 0, Ja = 1
‘In welke stad woon je?’	Den Haag = 1 Rotterdam = 2 Delft = 3 Overig = 4
‘Heb je zelf een bijbaan naast school?’	Nee = 0, Ja = 1

4.7 Factor analyse van de stellingen

In de vragenlijst zijn naast de vragen, die in de voorgaande paragrafen besproken zijn, een aantal stellingen aan de respondenten voorgelegd. Aan de hand van de stellingen hebben we geprobeerd te achterhalen welke factoren invloed uitoefenen op de studiekeuze van de respondenten. Om deze stellingen om te zetten in scores hebben we gebruik gemaakt van factor analyse.

Factor analyse is een techniek die primair als doel heeft de correlaties tussen een collectie waargenomen variabelen te verklaren. We gaan er bij factor analyse (FA) vanuit dat de correlaties tussen de waargenomen variabelen het gevolg zijn van het feit dat zij in belangrijke mate door dezelfde causale determinanten bepaald worden. Het zijn deze causale determinanten (latente variabelen) waarvoor we een verklaring proberen te vinden met FA. In dit onderzoek proberen we te achterhalen welke factoren van invloed zijn op de studiekeuze van de leerlingen.

Voor het uitvoeren van de factor analyse hebben we ervoor gekozen de antwoorden op de stellingen te hercoderen. In de vragenlijst staat een hoge score op de mate waarin de respondent het oneens is met de stelling. Om de FA tabel makkelijker te kunnen interpreteren

hebben we ervoor gekozen deze scores aan te passen in: hoe hoger de score op een stelling, hoe sterker de respondent het eens is met deze stelling. Na hercodering van de stellingen krijgen we dan het volgende resultaat:

Rotated Component Matrix

	Component			
	1	2	3	4
Ik ben deze opleiding gaan volgen zodat ik later veel succes heb	,793			
Deze studie geeft mij veel status	,733			
Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik later veel geld ga verdienen	,726			
Ik heb voor deze opleiding gekozen om later veel geld te verdienen	,708			
Ik heb deze opleiding gekozen om te werken aan een goede toekomst	,683			
Later wil ik graag een kantoorbaan	,588			
Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik mensen kan helpen	,516			
Als ik opnieuw zou kiezen, zou ik weer voor deze opleiding kiezen	,448			
Ik wil iets leren waarbij de mens centraal staat	,385			
Ik vind het belangrijk dat mensen later tegen mij opkijken	,361			
Ik maak altijd mijn huiswerk		,736		
Ik werk graag vooruit		,641		
Als ik thuiskom ga ik gelijk aan mijn huiswerk		,620		
Ik ga graag naar school toe		,606		
Ik erger me aan leerlingen die de les verstoren		,484		
Ik leer nooit voor een zes, maar voor een 10!		,480		
Ik schaam me tegenover klasgenoten als ik hoge cijfers haal			,647	
Door het volgen van deze opleiding wordt ik minder snel uitgehuwelijkt			,621	
Na mijn opleiding ga ik terug naar mijn vaderland			,534	
Mijn ouders vinden hoge cijfers belangrijker dan ikzelf			,480	
Mijn familie bepaalt met wie ik ga trouwen			,476	-,432
Als we in de klas mogen werken, ga ik liever praten		-,374	,446	
Het is belangrijk om naar school te gaan		,373	-,408	
Thuis spreken we meestal alleen Nederlands				,720
Mijn ouders spreken goed Nederlands				,720
Ik praat met mijn vrienden meestal Nederlands				,489
Ik trouw met iemand die ik zelf heb uitgekozen			-,443	,452
Ik trouw het liefst met iemand uit Nederland				

Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 9 iterations.

Tabel 4.1 Factor analyse met vier factoren

Volgens factor analyse is de studiekeuze van de respondent afhankelijk van vier factoren. De mate waarin Y verklaard wordt door de vier factoren is af te lezen aan de factor ladingen. Hoe hoger deze factor lading hoe meer invloed deze factor op de studiekeuze heeft.

- Factor 1 geeft de invloed van de toekomst oriëntatie op de studiekeuze van de respondenten weer. De gekozen opleiding is nu het middel om een bepaald doel in de toekomst te bereiken. We noemen deze factor de *extrinsieke motivatie* van de respondent.

- Factor 2 weerspiegelt de mate waarin de respondenten zich inzetten voor de gekozen opleiding. We noemen deze factor de *intrinsieke motivatie* van de respondent.
- Factor 3 geeft aan in welke mate de respondenten *druk van familie en/of vrienden* ervaren op privé en school gebied wat ertoe heeft geleid dat zij gekozen hebben voor deze studierichting.
- Factor 4 heeft betrekking op *de mate van integratie* van het herkomst gezin en geeft inzicht in de invloed van de culturele achtergrond van de respondent op de studiekeuze.

Verder hebben we gewerkt met factor scores waarbij het gemiddelde gelijk is aan nul ($\mu = 0$) en de standaard deviatie gelijk is aan één ($\sigma = 1$).

4.8 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we de operationalisering van de vragenlijst centraal gesteld. In de verschillende paragrafen hebben we per hypothese de daarbij behorende vragen uit de vragenlijst van scores voorzien. Hierdoor kan dit hoofdstuk als ‘naslagwerk’ gebruikt worden bij het lezen van hoofdstuk vijf.

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk hebben we een factor analyse uitgevoerd op de stellingen uit de vragenlijst. Uit deze FA blijkt dat de studiekeuze van de respondenten beïnvloed wordt door vier verschillende factoren. Deze factoren zijn extrinsieke studiemotivatie, wat overeenkomst met de mate waarin in de leerling gericht is op de toekomst, intrinsieke studiemotivatie, hoe leuk vinden de leerlingen het om te werken voor de opleiding, de druk vanuit de familie en de mate van integratie van het herkomst gezin in Nederland.

Data analyse

5.1 Inleiding

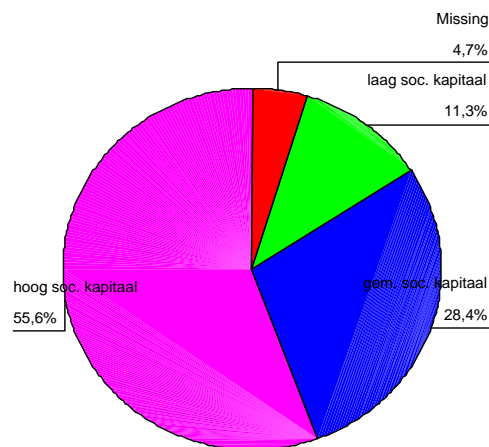
In dit hoofdstuk gaan we de resultaten van de vragenlijst analyseren. In de eerste paragraaf proberen we een verband aan te tonen tussen het sociaal-cultureel kapitaal van het herkomst gezin en de studiekeuze van de leerling. In de tweede paragraaf onderzoeken we of er een aantoonbaar verband is tussen het economisch kapitaal van het herkomst gezin en de studiekeuze. In de derde paragraaf richten we ons op het mogelijke verband tussen het etnisch kapitaal en de studiekeuze. In de vierde paragraaf onderzoeken we in het eerste gedeelte of er een verband bestaat tussen de vier kapitalen en de studiemotivatie van de leerlingen. In het tweede gedeelte van deze paragraaf zetten we de gekozen studierichting af tegen de studiemotivatie van de leerlingen. In de vijfde paragraaf onderzoeken we of er een aantoonbaar verband is tussen het geslacht van de respondent en de gemaakte studiekeuze. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de conclusie.

5.2 Sociaal-cultureel kapitaal

In deze paragraaf onderzoeken we hoe het sociaal- en cultureel kapitaal van het herkomst gezin een rol heeft gespeeld bij de studiekeuze van de leerling. In paragraaf 2.3 bespraken we het verschijnsel dat leerlingen via de door hun gekozen studierichting vaak in dezelfde of een hogere sociale klasse terecht komen als hun ouders. Daarnaast zou voor allochtone leerlingen gelden dat zij door hun ouders gedwongen worden te kiezen voor een ‘veilige’ studierichting die niet verantwoord hoeft te worden aan de ouders of aan de directe omgeving. Naast de invloed van het sociaal kapitaal binnen het gezin heeft de overdracht van cultureel kapitaal ook invloed op de studiekeuze. De mate waarin het cultureel kapitaal invloed uitoefent op de studiekeuze hangt samen met het opleidingsniveau van de ouders en de overdracht van de dominante herkomst cultuur binnen het gezin. We zullen beginnen met de bespreking van de resultaten die betrekking hebben op het sociaal kapitaal van het gezin.

5.2.1 Sociaal kapitaal en de invloed op de studiekeuze

In dit onderzoek hebben we het sociaal kapitaal opgedeeld in drie categorieën namelijk: laag, gemiddeld en hoog sociaal kapitaal¹⁵. Hierbij geldt dat hoe hoger het sociaal kapitaal van het gezin is, hoe groter het zogenaamde netwerk is waarover het gezin kan beschikken voor advies en raad bij het maken van de keuze voor een geschikte vervolg opleiding. Figuur 5.1 geeft een weergave van de verdeling van de hoogte van het sociaal kapitaal over de gehele steekproef.

Figuur 5.1 Verdeling hoogte van het sociaal kapitaal over de gehele steekproef

Opvallend is dat slechts 11,3% van de leerlingen afkomstig is uit een gezin laag sociaal kapitaal. Dit komt overeen met 39 leerlingen van de in totaal 345 respondenten. Na aftrek van non respons blijven er nog 290 leerlingen over die beschikken over een gemiddeld tot hoog sociaal kapitaal. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat we binnen de steekproef te maken hebben met veel leerlingen die afkomstig zijn uit, naar Nederlandse maatstaven, relatief grote gezinnen. In dit onderzoek veronderstelden we in hoofdstuk vier dat het hebben van broers en zussen leidt tot een groter netwerk waarop terug kan worden gevallen door het gezin. De omvang van dit netwerk komt dan overeen met de mate van sociaal kapitaal.

In tabel 5.1 hebben we het geboorteland van de ouders afgezet tegen de hoogte van het sociaal kapitaal. Hieruit blijkt dat voornamelijk Surinamers beschikken over laag en gemiddeld sociaal kapitaal. Een verklaring hiervoor kan niet gevonden worden in de verdeling van deze groep over de verschillende wijken. Net zoals Turken, Marokkanen en Antillianen wonen

¹⁵ Zie hiervoor paragraaf 4.2 van dit onderzoek.

Surinamers in concentraties bij elkaar in de wijk¹⁶. Wij verwachten dat een mogelijke verklaring voor dit verschijnsel is te geven door de kenmerken van menselijke interactie die bepalend is voor de groepscohesie (Komter e.a., 2000). Een sociaal netwerk ontstaat niet vanzelf. Ook niet als mensen met dezelfde afkomst dicht bij elkaar in de wijk wonen, men zal zelf moeten investeren in zijn of haar netwerk. In *'Het cement van de samenleving'* (bladzijde 78) worden vier punten genoemd die van invloed zijn op het sociale netwerk:

- 1) De interactie of de onderlinge verbondenheid van de groepsleden.
- 2) De uitgebreidheid van de groepsactiviteiten.
- 3) De onderlinge affectie.
- 4) De normen ten aanzien van het lidmaatschap van een groep en zijn activiteiten.

Hierbij geldt dat hoe meer interactie, onderlinge affectie en gedeelde normen en commitment jegens de groep, des te meer cohesie de groep zou vertonen. Op grond van onze bevindingen geldt binnen de Surinaamse gemeenschap minder verbondenheid en interactie dan bij de overige etnische groepen in concentratiebuurten waardoor zij in dit onderzoek relatief laag scoren op de variabele sociaal kapitaal.

Tabel 5.1 Hoogte sociaal kapitaal versus geboorteland ouders

	laag sociaal kapitaal		gemiddeld sociaal kapitaal		hoog sociaal kapitaal	
	Count	%	Count	%	Count	%
Nederland	6	15,0%	25	24,0%	32	19,3%
Marokko	1	2,5%	5	4,8%	31	18,7%
Turkije	5	12,5%	11	10,6%	33	19,9%
Suriname	18	45,0%	43	41,3%	35	21,1%
Antillen	3	7,5%	4	3,8%	5	3,0%
Anders	7	17,5%	16	15,4%	30	18,1%
Total	40	100,0%	104	100,0%	166	100,0%

$$\chi^2 = 32,324, \text{ sign.} = 0,000 \text{ \& Cramer's V} = 0,228$$

Wanneer we kijken naar de hoogte van het sociaal kapitaal en de vraag wie de meeste invloed heeft gehad op de studiekeuze zien we het volgende resultaat:

¹⁶ Zie hiervoor bijlage 2

Tabel 5.2 Hoogte sociaal kapitaal versus de invloed op de studiekeuze

	laag sociaal kapitaal		gemiddeld sociaal kapitaal		hoog sociaal kapitaal	
	Count	%	Count	%	Count	%
Ouders	11	26,8%	22	21,2%	48	29,4%
overige familie			2	1,9%	4	2,5%
zelf gekozen	28	68,3%	71	68,3%	89	54,6%
Vrienden	1	2,4%	6	5,8%	12	7,4%
Anders	1	2,4%	3	2,9%	10	6,1%
Totaal	41	100,0%	104	100,0%	163	100,0%

$$\chi^2 = 8,295, \text{ sign.} = 0,405 \text{ \& Cramer's V} = 0,116$$

Ongeacht de hoogte van het sociaal kapitaal geeft het grootste gedeelte van de leerlingen aan zelf gekozen te hebben voor hun studierichting gevolgd door de ouders. De invloed van vrienden en overige familie leden blijkt binnen onze groep respondenten verwaarloosbaar klein te zijn. Dit is tegen onze verwachtingen in. In paragraaf 2.3 uitte wij op grond van de theorie dat de ouders en het sociale netwerk om de familie heen een belangrijke rol zou spelen bij de uiteindelijke studiekeuze.

Voor welke richtingen hebben de leerlingen uit de verschillende sociale klassen gekozen? In tabel 5.3 valt op dat de administratief/secretariële richting bij alle klassen het populairste is. Gevolgd door de juridische richting. Op grond van onze bevindingen ten aanzien van het sociaal kapitaal kunnen wij concluderen dat ons vermoeden een direct verband te vinden tussen het sociaal kapitaal en de studiekeuze van de leerling verworpen moet worden.

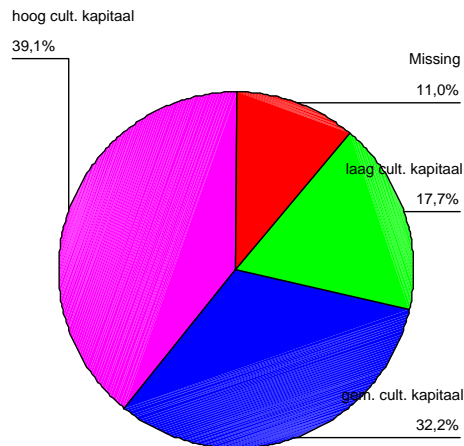
Tabel 5.3 Sociaal kapitaal versus studierichting

	laag sociaal kapitaal		gemiddeld sociaal kapitaal		hoog sociaal kapitaal	
	Count	%	Count	%	Count	%
Juridisch	9	22,5%	31	29,5%	26	15,5%
Administratief/ Secretarieel	25	62,5%	57	54,3%	108	64,3%
marketing & communicatie	1	2,5%	5	4,8%	6	3,6%
ICT	4	10,0%	6	5,7%	19	11,3%
bank & verzekeringen	1	2,5%	6	5,7%	9	5,4%
Totaal	40	100,0%	105	100,0%	168	100,0%

$$\chi^2 = 10,469, \text{ sign.} = 0,234 \text{ \& Cramer's V} = 0,129$$

5.2.2 Cultureel kapitaal

Om het cultureel kapitaal van het herkomst gezin te bepalen hebben we netzoals bij het sociaal kapitaal gebruik gemaakt van drie categorieën: laag, gemiddeld en hoog niveau van cultureel kapitaal. Bij deze indeling geldt hoe hoger het niveau van cultureel kapitaal hoe hoger de mate van integratie en betrokkenheid in de Nederlandse samenleving. Figuur 5.2 geeft een weergave van de verdeling van de hoogte van het sociaal kapitaal over de gehele steekproef. In 61 gevallen¹⁷ hebben we te maken met leerlingen die afkomstig zijn uit gezinnen met laag cultureel kapitaal, of een geringe mate van integratie in de Nederlandse samenleving. De overige respondenten geven aan afkomstig te zijn uit een gezinssituatie met een gemiddeld tot een hoge mate van integratie. In totaal gaat het binnen ons onderzoek om een groep van 246 leerlingen.

Figuur 5.2 Verdeling hoogte van het cultureel kapitaal over de gehele steekproef

In tabel 5.4 hebben we het geboorteland van de ouders afgezet tegen de hoogte van het cultureel kapitaal. Uit deze resultaten blijkt dat voornamelijk leerlingen met Turkse en Marokkaanse ouders afkomstig zijn uit gezinnen met laag cultureel kapitaal.

¹⁷ 17 % van het totaal aantal respondenten (345).

Tabel 5.4 Hoogte cultureel kapitaal versus geboorteland ouders

	laag cultureel kapitaal		gemiddeld cultureel kapitaal		hoog cultureel kapitaal	
	Count	%	Count	%	Count	%
Nederland	6	10,2%	27	21,4%	19	31,1%
Marokko	19	32,2%	8	6,3%	3	4,9%
Turkije	26	44,1%	14	11,1%	4	6,6%
Suriname			46	36,5%	19	31,1%
Antillen			6	4,8%	2	3,3%
Anders	8	13,6%	25	19,8%	14	23,0%
Total	59	100,0%	126	100,0%	61	100,0%

$$\chi^2 = 87,239, \text{ sign.} = 0,000 \text{ \& Cramer's V} = 0,421$$

Een verklaring voor dit verschijnsel valt mogelijk te vinden in het opleidingsniveau van de Turken en Marokkanen uit onze steekproef. Wanneer we het opleidingsniveau van de ouders afzetten tegen het herkomstland zien we in tabel 5.5 dat Turken en Marokkanen samen de grootste groep vormen die geen onderwijs hebben genoten. Ook in de volgende categorie waarin de ouders alleen basisonderwijs hebben genoten scoren Turken hoog. Het is mogelijk dat deze twee groepen extra problemen ondervinden bij het leren van een nieuwe taal omdat zij van huis uit mogelijk hun eigen taal niet eens voldoende beheersen voor het lezen van boeken en/of kranten. Bij de overige groepen vormt de 'nieuwe' taal mogelijk in mindere mate een probleem omdat we hier te maken hebben met leden uit de voormalig Nederlandse koloniën waar het Nederlands geen vreemde taal is.

Tabel 5.5 Opleidingsniveau ouders versus geboorteland van de ouders

	Geboorteland ouders					
	Nederland	Marokko	Turkije	Suriname	Antillen	Anders
	%	%	%	%	%	%
Geen	7,3%	54,8%	40,0%	1,5%	9,1%	12,5%
Lager	20,0%	12,9%	24,4%	11,8%	0%	16,7%
middelbaar	49,1%	22,6%	26,7%	69,1%	45,5%	37,5%
Hoger	23,6%	9,7%	8,9%	17,6%	45,5%	33,3%

$$\chi^2 = 84,035, \text{ sign.} = 0,000 \text{ \& Cramer's V} = 0,330$$

Dat er een mogelijke samenhang bestaat tussen het opleidingsniveau en de mate waarin men gebruik maakt van boeken en kranten als informatie media is tevens af te leiden uit de populariteit van het hebben van een schotel antenne voor het ontvangen van buitenlandse zenders. Uit tabel 5.6 valt af te leiden dat de mate waarin men gebruik maakt van een schotel antenne afhankelijk is van het opleidingsniveau. Hoe hoger het opleidingsniveau hoe minder mensen in het bezit zijn van een schotel antenne voor het ontvangen van buitenlandse zenders. Deze groep voorziet zichzelf via andere media in de dagelijkse informatie behoefte. Dit

verband komt overeen met het eerder besproken verband tussen het opleidingsniveau en de hoogte van het cultureel kapitaal.

Tabel 5.6 Opleidingsniveau ouders versus het gebruik van een schotel antenne

	Opleidings niveau ouders			
	geen	lager	middelbaar	hoger
	%	%	%	%
nee	39,1%	57,1%	75,9%	75,5%
ja	60,9%	42,9%	24,1%	24,5%

$$\chi^2 = 23,462, \text{ sign.} = 0,000 \ \& \ \text{Cramer's V} = 0,302$$

In tabel 5.7 hebben we het cultureel kapitaal van het herkomst gezin afgezet tegen de studiekeuze van de respondenten. Uit deze gegevens blijkt dat leerlingen afkomstig uit een gezin met laag cultureel kapitaal kiezen voor een ‘veilige’ studierichting, in dit onderzoek de administratief/secretariële richting. Dit resultaat is in overeenstemming met onze bevindingen uit de theorie. In paragraaf 2.3 schetste we in ons theoretisch kader dat de leerlingen die ‘zelf’ mogen kiezen vaak voor een veilige richting kiezen zoals ‘manager’ of (maatschappelijk) dienstverlener, omdat ze deze keuze thuis niet hoeven te verantwoorden (Wiggers, 2004). De ouders snappen ongeveer wel wat het beroep inhoudt of kunnen er op zijn minst een redelijke voorstelling van maken. Daarbij is het een keuze die de ouders op hun beurt binnen hun gemeenschap niet uit hoeven te leggen omdat een ‘manager’ of verzorger toch een bepaalde status heeft (Need, 2002). Uit tabel 5.7 kunnen we tevens afleiden dat een toename in de hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin leidt tot een grotere mate van keuze vrijheid voor de leerlingen. Dit valt af te leiden uit het feit dat de overige studierichtingen aan populariteit winnen naarmate het cultureel kapitaal van het gezin toeneemt. Op grond van onze bevindingen kunnen we stellen dat het cultureel kapitaal van het herkomst gezin een directe invloed heeft op de studiekeuze van de leerling. Dit is in overeenstemming met onze verwachtingen uit paragraaf 2.2.

Tabel 5.7 Hoogte cultureel kapitaal versus studierichting

	laag cultureel kapitaal	gemiddeld cultureel kapitaal	hoog cultureel kapitaal
	%	%	%
juridisch	12,1%	26,8%	16,4%
administratief/ secretarieel	75,9%	52,8%	62,3%
marketing & communicatie	0%	2,4%	9,8%
ICT	6,9%	14,2%	8,2%
bank & verzekeringen	5,2%	3,9%	3,3%

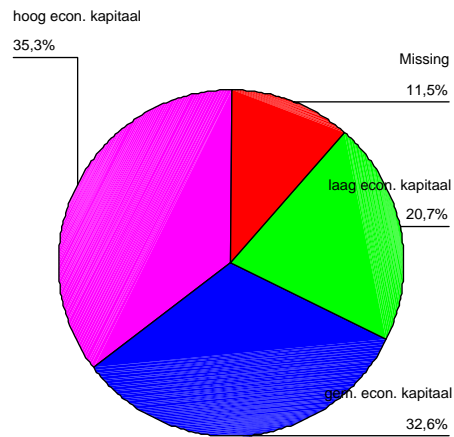
$\chi^2 = 20,270$, sign. = 0,009 & Cramer's V = 0,203

5.3 Economisch kapitaal

In paragraaf 2.4 hebben we het economisch kapitaal van het herkomst gezin gedefinieerd als de mate van welvaart van het gezin. Hierbij gaat het om de mate waarin het gezin over voldoende financiële middelen beschikt om mee te komen in de huidige maatschappij. Hoe lager het economisch kapitaal van een gezin hoe minder deze per periode te besteden heeft. In deze paragraaf proberen we erachter te komen in welke mate het economisch kapitaal invloed uitoefent bij de uiteindelijke studiekeuze.

In figuur 5.3 tonen we de verdeling van het economisch kapitaal over de gehele steekproef. Het economisch kapitaal hebben we gemeten door te vragen naar de woon en leef situatie van het gezin. Hieruit blijkt dat 21% van de respondenten afkomstig is uit een gezin met laag economisch kapitaal. Dit komt overeen met 73 van de in totaal 345 leerlingen. Wanneer we het totaal corrigeren voor de non-respons blijkt dat bijna een kwart van de leerlingen afkomstig is uit een gezin met laag economisch kapitaal. Gezinnen met laag economisch kapitaal beschikken in onvoldoende mate over financiële middelen om mee te komen in de maatschappij. Daarnaast beschikt 38% van de gezinnen, na correctie voor non-respons, over een gemiddeld economisch kapitaal. Deze gezinnen beschikken over een gemiddelde hoeveelheid financiële middelen en kunnen niet altijd even gemakkelijk maar gemiddeld mee komen met de maatschappij. De overige gezinnen beschikken over een ruime hoeveelheid financiële middelen.

Figuur 5.3 Verdeling economisch kapitaal over de steekproef

Gegeven de verdeling van het economisch kapitaal over de gehele steekproef, willen we onderzoeken of er een verband is met de studiekeuze van de leerlingen. In paragraaf 2.4 beschreven we ons vermoeden dat leerlingen uit gezinnen met laag economisch kapitaal dit meenemen bij hun studiekeuze. Enerzijds beschreven we het verschijnsel dat er leerlingen zijn die uit puur economische overwegingen de keuze maken voor het volgen van een vervolgopleiding. Het gaat hierbij om de groep leerlingen die op de eerste plaats zich inschrijft voor een MBO opleiding om aanspraak te kunnen maken op studiefinanciering. Onze verwachting is dat deze groep leerlingen kiest voor een opleiding waarbij er zo min mogelijk inspanning door de leerling verwacht wordt. Anderzijds beschreven wij in hoofdstuk twee dat leerlingen uit gezinnen met laag economisch kapitaal bewust kiezen voor een bepaalde opleiding met goede toekomst verwachtingen. De thuis situatie is voor deze leerlingen de grootst mogelijke motivatie om zich extra in te zetten voor school om het later zelf beter te krijgen.

Wanneer we kijken naar de verdeling van de leerlingen over de verschillende studierichtingen zien we dat hoe hoger het economisch kapitaal van het herkomst gezin hoe diverser de studiekeuze van de leerlingen wordt. De leerlingen uit gezinnen met laag economisch kapitaal kiezen voor namelijk voor de veilige richtingen, terwijl de leerlingen afkomstig uit gezinnen met hoog economisch kapitaal verdeeld zijn over alle richtingen. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de leerlingen uit gezinnen met laag economisch kapitaal vanuit thuis beperkt worden in hun keuze vrijheid omdat administratieve en dienstverlenende beroepen van oudsher een bepaalde status met zich meebrengen. Anderzijds zijn dit ook de ‘zachtere’ richtingen binnen de economie waar minder inspanning door de leerlingen geëist wordt dan

bij de ‘technische’ richtingen ICT en bank&verzekeringen. De leerlingen met een verborgen agenda bevinden zich vermoedelijk binnen deze opleidingen wat het percentage leerlingen binnen die opleidingen vergroot.

Tabel 5.8 Economisch kapitaal versus studierichting

	laag economisch kapitaal	gemiddeld economisch kapitaal	hoog economisch kapitaal
	%	%	%
juridisch	19,1%	17,9%	24,0%
administratief/ secretarieel	70,8%	65,8%	44,0%
marketing & communicatie	1,1%	3,4%	12,0%
ICT	3,4%	8,5%	20,0%
bank & verzekeringen	5,6%	4,3%	0%

$$\chi^2 = 17,738, \text{ sign.} = 0,023 \text{ \& Cramer's V} = 0,196$$

Een verdere verdeling van het economisch kapitaal naar opleidingsniveau toont aan dat er een mogelijk verband bestaat tussen het opleidingsniveau en het economisch kapitaal van het gezin. Zoals we aan het begin van deze paragraaf beschreven hebben bestond er een vermoeden dat het economisch kapitaal van het herkomst gezin door de leerlingen op twee manieren meegenomen kan worden bij hun studiekeuze. Enerzijds hebben we de groep leerlingen die naar het MBO gaan om zo studiefinanciering te ontvangen, anderzijds de groep die het zelf later beter wil krijgen dan zijn of haar ouders het nu hebben. Dit beeld van twee groepen zien we terug in tabel 5.9. De laagste niveaus scoren bij deze groep respondenten relatief goed. Het gaat hier om opleidingsniveaus waar weinig inspanning door de leerling geëist wordt vanuit school. Het is mogelijk dat we hier te maken hebben met de groep leerlingen die onderwijs volgen vanuit puur economische belangen. Daarnaast zien we dat de opleiding op niveau vier ook goed scored bij leerlingen met laag economisch kapitaal. Het is mogelijk dat we hier de groep leerlingen aantreffen die hard werken om het later zelf beter te krijgen dan hun ouders nu.

Naast het zojuist beschreven verband zien we ook dat het opleidingsniveau toeneemt met de hoogte van het economisch kapitaal. In het laatste gedeelte van paragraaf 2.4 beschreven we dat de ouders uit de hogere maatschappelijke klassen hun kinderen vaak dwingen een zo hoog mogelijke opleiding te volgen om zelf niet onder te doen voor hun vrienden en kennissen. Hoger economisch kapitaal betekent automatisch een hogere positie op de maatschappelijke ladder. Uit tabel 5.9 valt af te lezen dat MBO 1 en MBO 2 vooral gevolgd wordt door

leerlingen uit gezinnen met laag tot gemiddeld economisch kapitaal. De leerlingen uit gezinnen met hoog economisch kapitaal treffen we aan bij de hoogste opleidingsniveaus. Uit onze resultaten blijkt er een direct verband te bestaan tussen de hoogte van het economisch kapitaal van het herkomst gezin en het opleidingsniveau van de leerlingen.

Tabel 5.9 Economisch kapitaal versus opleidings niveau

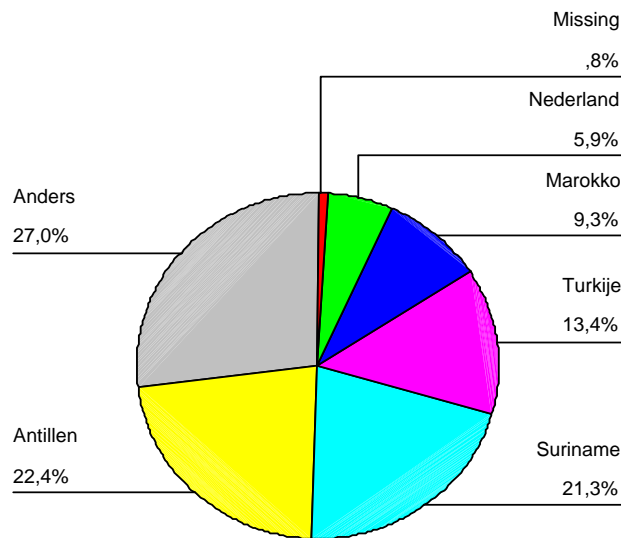
	Laag economisch kapitaal	gemiddeld economisch kapitaal	hoog economisch kapitaal
	%	%	%
MBO1	13,3%	15,4%	0%
MBO2	32,2%	23,1%	15,4%
MBO3	18,9%	12,8%	23,1%
MBO4	35,6%	48,7%	61,5%

$$\chi^2 = 12,497, \text{ sign.} = 0,052 \text{ \& Cramer's V} = 0,164$$

5.4 Etniciteit

In ons theoretisch kader introduceerden wij in paragraaf 2.5 het begrip etnisch kapitaal. Met etnisch kapitaal bedoelden wij de traditionele waarden, normen en gebruiken binnen een bepaalde etnische groep die van invloed kunnen zijn op de studiekeuze van de respondenten. Om het etnisch kapitaal van de respondenten te onderzoeken hebben we gevraagd naar het geboorteland van de vader en moeder. De diverse etnische groepen hebben verschillende opvattingen over de plaats op de arbeidsmarkt die het beste door zoon of dochter bekleed kan worden. Dit is naar verwachting terug te vinden in de gemaakte studiekeuze.

In figuur 5.4 hebben we voor de gehele populatie respondenten het geboorteland van de ouders weergegeven. Karakteristiek voor de onderzochte populatie is dat slechts in 5,9 % de ouders in Nederland geboren zijn. De steekproef bestaat uit een grote groep leerlingen die behoren tot de tweede generatie Nederlanders.

Figuur 5.4 Geboorteland ouders

In hoofdstuk twee uitte wij op basis van de theorie in paragraaf 2.5 de verwachting dat we voornamelijk Hindoestaanse (Surinaamse) leerlingen aantreffen bij de ‘technische’ studierichtingen ICT en bank en verzekeringen en vooral Turkse en Marokkaanse leerlingen bij de ‘sociaal/culturele’ richtingen. Wanneer we deze verdeling van etnische herkomst afzetten tegen de gekozen studierichting krijgen we de verdeling van tabel 5.10. Uit deze tabel blijkt dat de technische richting bank en verzekeringen hoog scored bij de Surinaamse en Turkse leerlingen. Dit is naar verwachting omdat we in hoofdstuk twee ervan uitgingen dat vooral Surinaamse leerlingen zouden kiezen voor de technische richtingen. Dat Turken daarnaast de grootste groep binnen deze richting vormen is mogelijk te verklaren aan de hand van het geslacht. Mogelijk hebben we hier te maken met vooral mannen die kiezen voor een technische (handels)opleiding. Wanneer we kijken naar de verdeling van etniciteit over de ‘sociaal/culturele’ richtingen zien we dat Marokkanen en Turken binnen de administratief/secretariële richting relatief gezien een grote groep vormen. Echter bij de andere ‘zachte’ richting juridische dienstverlening zijn deze groepen ondervertegenwoordigd. De verdeling, zoals weergegeven in tabel 5.10, leidt ertoe dat we kunnen stellen dat er een aantoonbaar direct verband bestaat tussen gekozen studierichting en etniciteit.

Tabel 5.10 Etnisch kapitaal versus studierichting

	Geboorteland ouders					
	Nederland	Marokko	Turkije	Suriname	Antillen	Anders
juridisch	24,6%	10,1%	8,7%	39,1%	4,3%	13,0%
administratief/ secretarieel	9,3%	17,1%	18,5%	30,7%	3,9%	20,5%
marketing & communicatie	91,7%	0%	0%	8,3%	0%	0%
ICT	60,7%	3,6%	14,3%	3,6%	7,2%	10,7%
bank & verzekeringen	5,9%	5,9%	23,5%	35,3%	5,9%	23,5%

$$\chi^2 = 99,173, \text{ sign.} = 0,000 \text{ \& Cramer's V} = 0,274$$

5.5 Studiemotivatie

In ons theoretisch kader hebben we studiemotivatie gedefinieerd als de gedrevenheid voor het volgen van een opleiding. Dat de studiemotivatie verschillende vormen kan aannemen bleek uit de gesprekken op het Mondriaan College. Enerzijds heeft deze onderwijsinstelling te maken met leerlingen die toekomst gericht bezig zijn, anderzijds zitten er leerlingen op school met andere niet onderwijs motieven. Deze motieven kunnen betrekking hebben op het eventueel uitstellen en/of voorkomen van uithuwelijking, maar ook op het ontvangen van studiefinanciering als alternatieve vorm van inkomen (bron: contactpersoon, Haverkamp). Om de studiemotivatie te bepalen zullen we in het eerste gedeelte van deze paragraaf de invloed van de vier kapitalen op de studiemotivatie analyseren. In het tweede gedeelte bespreken we de samenhang tussen de mate van studiemotivatie en de gemaakte studiekeuze.

In hoofdstuk vier, paragraaf 4.7, hebben we de studiemotivatie omgezet naar vier factoren. Deze vier factoren zullen in de komende paragraaf de variabele studiemotivatie vormen. Voor de volledigheid geven we nogmaals kort weer wat de inhoud is van de vier factoren.

- **Factor 1** geeft de invloed van de toekomst oriëntatie op de studiekeuze van de respondenten weer. De gekozen opleiding is nu het middel om een bepaald doel in de toekomst te bereiken. We noemen deze factor de *extrinsieke motivatie* van de respondent.
- **Factor 2** weerspiegelt de mate waarin de respondenten zich inzetten voor de gekozen opleiding. We noemen deze factor de *intrinsieke motivatie* van de respondent.

- **Factor 3** geeft aan in welke mate de respondenten *druk van familie en/of vrienden* ervaren op privé en school gebied wat ertoe heeft geleid dat zij gekozen hebben voor deze studierichting.
- **Factor 4** heeft betrekking op *de mate van integratie* van het herkomst gezin en geeft inzicht in de invloed van de culturele achtergrond van de respondent op de studiekeuze.

5.5.1 De invloed van de vier kapitalen op de studiemotivatie

In hoofdstuk twee gaven we aan dat we op basis van de theorie een direct verband verwachten te vinden tussen het sociaal kapitaal van het herkomst gezin en de studiemotivatie van de leerling. In tabel 5.11 hebben we de studiemotivatie afgezet tegen het sociaal kapitaal van het gezin. In de kolommen staat de mate van significantie weergegeven. Voor de mate van significantie hebben we de volgende indeling gebruikt:

P < 0,05	Significant (*)
P < 0,01	Sterk significant (**)
P < 0,001	Uitermate significant (***)

Tabel 5.11 Variantie analyse studiemotivatie*sociaal kapitaal

	Extrinsieke Motivatie	Intrinsieke motivatie	Druk vanuit Familie/vrienden	Mate van integratie
Laag sociaal kapitaal	0,250	-0,263	-0,068	-0,396
Gem. sociaal kapitaal	-0,083	-0,023	-0,266	0,216
Hoog sociaal kapitaal	-0,009	0,006	0,005	0,228
Significantie niveau	(n.s.)	(n.s.)	(*)	(**)

Uit de analyse blijkt dat er geen direct verband is tussen de hoogte van het sociaal kapitaal (sociale netwerk) en de toekomst oriëntatie van de leerlingen. Dit is een merkwaardige uitkomst omdat men zou verwachten dat de mensen uit de directe omgeving fungeren als referentie kader voor de leerling. Wel kunnen we uit bovenstaande tabel afleiden dat leerlingen uit gezinnen met laag sociaal kapitaal meer bezig zijn met hun toekomst dan leerlingen uit gezinnen met hogere mate van sociaal kapitaal. Tussen de tweede factor en de hoogte van het sociaal kapitaal is er tevens geen aantoonbaar direct verband. De omvang van het sociale netwerk van het herkomst gezin heeft geen directe invloed op de mate waarin de leerling zich inzet voor zijn gekozen opleiding.

Uit tabel 5.11 komt naar voren dat er een direct verband is tussen de druk vanuit familie en vrienden en de studiemotivatie van de leerling. Hoe dichter het sociale netwerk rond het

gezin, hoe meer druk de leerling ervaart vanuit de directe omgeving van het gezin. Mogelijk komt dit doordat de leerling door het volgen van de opleiding binnen het sociale netwerk van het gezin een bepaalde status verwerft voor het gezin. Binnen het sociale netwerk speelt cultuur een belangrijke rol. Dit verband blijkt uit het directe verband tussen het sociaal kapitaal en de mate van integratie. Bij gezinnen met laag sociaal kapitaal is er eigenlijk geen sprake meer van een sociaal netwerk. Bij het ontbreken van een sociaal netwerk moet de keuze voor een vervolgopleiding op eigen kracht gemaakt worden. De keuze zal hierdoor vanuit het eigen, cultureel gekleurde, paradigma gemaakt worden. Andersom geldt hetzelfde verband. Wanneer we kijken naar gezinnen met hoog sociaal kapitaal, hebben we het over gezinnen met een groot sociaal netwerk mogelijk gebaseerd op de eigen culturele opvattingen. Vanuit het verwachtingspatroon van dit sociale netwerk worden deze culturele opvattingen doorgegeven via de studiekeuze.

Wanneer we terug gaan naar hoofdstuk twee verwachten we op basis van de theorie dat er een direct verband bestaat tussen het cultureel kapitaal van het herkomst gezin en de studiemotivatie van de leerlingen. In tabel 5.12 hebben we de studiemotivatie afgezet tegen het cultureel kapitaal van het gezin.

Tabel 5.12 Variantie analyse studiemotivatie*cultureel kapitaal

	Extrinsieke Motivatie	Intrinsieke motivatie	Druk vanuit Familie/vrienden	Mate van integratie
Laag cultureel kapitaal	0,430	0,190	-0,138	-0,617
Gem. cultureel kapitaal	-0,533	-0,351	0,081	0,131
Hoog cultureel kapitaal	-0,316	0,145	0,147	0,306
Significantie niveau	(**)	(n.s.)	(n.s.)	(***)

Uit bovenstaande analyse blijkt dat er een direct verband is tussen de hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin en de toekomst oriëntatie van de leerling. Deze uitkomst is geheel naar verwachting. Doordat wij in dit onderzoek het cultureel kapitaal gemeten hebben door onder meer te vragen naar het opleidingsniveau van de ouders veronderstelden wij dat de leerlingen hun studiekeuze zouden gebruiken om in de toekomst in dezelfde of een hogere sociale klasse terecht te komen dan hun ouders. De opleiding is vooral voor leerlingen uit gezinnen met laag cultureel kapitaal een middel om hun (toekomst) doel te bereiken.

Opvallend binnen deze analyse is het ontbreken van een direct verband tussen de hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin en de intrinsieke motivatie van de leerling. De leerlingen uit gezinnen met laag cultureel kapitaal zouden op basis van de scores op de eerste

factor naar verwachting gemotiveerder voor de gekozen opleiding moeten zijn dan leerlingen uit de andere klassen. Deze groep leerlingen zou zich naar verwachting meer willen inzetten omdat zij het later via hun opleiding beter willen krijgen dan hun ouders. Het is daarom opvallend dat dit verband niet aantoonbaar is binnen onze steekproef.

Tussen de variabele cultureel kapitaal en de derde factor is er geen aantoonbaar direct verband. De druk vanuit het ouderlijke gezin wordt niet bepaald door de hoogte van het cultureel kapitaal.

Het directe verband tussen de hoogte van het cultureel kapitaal en de mate van integratie van het herkomst gezin geeft aan dat er bij het maken van de studiekeuze rekening gehouden wordt met de culturele achtergrond van het gezin. Dit verband is geheel naar verwachting omdat de plaats die het gezin heeft op de maatschappelijke ladder via de studie overgedragen wordt aan de kinderen.

In tabel 5.13 hebben we het economisch kapitaal van het herkomst gezin afgezet tegen de studiemotivatie. Op grond van de theorie uit hoofdstuk twee verwachten wij een direct verband te vinden tussen deze twee variabelen.

Tabel 5.13 Variantie analyse studiemotivatie*economisch kapitaal

	Extrinsieke Motivatie	Intrinsieke motivatie	Druk vanuit Familie/vrienden	Mate van integratie
Laag econ. Kapitaal	0,194	0,004	-0,015	-0,303
Gem. econ. Kapitaal	0,809	-0,114	-0,069	0,022
Hoog econ. Kapitaal	-0,442	-0,370	0,187	0,778
Significantie niveau	(*)	(n.s.)	(n.s.)	(*)

Uit onze analyse blijkt er een direct verband bestaat tussen de hoogte van het economisch kapitaal van het herkomst gezin en de toekomstoriëntatie van de leerlingen. Vooral leerlingen uit gezinnen met een gemiddeld niveau van economisch kapitaal hebben duidelijke toekomstplannen. Dit resultaat is geheel naar verwachting omdat we er vanuit gaan dat leerlingen via hun opleiding een betere plaats in de maatschappij kunnen verwerven dan hun ouders. Zeker in de gevallen waarbij het gezin beschikt over laag of gemiddeld economisch kapitaal speelt deze factor een rol.

Een opvallend resultaat treffen we aan bij de analyse tussen het economisch kapitaal en de tweede factor. Er is voor deze variabelen geen aantoonbaar direct verband vast te stellen. Dit is tegen verwachting in omdat wij in onze veronderstellingen er vanuit gingen dat leerlingen

uit gezinnen met laag of gemiddeld economisch kapitaal extra gemotiveerd zijn om hun opleiding te voltooien zodat zij zelf later makkelijker aan een goede baan kunnen komen en zo op kunnen klimmen op de maatschappelijke ladder. Deze uitkomst is tevens in strijd met de scores op de eerste factor. Wanneer iemand een opleiding kiest om het later beter te krijgen zal deze persoon zich naar verwachting ook willen inzetten om de opleiding te voltooien.

Tussen de variabele economisch kapitaal en de derde factor is er geen aantoonbaar direct verband. De hoogte van de welvaart in het herkomst gezin is niet bepalend voor de druk die vanuit het ouderlijke milieu of vanuit de directe vriendenkring wordt uitgeoefend op de studiekeuze. Dit is tegen de verwachting in omdat de studiekeuze bepalend is voor hen toekomstige plaats in de maatschappij.

Het directe verband binnen deze analyse is het verband tussen de hoogte van het economisch kapitaal en de mate van integratie. Hoe hoger het economisch kapitaal van het herkomst gezin hoe hoger de mate van integratie is. Dit verband is naar verwachting omdat het hebben van een goede baan met een goed inkomen samenhangt met de mate waarop het gezin zich heeft weten aan te passen aan de normen, waarden en gebruiken in Nederland. Zonder de wetenschap hoe mensen hier met elkaar omgaan en welke verwachtingspatronen men jegens elkaar heeft is het niet mogelijk een hoge plaats op de maatschappelijke ladder te bereiken.

Tot besluit van deze paragraaf hebben wij in tabel 5.14 het etnisch kapitaal van het herkomst gezin (het geboorteland van de ouders) afgezet tegen de studiemotivatie van de leerlingen.

Tabel 5.14 Variantie analyse studiemotivatie*etnisch kapitaal

	Extrinsieke Motivatie	Intrinsieke motivatie	Druk vanuit Familie/vrienden	Mate van integratie
Nederland	-0,354	0,045	0,039	0,756
Marokko	-0,031	0,154	-0,216	-0,342
Turkije	0,379	0,070	-0,186	-0,825
Suriname	-0,010	-0,177	0,020	0,266
Antillen	0,190	-0,237	0,666	-0,275
Anders	0,254	0,346	0,029	-0,494
Significantie niveau	(*)	(n.s.)	(n.s.)	(***)

Uit tabel 5.14 blijkt dat er een direct verband is tussen de toekomst oriëntatie van de leerlingen en het geboorteland van de ouders. Deze uitkomst is naar verwachting. Vooral bij de allochtone leerlingen is het volgen van onderwijs het middel om het later beter te krijgen dan de situatie waar veel van hun ouders in verkeren. Doordat ze thuis meemaken wat het gevolg is wanneer het opleidingsniveau onvoldoende is of niet aansluit op de arbeidsmarkt

zullen zij inzien dat ze nu de mogelijkheid hebben om na te denken hoe zij er in de toekomst bij willen zitten. Vooral leerlingen van Turkse, overige en Antilliaanse afkomst zijn sterk toekomst georiënteerd.

Tussen de variabele etnisch kapitaal en de tweede en derde factor is er geen aantoonbaar direct verband. De mate waarin de leerling zich inzet voor de gekozen opleiding is onafhankelijk van het geboorteland van de ouders. Hetzelfde geldt voor de druk vanuit de familie en/of vrienden op de studiekeuze. Deze blijkt uit de resultaten niet afkomst gebonden te zijn.

Het directe verband tussen het etnisch kapitaal en de mate van integratie is geheel naar verwachting. Dit verband ligt in het verlengde van het hiervoor besproken verband tussen het cultureel kapitaal en factor vier. De studiekeuze is bij alle groepen etnisch gekleurd. De studiekeuze wordt, zoals al eerder besproken is, gemaakt vanuit de eigen belevingswereld welke op zijn beurt weer etnisch gekleurd is. Vanuit het eigen paradigma wordt besloten welke studierichting de voorkeur verdient voor de leerling.

5.5.2 De invloed van de studiemotivatie op de studiekeuze

Om de invloed van de studiemotivatie van de leerlingen, samengevat in de boven genoemde vier factoren, op de studiekeuze te meten hebben we deze twee variabelen in tabel 5.15 tegen elkaar afgezet.

Tabel 5.15 Variantie analyse studiemotivatie*studiekeuze

	Extrinsieke Motivatie	Intrinsieke motivatie	Druk vanuit Familie/vrienden	Mate van integratie
Juridisch	0,129	-0,058	-0,146	0,092
Administratief/secretarieel	0,029	0,087	-0,090	-0,076
Marketing&communicatie	-0,540	-0,384	0,535	0,841
ICT	-0,529	-0,147	0,764	0,160
Bank&verzekeringen	-0,068	-0,561	0,659	-0,312
Significantie niveau	(n.s.)	(n.s.)	(**)	(n.s.)

Uit tabel 5.15 blijkt er geen direct verband te bestaan tussen de keuze voor een bepaalde studierichting en de toekomst oriëntatie van de leerlingen. Deze uitkomst is tegen de verwachtingen in. Op basis van de theorie uit hoofdstuk twee en de uitkomsten uit de tabellen 5.12, 5.13 en 5.14 verwachten wij dat de leerlingen bewust zouden kiezen voor een bepaalde studierichting om in de toekomst een bepaalde baan te kunnen vervullen. De leerlingen binnen de verschillende richtingen zitten daar mogelijk om andere niet onderwijs redenen

waarbij het volgen van onderwijs een middel is om een heel ander doel te verwezenlijken dan een toelatingsbewijs voor de arbeidsmarkt.

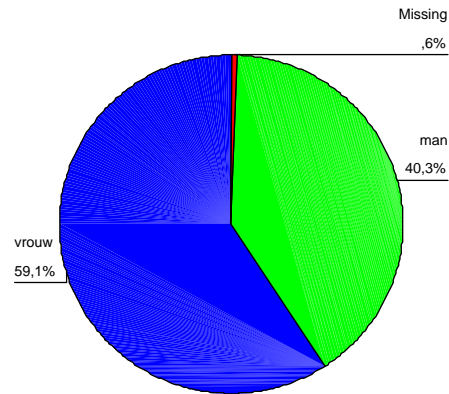
In het verlengde van het bovenstaande valt het ontbreken van een direct verband tussen de gekozen studierichting en de intrinsieke motivatie van de leerlingen. Wanneer het volgen van onderwijs goed is voor andere doeleinden dan het behalen van een diploma is het logisch dat de leerlingen niet geïnteresseerd zijn in de lessen die zij volgen. Toch is deze uitkomst tegen onze verwachtingen in. Vooral binnen de specialistische (technische) richtingen verwachtten wij een direct verband te vinden.

Een direct verband treffen we aan tussen de druk vanuit het herkomst gezin en de studiekeuze. Dit verband is geheel naar verwachting. Zoals we in paragraaf 2.3 beschreven hebben vooral allochtone ouders problemen om inzicht te krijgen in het Nederlandse onderwijsstelsel en de daaraan gekoppelde arbeidsmarkt mogelijkheden. Door het gebrek aan kennis worden leerlingen vaak in voor hun ouders 'bekende' studierichtingen gestopt zodat zij zeker weten dat zij de juiste keus voor hun kind hebben gemaakt voor de toekomst. Een bijkomend voordeel is dat sommige studierichtingen geen vragen oproepen in de directe omgeving.

Dat er geen direct aantoonbaar verband is tussen de mate van integratie en de studiekeuze is tegen onze verwachtingen in. Zoals hierboven beschreven verwachten wij dat ouders en/of leerlingen hun studiekeuze baseren op hun culturele achtergrond. De mate waarin het sociale netwerk een dwingende rol speelt op de studiekeuze zou volgens onze verwachting afhankelijk moeten zijn van de mate van integratie van het herkomst gezin. Hierbij veronderstelden wij dat hoe meer inzicht de ouders hebben op het Nederlandse onderwijssysteem en de arbeidsmarkt, die daar in het verlengde van ligt, des te lager de druk wordt om een bepaalde opleiding te gaan volgen.

5.6 Geslacht

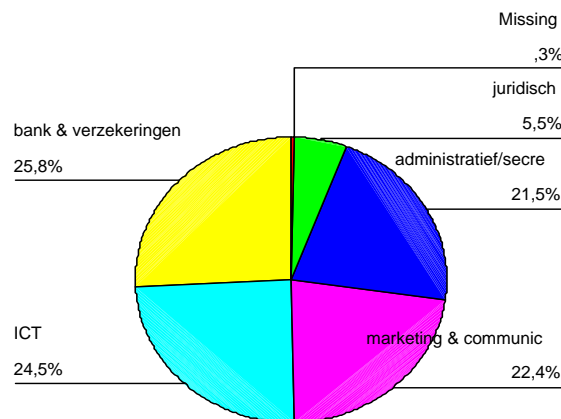
Wanneer we de respondenten uitsplitsen naar geslacht blijkt deze voor 59 % uit vrouwen en voor 40 % uit mannen te bestaan.

Figuur 5.5 Verdeling man/vrouw in steekproef

Een verdere verdeling naar studierichting geeft het volgende beeld:

Verdeling respondenten over de verschillende studierichtingen

Figuur 5.6 Onderverdeling respondenten naar studierichting

Een verdere uitsplitsing naar geslacht binnen de vijf studierichtingen staat weergegeven in tabel 5.16. Uit deze tabel kunnen we opmaken dat er binnen de juridische en administratief/secretariële richting relatief veel vrouwen zijn die deze opleiding volgen. Deze verdeling is in overeenstemming met met onze verwachtingen. In paragraaf 2.6 van dit onderzoek spraken wij onze verwachtingen omtrent de verdeling over de verschillende studierichtingen op grond van geslacht uit. Wij baseerden ons hierbij op de theorieën van Becker en Need en Jong. Zij

beschreven in hun artikelen dat vrouwen over het algemeen minder gericht zijn op het snel carrière maken maar des te meer op het vergaren van voldoende kennis en scholing om een stabiele plek in de maatschappij te verwerven. Studierichtingen behorende bij dit perspectief zijn taal, cultuur en maatschappelijke richtingen waaronder ook de ‘zacht’ economische richtingen. Onder deze ‘zachte’ economische richtingen verstaan wij ook de richting marketing en communicatie. Wanneer we kijken naar de verdeling man/vrouw binnen deze studierichting blijkt deze richting zowel mannen als vrouwen aan te spreken. Onze verwachting was dat vrouwen binnen deze richting sterk oververtegenwoordigd zouden zijn. Op grond van onze uitkomsten blijkt dat de leerlingen van deze richting in onvoldoende mate antwoord hebben gegeven op deze vraag om een uitspraak te doen over de verdeling man/vrouw binnen deze richting.

Voor de ‘harde’ economische richtingen ICT en bank & verzekeringen verwachtte wij op grond van de theorie uit hoofdstuk 2 een oververtegenwoordiging van mannen. Voor de richting ICT komt onze verwachting overeen met de resultaten van ons onderzoek. Echter, bij de richting bank & verzekeringen zijn vrouwen net iets sterker vertegenwoordigd. Dit is tegen onze verwachting in.

Tabel 5.16 Verdeling man/vrouw per studierichting

	Geslacht	
	man %	Vrouw %
Juridisch	14,1%	25,0%
administratief/ secretarieel	60,0%	64,2%
Marketing & communicatie	3,7%	3,4%
ICT	18,5%	1,5%
bank & verzekeringen	3,7%	5,9%

$\chi^2 = 34,299$, sign.= 0,000 & Cramer's V = 0,318

5.7 Discriminant analyse

Tot besluit van dit hoofdstuk over data analyse zullen we een discriminant analyse uitvoeren. Door het uitvoeren van een discriminant analyse proberen we, met behulp van de verkregen discriminantfunctie ‘t’, een voorspelling te doen van de studiekeuze van de betreffende leerling. Per studierichting hebben we driemaal de discriminant analyse uitgevoerd. Op deze manier willen we analyseren welke factoren van belang zijn bij de bepaling voor de

uiteindelijke studiekeuze van de leerlingen. De eerste functie geeft de verklaringskracht weer als we alleen het geboorteland van de ouders meenemen in de analyse. De tweede functie neemt het geboorteland van de ouders en de kapitalen (sociaal, cultureel en economisch) mee. In de derde functie nemen we naast het geboorteland van de ouders, de drie kapitalen ook de variabele studiemotivatie mee in de analyse.

5.7.1 Discriminant functie juridische richting

Wanneer we voor de juridische richting alleen naar het geboorteland van de ouders kijken krijgen we de volgende discriminant functie.

Discriminant functie 1:

$$t_1 = 0,669NI - 0,229Tur + 0,021Mar + 0,867Sur + 0,189Ant$$

Hieruit blijkt dat voornamelijk leerlingen met een Surinaamse en Nederlandse achtergrond kiezen voor een juridische opleiding. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze eerste discriminant functie is 56,5%.

De toevoeging van de drie kapitalen aan de analyse levert de volgende nieuwe discriminant functie op.

Discriminant functie 2:

$$t_2 = 0,248NI + 0,681Tur + 0,554Mar + 0,078Sur + 0,191Ant + 0,628Sk + 0,139Ck + 0,065Ek$$

De verklaringskracht van de Surinaamse en Nederlandse achtergrond van het gezin is door toevoeging van de drie kapitalen afgenomen. Echter de verklaringskracht van de Turkse en Marokkaanse achtergrond is toegenomen. Bij de kapitalen geldt dat de studierichting het sterkst beïnvloed wordt door het sociaal kapitaal van het gezin. Het economisch kapitaal speelt derhalve een zeer beperkte rol bij deze studierichting. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze tweede discriminant functie is 56,7%. De toevoeging van de drie kapitalen draagt niet bij aan de verklaringskracht van de discriminant functie.

Als laatste voegen we de variabele studiemotivatie toe aan de discriminant analyse. Dit levert voor de juridische richting de volgende functie op.

Discriminant functie 3:

$$t_3 = 0,081NI + 0,398Tur + 0,462Mar + 0,075Sur + 0,472Ant + 0,486Sk + 0,158Ck - 0,028Ek + 0,331F_1 + 0,563F_2 + 0,262F_3 - 0,062F_4$$

Binnen de etnische variabelen ligt de nadruk na toevoeging van de vier factoren bij de Turkse en Marokkaanse nationaliteit. Voor de drie kapitalen geldt dat het sociaal kapitaal van het herkomst gezin de meeste invloed heeft op de studierichting en dat het economisch kapitaal een zeer geringe rol speelt. Voor de variabele studiemotivatie geldt dat de intrinsieke motivatie van de leerling de belangrijkste motivatie is voor het volgen van de juridische opleiding, gevolgd door de toekomst oriëntatie en in mindere mate door de druk vanuit de directe omgeving. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze derde discriminant functie is 61,8%. De verklaringskracht neemt toe naarmate we meer variabelen in de analyse meenemen. Echter op grond van alleen het geboorteland (Sur./ NI) van de ouders kunnen we al met meer dan 50% zekerheid voorspellen dat de leerling kiest voor een juridische opleiding.

5.7.2 Discriminant functie richting administratief/secretarieel

Wanneer we voor de administratief/secretariële richting alleen naar het geboorteland van de ouders kijken krijgen we de volgende discriminant functie.

Discriminant functie 1:

$$t_1 = 1,010NI - 0,015Tur - 0,150 Mar + 0,232 Sur + 0,192Ant$$

Uit deze analyse blijkt dat de administratief/secretariële richting vooral gekozen wordt door leerlingen met een Nederlandse achtergrond. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze eerste discriminant functie is 69,5%.

Voor de bepaling van de tweede discriminant functie voegen bij de eerste functie de drie kapitalen toe.

Discriminant functie 2:

$$t_2 = 0,833NI - 0,990Tur - 0,312Mar - 0,126Sur + 0,052Ant - 0,065Sk - 0,076Ck + 0,084Ek$$

Door de toevoeging van de drie kapitalen is de invloed Nederlandse afkomst enigszins afgenomen. Voor de drie kapitalen geldt dat het economisch kapitaal positief samenhangt met de discriminant functie. Dit betekent dat hoe hoger het economisch kapitaal hoe sterker de invloed is op de discriminant functie. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze tweede discriminant functie is 70,1%. De toevoeging van de drie kapitalen levert slechts een extra bijdrage aan de verklaringskracht van de functie van 0,6%.

De derde discriminant functie wordt wederom bepaald door de toevoeging van de variabele studiemotivatie aan de voorgaande discriminant functie. Wanneer we dit verwerken krijgen we de volgende functie:

Discriminant functie 3:

$$t_3 = 0,716NI + 0,095Tur + 0,244Mar - 0,015Sur + 0,381Ant + 0,247Sk + 0,258Ck - 0,178Ek + 0,144F_1 + 0,422F_2 - 0,165F_3 - 0,107F_4$$

Binnen de etnische variabelen vindt er door toevoeging van de variabele studiemotivatie een rol verdeling plaats waarbij de Nederlandse herkomst nog steeds de grootste invloed heeft op de discriminant functie, maar waarbij de Marokkaanse, Turkse en Antilliaanse herkomst aan verklaringskracht hebben gewonnen. Hetzelfde geldt voor de drie kapitalen. Was bij de tweede discriminant functie het economisch kapitaal nog de sterkst verklarende factor, nu zijn dat de variabelen sociaal- en cultureel kapitaal. Voor de variabele studiemotivatie heeft de intrinsieke motivatie van de leerling de meeste invloed gehad op de keuze voor de administratief/secretariële richting. In beperktere mate speelt de toekomst oriëntatie van de leerlingen een rol bij de bepaling van de studierichting. Voor deze studierichting is er een negatieve samenhang tussen de derde en vierde factor. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze tweede discriminant functie is 69,1%. Dit betekent dat een toevoeging van de vier kapitalen aan de discriminant functie een afname van de verklaringskracht oplevert. Binnen deze analyse geldt dat op basis van alleen de etniciteit van het herkomst gezin voldoende informatie bevat om met 69,5% de studiekeuze (administratief/secretarieel) van de leerling goed te voorspellen.

5.7.3 Discriminant functie marketing & communicatie

Wanneer we voor de richting marketing & communicatie alleen naar het geboorteland van de ouders kijken krijgen we de volgende discriminant functie.

Discriminant functie 1:

$$t_1 = 1,021NI + 0,075 Sur$$

Uit de analyse blijkt dat we binnen de studierichting marketing & communicatie alleen te maken hebben Nederlandse en Surinaamse leerlingen waarbij de meerderheid bestaat uit Nederlandse leerlingen¹⁸. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze eerste discriminant functie is 83,4%.

Voor de bepaling van de tweede discriminant functie voegen we de drie kapitalen toe aan de eerste discriminant analyse.

Discriminant functie 2:

$$t_2 = 0,800NI + 0,032Tur - 0,026Mar + 0,029Sur + 0,029Ant + 0,088Sk + 0,312Ck + 0,357Ek$$

Voor de drie kapitalen geldt binnen deze analyse dat de hoogte van het economisch en het cultureel kapitaal van aanzienlijke invloed zijn bij de bepaling van de studierichting marketing & communicatie. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van de tweede discriminant analyse is 86,6%.

De derde discriminant functie wordt bepaald door de toevoeging van de variabele studiemotivatie aan de voorgaande discriminant functie.

Discriminant functie 3:

$$t_3 = 0,150NI + 0,159Tur + 0,234Mar + 0,586Sur + 0,037Ant - 0,353Sk + 0,085Ck + 0,848Ek - 0,647F_1 - 0,114F_2 - 0,045F_3 - 0,541F_4$$

Door de toevoeging van de variabele studiemotivatie is de invloed van de Nederlandse herkomst sterk afgenomen maar de Surinaamse gestegen. Binnen de drie kapitalen heeft de toevoeging ertoe geleid dat de invloed van het economisch kapitaal op de functie t sterk is toegenomen. Opvallend is dat de toevoeging van de variabele studiemotivatie heeft geleid tot een verschuiving binnen de twee categorieën met variabelen maar geen positieve invloed

---

¹⁸ Zie hiervoor ook tabel 5.10

heeft op de functie t. Wanneer we alle variabelen meenemen in de analyse kunnen we met 89,2% zekerheid een goede voorspelling doen van de studiekeuze van de leerling. Desondanks kunnen we concluderen dat voor deze discriminant analyse geldt dat we voldoende hebben aan het herkomstland van de ouders om een goede voorspelling (83,4%) te kunnen doen van de studiekeuze van de leerlingen met betrekking tot de richting marketing & communicatie.

5.7.4 Discriminant functie ICT

Wanneer we voor de richting ICT alleen naar het geboorteland van de ouders kijken krijgen we de volgende discriminant functie.

Discriminant functie 1:

$$t_1 = 0,903NI + 0,105Tur - 0,112 Mar - 0,213 Sur + 0,209Ant$$

Uit deze analyse blijkt dat de studierichting ICT voornamelijk door Nederlandse leerlingen gekozen wordt en in mindere mate door Antilliaanse en Turkse leerlingen. Wanneer we alleen het geboorteland van de ouders weten is de kans dat we de studiekeuze van de leerlingen goed voorspellen 79,2%.

Voor de bepaling van de tweede discriminant functie voegen we de drie kapitalen toe aan de eerste discriminant analyse.

Discriminant functie 2:

$$t_2 = 0,933NI + 0,257Tur - 0,035Mar - 0,066Sur + 0,243Ant + 0,252Sk - 0,208Ck + 0,038Ek$$

Uit deze tweede functie blijkt dat de invloed van de etnische variabelen op de functie t voor de Nederlandse, Turkse en Antilliaanse herkomst is toegenomen. Voor de studierichting ICT zien we dat van de drie kapitalen het sociaal kapitaal en in geringe mate het economisch kapitaal een rol speelt bij de studiekeuze. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van de tweede discriminant functie is 82,3%.

De derde discriminant functie wordt bepaald door de toevoeging van de variabele studiemotivatie aan de voorgaande discriminant functie. Voor de studierichting ICT krijgen we dan de volgende functie:

Discriminant functie 3:

$$t_3 = 0,811Nl + 0,063Tur + 0,004Mar - 0,161Sur - 0,096Ant + 0,167Sk - 0,221Ck + 0,101Ek + 0,316F_1 + 0,041F_2 + 0,419F_3 - 0,017F_4$$

Door de toevoeging van de variabele studiemotivatie aan de discriminant functie is de invloed op de functie t van de Nederlandse, Turkse en Antilliaanse herkomst afgenomen. Dit geldt ook voor de variabele sociaal kapitaal. De variabele economisch kapitaal heeft aan invloed op de functie t gewonnen door de uitbreiding van de analyse met de variabele studiemotivatie. Voor de studierichting ICT speelt de druk vanuit de familie en/of vrienden de grootste rol bij de bepaling van de studiekeuze. Vervolgens speelt de toekomst oriëntatie van de leerling zelf ook een grote rol bij de keuze voor de richting ICT. De kans dat we de studierichting goed voorspellen aan de hand van de derde discriminant functie is 88,6%. Ondanks dat het verklaaringspercentage stijgt naarmate we meer variabelen toevoegen aan de analyse kunnen we aan de hand van alleen de etniciteit van het herkomst gezin voorspellen welke richting de leerling gaat kiezen.

5.7.5 Discriminant functie Bank & Verzekeringen

Wanneer we voor de richting bank & verzekeringen alleen naar het geboorteland van de ouders kijken krijgen we de volgende discriminant functie.

Discriminant functie 1:

$$t_1 = 0,897Nl - 0,122Tur + 0,663 Mar + 0,149 Sur - 0,210Ant$$

Uit deze analyse blijkt dat de richting bank & verzekeringen vooral gekozen wordt door leerlingen met een Nederlandse en Marokkaanse achtergrond en in mindere mate door leerlingen met een Surinaamse achtergrond. De kans dat we de studierichting goed voorspellen op basis van deze eerste discriminant functie is 36,9%. Dit percentage is slechts iets hoger dan de toevalskans van 20% per studierichting.

Voor de bepaling van de tweede discriminant functie voegen we de drie kapitalen toe aan de eerste discriminant analyse.

Discriminant functie 2:

$$t_2 = 0,384NI - 0,418Tur - 0,143Mar + 0,275Sur + 0,235Ant - 0,355Sk - 0,223Ck + 0,303Ek$$

Door de toevoeging van de drie kapitalen is de invloed van de etnische variabelen voor de Nederlandse en Marokkaanse afkomst afgenomen en voor de Surinaamse herkomst is deze gestegen. Wanneer we kijken naar de invloed van de drie kapitalen zien we dat de invloed van het economisch kapitaal de grootste rol speelt bij de bepaling van de studierichting bank & verzekeringen. Hoe hoger het economisch kapitaal hoe groter de invloed op de discriminant functie t. De kans dat we op basis van deze discriminant functie de studierichting van de leerling goed voorspellen is door de toevoeging van de drie kapitalen toegenomen tot 65,2%.

De derde discriminant functie wordt wederom bepaald door de toevoeging van de variabele studiemotivatie aan de voorgaande discriminant functie. Wanneer we dit verwerken krijgen we de volgende functie:

Discriminant functie 3:

$$t_3 = 0,399NI + 0,623Tur + 0,108Mar + 0,691Sur - 0,400Ant - 0,011Sk + 0,047Ck - 0,411Ek - 0,528F_1 - 0,488F_2 + 0,068F_3 - 0,327F_4$$

Wanneer we kijken naar de etnische variabelen zien we dat door de toevoeging van de vier kapitalen aan de discriminant functie de Turkse en Surinaamse herkomst nu de grootste invloed hebben op de functie t. Daarnaast zien we binnen de drie kapitalen dat het economisch kapitaal negatief samenhangt met de discriminant functie en dat het cultureel kapitaal nu een positieve invloed heeft op de functie t. Voor de studierichting marketing & communicatie kunnen we afleiden dat binnen de variabele studiemotivatie de druk vanuit familie en/of vrienden de belangrijkste rol heeft gespeeld bij de bepaling van de studiekeuze. De kans dat we op basis van deze discriminant functie de studierichting van de leerling goed voorspellen is door de toevoeging van de variabele studiemotivatie toegenomen tot 78,9%. Voor deze richting geldt dat we om een goede voorspelling te kunnen doen van de studierichting we alle variabelen uit het onderzoek nodig hebben.

5.8 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we de resultaten van de vragenlijst geanalyseerd. Voor de variabele sociaal kapitaal kunnen we concluderen dat er voor deze variabele een probleem ligt binnen

de Surinaamse gemeenschap. Uit ons onderzoek bleek dat deze groep respondenten beschikt over een lager niveau van sociaal kapitaal dan de overige etnische groepen uit concentratiebuurten. Een verklaring voor dit verschijnsel kan zijn dat deze groep zich in mindere mate verbonden voelt met elkaar waardoor de sociale interactie tussen leden van deze gemeenschap achter wege blijft. Wanneer we het sociaal kapitaal van het herkomst gezin afzetten tegen de gekozen studierichting van de leerlingen blijkt er tussen deze variabelen geen aantoonbaar direct verband te bestaan. Voor alle studierichtingen geldt dat de grootste groep leerlingen afkomstig is uit gezinnen met een gemiddeld tot hoog niveau van sociaal kapitaal. Dit komt overeen met de verdeling van de hoogte van het sociaal kapitaal binnen de gehele steekproef.

Voor de variabele cultureel kapitaal hebben we eerst de samenhang tussen het geboorteland van de ouders en de hoogte van het cultureel kapitaal onderzocht. Hieruit bleek dat vooral Turkse en Marokkaanse gezinnen beschikken over laag cultureel kapitaal, Surinaamse gezinnen over een gemiddeld niveau en Nederlandse gezinnen over hoog cultureel kapitaal. Dit verband bleek significant te zijn. Wanneer we kijken naar de invloed van het cultureel kapitaal op de studiekeuze blijkt dat er een aantoonbaar direct verband bestaat tussen deze twee variabelen. De leerlingen uit gezinnen met laag cultureel kapitaal vormen de grootste groep binnen de administratief/secretariële richting. Deze studierichting is een schoolvoorbeeld van een ‘veilige’ richting die zowel thuis als in de directe omgeving niet verantwoord hoeft te worden.

Wanneer we de hoogte van het economisch kapitaal afzetten tegen de gekozen studierichting zien we dat er een aantoonbaar direct verband is. Van de leerlingen uit gezinnen met laag economisch kapitaal kiest 70% voor de administratief/secretariële richting. Wanneer we dit verband verder uitsplitsen naar opleidingsniveau zien we dat er tevens een direct verband bestaat tussen de hoogte van het economisch kapitaal en het opleidingsniveau van de leerlingen. De twee laagste niveaus worden voornamelijk bezocht door leerlingen uit gezinnen met laag/gemiddeld economisch kapitaal en de twee hoogste richtingen door leerlingen uit gezinnen met hoog economisch kapitaal. Een mogelijke verklaring voor dit verband zou kunnen zijn dat binnen de groep leerlingen afkomstig uit gezinnen met laag economisch kapitaal gekozen wordt voor het volgen van een opleiding die relatief gezien weinig inspanning vergt omdat zij onderwijs volgen om andere niet onderwijs redenen.

Wanneer we kijken naar de variabele etnisch kapitaal valt op dat van de gehele steekproef slechts 5,9% van de ouders afkomstig is uit Nederland. Als we het geboorteland van de ouders afzetten tegen de studiekeuze zien we dat er een aantoonbaar direct verband is tussen beide variabelen. Hieruit kunnen we concluderen dat de studiekeuze dermate etnisch gekleurd is dat we op basis van het geboorteland van de ouders een voorspelling zouden kunnen doen over de studiekeuze. Deze uitkomst komt overeen met de theorie zoals we die besproken hebben in hoofdstuk twee van dit onderzoek.

Om de variabele studiemotivatie meetbaar te maken hebben we in het voorgaande hoofdstuk variabele studiemotivatie geïntroduceerd. Als eerste hebben we gekeken of er een direct verband bestaat tussen de drie kapitalen en de mate van studiemotivatie. Voor de variabele sociaal kapitaal geldt dat er een direct verband bestaat tussen de hoogte van het sociaal kapitaal en de druk die familie en/of vrienden uitoefenen op de studiekeuze en de mate van integratie van het herkomst gezin. Hoe hoger het sociaal kapitaal hoe dichter het netwerk rond het gezin en hoe meer druk er wordt uitgeoefend op de leerling. Daarnaast geldt dat de dichtheid van het sociale netwerk afhankelijk is van de mate van integratie. Hoe dichter het sociale netwerk, hoe lager de mate van integratie.

Vervolgens hebben we gekeken naar het verband tussen de hoogte van het cultureel kapitaal en de studiemotivatie van de leerling. Opvallend hierbij is dat er een direct verband is tussen de hoogte van het cultureel kapitaal en de toekomst oriëntatie van de leerling. Hierbij geldt dat hoe lager het cultureel kapitaal hoe sterker de leerling gericht is op zijn of haar toekomst. Naast dit verband is er tevens een direct verband tussen de mate van integratie en de hoogte van het cultureel kapitaal. Hoe hoger het cultureel kapitaal hoe hoger de mate van integratie is in de Nederlandse samenleving.

Voor de relatie tussen het economisch kapitaal en de studiemotivatie geldt hetzelfde verband als voor het hiervoor beschreven cultureel kapitaal. Leerlingen uit gezinnen met laag/gemiddeld economisch kapitaal zijn sterk gericht op hun eigen toekomst. De opleiding wordt gezien als middel om een in de toekomst liggend doel te bereiken. Daarnaast kunnen we op grond van onze analyse een direct verband aantonen tussen de hoogte van het economisch kapitaal en de mate van integratie. Hoe hoger het economisch kapitaal hoe hoger de mate van integratie is van het gezin in de samenleving.

Wanneer we kijken naar het etnisch kapitaal van het herkomst gezin blijkt uit onze analyse dat er een direct verband bestaat tussen het geboorteland van de ouders en de toekomst oriëntatie van de leerlingen. Vooral de leerlingen waarvan de ouders afkomstig zijn uit Turkije of van de Antillen zijn sterk toekomst georiënteerd. Voor het etnisch kapitaal kunnen we ook een direct verband aantonen met de mate van integratie. Hierbij zijn binnen dit onderzoek van de etnische groepen de gezinnen uit Suriname het beste geïntegreerd in de Nederlandse samenleving.

Als we de studiemotivatie van de leerlingen afzetten tegen de studierichtingen die ze gekozen hebben zien we dat er een direct verband bestaat tussen de studiekeuze en de druk vanuit de familie en/of vrienden. Met name binnen de technische richtingen zitten leerlingen voornamelijk omdat dit vanuit de directe omgeving van hun verwacht wordt.

Tot besluit van dit onderzoek hebben we een discriminant analyse uitgevoerd. Met behulp van de discriminant functie 't' proberen we een voorspelling te doen van de studiekeuze van de leerling. We hebben ervoor gekozen om de discriminant analyse per studierichting uit te voeren. Met uitzondering van de studierichting bank & verzekeringen hebben we voldoende informatie om de studierichting correct te voorspellen als we het geboorteland van de ouders weten. Op deze wijze kunnen we voor de juridische richting met 56,5% zekerheid de studiekeuze voorspellen als we het etnisch kapitaal van het herkomst gezin weten, voor de administratief/secretariële richting is dit 69,5%, voor de richting marketing & communicatie 86,6%, voor ICT 79,2% en voor bank & verzekeringen 36,9%. Op basis van deze analyse kunnen we concluderen dat de studiekeuze van de leerlingen etnisch gekleurd is. Dit is in overeenstemming met de bevindingen uit hoofdstuk twee en de resultaten uit paragraaf 5.4.

Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In deze studie is onderzoek gedaan de studiekeuze van allochtone leerlingen van het Mondriaan College in Den Haag. Het onderzoek is verricht door een literatuur studie alsmede door een vragenlijst die uitgezet is bij drie vestigingen van het Mondriaan College in Den Haag. Dit zijn de vestigingen: Haverkamp, Stokroos en Groen van Prinsteren. Met behulp van dit onderzoek is getracht een antwoord te vinden op de probleemstelling en de deelvragen van dit onderzoek:

Probleemstelling:

‘Welke factoren zijn bepalend bij de studiekeuze voor leerlingen van het Mondriaan College in Den Haag?’

De studiekeuze van de leerling is het resultaat van de interactie tussen de verschillende variabelen uit dit onderzoek en de studiemotivatie van de leerling. Bij de uiteindelijke bepaling van de studiekeuze speelt het sociaal-cultureel kapitaal van het herkomst gezin een belangrijke rol. Het sociale netwerk rond het gezin bepaalt in welke mate de leerling invloed ondervindt vanuit de gemeenschap om een bepaalde studie te gaan volgen. Het culturele kapitaal geeft binnen dit onderzoek eigenlijk de mate van integratie weer. Hoeveel inzicht heeft het herkomst gezin in het Nederlandse onderwijsstelsel om een gedegen keuze te maken voor een vervolgopleiding? Het economisch kapitaal wordt binnen dit onderzoek gemeten als de welvaart van het herkomst gezin binnen de Nederlandse samenleving. Deze factor kan op twee manieren een rol spelen. Enerzijds kan het economisch kapitaal een maatstaf voor de leerling vormen waar hij zelf later ook aan wilt voldoen. Anderzijds kan het economisch kapitaal van het herkomst gezin zo laag zijn dat de leerling alternatieve bronnen aan wilt

wenden om aan inkomen te komen. Dit kan resulteren in het volgen van onderwijs om aanspraak te kunnen maken op studiefinanciering. Het etnisch kapitaal van het herkomst gezin geeft aan op via welk paradigma de studiekeuze is gemaakt. De ouders zullen vanuit hun eigen achtergrond redeneren wat de voor-en nadelen zijn van verschillende studierichtingen. Tot slot speelt ook de studiemotivatie van de leerling een rol bij de bepaling van de studiekeuze. Wat is de belangrijkste drijfveer voor de leerling om een bepaalde studie te kiezen? De studiemotivatie van de leerling wordt direct beïnvloed door de hoogte van de verschillende kapitalen.

Deelvragen:

- *‘Voor welke richtingen kiezen de leerlingen van het Mondriaan College en wat is hun motivatie daarvoor?’*
- *‘Welke risicogroepen kunnen we onderscheiden met betrekking tot voortijdig schoolverlaten?’*

Binnen dit onderzoek hebben we de studierichtingen waaruit de leerlingen binnen het Mondriaan College Den Haag kunnen kiezen opgedeeld in twee hoofdgroepen. Deze bestaan uit de sociaal-culturele studierichtingen zoals: juridische dienstverlening en de administratief/secretariële richting en de technische richtingen: marketing & communicatie, ICT en bank & verzekeringen. Binnen de sociaal-culturele richtingen treffen we voornamelijk leerlingen aan die gekozen hebben voor een ‘veilige’ studierichting die thuis niet verantwoord hoeft te worden. De leerlingen binnen deze ‘zachte’ studierichting zijn voornamelijk vrouwen, afkomstig uit gezinnen met een laag niveau van sociaal-cultureel en economisch kapitaal. Wanneer we kijken naar etniciteit zien we dat binnen deze richtingen we vooral te maken hebben met leerlingen van Surinaamse, Turkse en Marokkaanse afkomst. De leerlingen binnen de technische studies zijn vooral mannen afkomstig uit gezinnen met een hoog niveau van sociaal-cultureel, en economisch kapitaal. Daarbij moet de opmerking geplaatst worden dat de leerlingen binnen deze ‘harde’ richtingen vooral deze studie volgen omdat dit vanuit thuis van hun verwacht wordt. Wanneer we binnen deze richtingen kijken naar de etniciteit valt op dat we hier vooral te maken hebben met leerlingen van Nederlandse of Surinaamse afkomst.

Binnen de vijf studierichtingen van het Mondriaan College in Den Haag kunnen we op basis van dit onderzoek stellen dat de risicogroepen zich voornamelijk bevinden binnen de administratief/secretariële MBO 1 en 2 en ‘harde’ studierichting MBO 3 en 4. Binnen de administratief/secretariële studierichting gaat het om de leerlingen die onderwijs volgen om niet onderwijs motieven. Deze studierichting ‘leent’ zich voor deze doelgroep omdat er van de leerlingen niet al te veel inspanning voor de opleiding verwacht wordt en de leerlingen met alternatieve motieven daardoor makkelijker onzichtbaar kunnen blijven dan binnen de zwaardere studierichtingen. Binnen de technische richtingen hebben we te maken met een ander soort risico groep. Het gaat hier vooral om de leerlingen die vanuit de familie gedwongen zijn een bepaalde studie te gaan volgen. In dit geval gaat het om leerlingen die van hun ouders een bepaald opleidingsniveau of studie moeten volgen omdat dit binnen de gemeenschap een bepaalde status heeft maar wat eigenlijk niet aansluit bij de capaciteiten van de leerlingen.

In paragraaf 6.2 worden de conclusies van dit onderzoek besproken. Tot slot worden in paragraaf 6.3 enkele aanbevelingen gedaan aan de onderwijssector, het ministerie van OCW en voor vervolgonderzoek.

6.2 Conclusies

Voor de beantwoording van de hoofd- en deelvragen hebben we gebruik gemaakt van zes hypothesen. Deze hypothesen hebben allen betrekking op variabelen die mogelijk van invloed zijn op de totstandkoming van de uiteindelijke studiekeuze van de leerlingen. De conclusies behorende bij deze hypothesen zullen we nu achtereenvolgens bespreken:

Hypothese 1

‘De hoogte van het sociaal kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze’

Op basis van de theorie hebben we in dit onderzoek het sociaal kapitaal van het herkomst gezin gedefinieerd als het sociale netwerk waarin de familie zich begeeft. Hierbij moet men denken aan de familie maar ook aan kennissen en buurtgenoten. Uit eerder onderzoek komt naar voren dat de studierichting die leerlingen kiezen vaak overeenkomt met de sociale klasse van de ouders. Door het volgen van een opleiding komen de leerlingen vaak in dezelfde of soms in een hogere sociale klasse terecht als hun ouders. Een probleem ontstaat wanneer we

het hebben over leerlingen uit achterstandswijken. De gezinnen beschikken daar vaak over een beperkt sociaal vangnet wanneer het gaat om lastige vragen zoals het kiezen van een gedegen vervolgopleiding. De keuze voor een bepaalde opleiding moet gemaakt worden zonder enig inzicht vanuit de ouders in de mogelijkheden die het Nederlandse onderwijsstelsel te bieden heeft voor de leerling. De keuze wordt op dat moment gebaseerd vanuit het eigen verleden en/of kennis van de arbeidsmarkt of zelfs mogelijk gebaseerd op de keuze die door vrienden van de betreffende leerling al gemaakt is. Dit resulteert vaak in een keuze voor een ‘veilige’ studierichting zoals verpleegster, verzorger en secretaresse.

Wanneer we binnen onze data set kijken naar het verband tussen het sociaal kapitaal van het herkomst gezin en de gemaakte studiekeuze zien we dat er geen aantoonbaar direct verband tussen beide variabelen te vinden is. Hieruit blijkt dat de uiteindelijke studiekeuze van de leerling gebaseerd is op andere factoren dan de dichtheid van het sociale netwerk van het herkomst gezin. Hypothese 1 dienen we dan ook te verwerpen.

Hypothese 2

‘De hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze’

In de theorie wordt het cultureel kapitaal van het gezin gemeten aan de hand van het genoten opleidingsniveau van de ouders. Daarnaast wordt onder cultureel kapitaal verstaan het geheel aan attitudes, gedragsvoorschriften en alle stimuli die bijdragen aan de cognitieve ontwikkeling van het kind. Wanneer we de vertaalslag maken naar de studiekeuze wordt deze in theorie gebaseerd op de traditionele normen en waarden die men binnen de eigen cultuur centraal stelt.

De hoogte van het cultureel kapitaal van het herkomst gezin hebben we binnen dit onderzoek bepaald door het opleidingsniveau van de ouders samen te nemen met het al dan niet hebben van een krantenabonnement en/of een lidmaatschap bij een bibliotheek. Wanneer we deze samengestelde variabele afzetten tegen de gekozen studierichting zien we dat er een direct aantoonbaar verband bestaat tussen beide variabelen. Hypothese 2 wordt hierdoor bevestigd.

Hypothese 3

‘De hoogte van het economisch kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze’

Het economisch kapitaal hebben wij in ons theoretisch kader gedefinieerd als de welvaart van het gezin. In welke mate beschikt het gezin over voldoende financiële middelen om mee te komen in de huidige maatschappij. Hoe lager het economisch kapitaal van een gezin hoe minder deze per periode te besteden heeft. Wanneer we een leerling nemen uit een gezin met een laag economisch kapitaal kan deze op verschillende manieren dit mee laten wegen in de studiekeuze. Enerzijds kan de leerling door middel van het volgen van een opleiding ervoor zorgen dat hij het later beter krijgt dan zijn ouders het nu hebben. Het volgen van onderwijs is voor deze leerlingen een middel om een toekomstdoel, het krijgen van een goede baan, te verwezenlijken. Anderzijds kunnen leerlingen door middel van het ‘volgen’ van een MBO opleiding aanspraak maken op studiefinanciering. Wat bestaat uit een Ov-kaart en een maandelijkse financiële tegemoetkoming waar geen tegenprestatie tegenover staat. Het volgen van onderwijs is in dit geval een noodzakelijk kwaad om aanspraak te kunnen maken op de studiefinanciering.

Wanneer we de hoogte van het economisch kapitaal binnen onze steekproef afzetten tegen de gekozen studierichting zien we dat er een aantoonbaar direct verband is. Wanneer we dit verband verder uitsplitsen naar opleidingsniveau zien we dat er tevens een direct verband bestaat tussen de hoogte van het economisch kapitaal en het opleidingsniveau van de leerlingen. De twee laagste niveaus worden voornamelijk bezocht door leerlingen uit gezinnen met laag/gemiddeld economisch kapitaal en de twee hoogste richtingen door leerlingen uit gezinnen met hoog economisch kapitaal. Een mogelijke verklaring voor dit verband zou kunnen zijn dat binnen de groep leerlingen afkomstig uit gezinnen met laag economisch kapitaal gekozen wordt voor het volgen van een opleiding die relatief gezien weinig inspanning vergt omdat zij onderwijs volgen om andere niet onderwijs redenen. Hypothese 3 wordt hierdoor bevestigd.

Hypothese 4

'Het etnisch kapitaal van het herkomst gezin is bepalend voor de studiekeuze'

In de theorie wordt het etnisch kapitaal gedefinieerd als het geboorteland van de ouders en de traditionele waarden en normen die bij het herkomstland horen. Zo blijkt uit bestaande theorie dat Hindoestanen vaker dan andere etnische bevolkingsgroepen actief zijn in het bedrijfsleven in economische functies zoals bankier, administrateur en boekhouder. Turken en Marokkanen echter zijn vaker actief als zelfstandig ondernemer en de vrouwen uit deze laatste twee groepen richten zich weer vaker dan autochtonen op verzorgende beroepen zoals verpleegkundige of (bejaarden)verzorger.

In dit onderzoek hebben we het etnisch kapitaal gedefinieerd als het geboorteland van de ouders. Uit de data analyse blijkt dat er een direct aantoonbaar verband bestaat tussen het geboorteland van de ouders en de studiekeuze van de leerling. Wanneer we kijken naar de resultaten van de discriminant analyse blijkt dat, met uitzondering van de richting bank & verzekeringen, de studiekeuze dermate etnisch gekleurd is dat we voldoende informatie hebben om een juiste voorspelling te doen van de gekozen studierichting als we alleen het geboorteland van de ouders weten. Hypothese 4 wordt door ons onderzoek bevestigd.

Hypothese 5

'De studiemotivatie van de leerling is bepalend voor de studiekeuze'

In de theorie is studiemotivatie omschreven als de gedrevenheid van de leerling om een bepaalde opleiding te volgen. Vanuit gesprekken met de vertrouwenspersoon van de vestiging van het Mondriaan College aan de Haverkamp in Den Haag kwam naar voren dat er een aanzienlijke groep meisjes op die school zit die dankzij het volgen van een opleiding voorkomen dat ze uitgetrouwde worden. De reden voor een bepaalde studierichting heeft in dit geval niets te maken met de inhoud van de opleiding maar met het volgen ervan. Een andere reden waarbij de studiemotivatie onafhankelijk is van de gekozen opleiding is wanneer de situatie zich voordoet dat een leerling kiest voor het volgen van een MBO opleiding om via deze weg van de IBG studiefinanciering en een Ov-kaart te ontvangen. Wanneer de reden een andere is dan het volgen van een opleiding om later in een bepaalde bedrijfstak werk te vinden kunnen we ervan uitgaan dat de leerlingen bij hun keuze de moeilijkheidsgraad van de

opleiding sterker door laten wegen bij hun studiekeuze dan leerlingen die bewust kiezen voor een opleiding met een specifieke inhoud en beroepsperspectief. De leerlingen met andere niet onderwijs motieven verwachten wij voornamelijk aan te treffen binnen de ‘zachte’ sociaal-culturele richtingen omdat deze studierichting binnen de economie als relatief eenvoudig wordt beschouwd.

Om de studiemotivatie van de leerlingen meetbaar te maken hebben we ervoor gekozen deze variabele op te delen in vier factoren. Deze vier factoren zijn: de toekomst oriëntatie van de leerling, de intrinsieke motivatie voor de gekozen opleiding, de druk vanuit familie en/of vrienden en de mate van integratie van het herkomst gezin. Wanneer we de variabele studiemotivatie afzetten tegen de vier kapitalen zien we voor het sociaal kapitaal dat er een direct verband is tussen de hoogte van het sociaal kapitaal en de druk vanuit de familie en/of vrienden om een bepaalde opleiding te volgen. Daarnaast geldt dat de dichtheid van het sociale netwerk iets zegt over de mate van integratie. Hoe dichter het netwerk rond het gezin, hoe lager de integratie in de Nederlandse samenleving. Voor de overige drie kapitalen blijkt dat er een direct verband bestaat tussen het cultureel kapitaal, het economisch kapitaal en het etnisch kapitaal van het herkomst gezin en de factoren ‘toekomst oriëntatie’ en ‘de mate van integratie’. Wanneer de score van het herkomst gezin op een van deze variabelen ‘laag’ is des te sterker de leerling een opleiding kiest gericht op een betere toekomst. Daarnaast geldt dat hoe hoger de score is op een van deze variabelen hoe hoger de mate van integratie is van het herkomst gezin en hoe beter de leerling kan meekomen in de Nederlandse samenleving en schoolcultuur.

Wanneer we de variabele studiemotivatie afzetten tegen de uiteindelijk gekozen studierichting zien we dat er een direct verband bestaat tussen de gekozen studie en de druk vanuit thuis. Vooral leerlingen binnen de technische studierichtingen hebben hun studie gekozen omdat dit vanuit thuis van hen verwacht werd. Op grond van dit onderzoek kunnen we hypothese 5 bevestigen.

Hypothese 6

‘Het geslacht van de leerling is bepalend voor de studiekeuze’

In de literatuur wordt de keuze om wel of niet door te leren na de middelbare school bestudeerd aan de hand van het idee dat scholing gezien kan worden als een investering in

menselijk kapitaal (human capital). Het centrale uitgangspunt hierbij is dat opleiding een investering is van tijd en geld op dit moment in ruil voor een toekomstig inkomen. De toekomst verwachting zal bij mannen en vrouwen verschillend zijn. Wanneer we generaliseren verwachten we dat vrouwen in de toekomst kinderen krijgen en daardoor enige tijd niet (volledig) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. De keuze voor een vervolgopleiding is er dan niet zo zeer op gericht om snel carrière te maken dan wel op het vergaren van voldoende kennis en scholing om een stabiele plek in de maatschappij te verwerven. De studierichtingen die bij dit perspectief horen zijn taal, cultuur en maatschappelijke richtingen. Dit zijn tevens de richtingen waarin vrouwen volgens de statistieken in oververtegenwoordigd zijn. Vanuit dit idee zullen mannen kiezen voor een opleiding waarmee ze in hun toekomstige werk uitdagingen aan kunnen gaan en hoger op kunnen komen op de maatschappelijke ladder. Populaire richtingen bij mannen zijn technische en economische richtingen. Wij verwachten op basis van deze gegevens dat uit ons onderzoek blijkt dat we binnen de afdeling economie van het Mondriaan College meer mannen op de ‘harde’ studierichtingen, zoals ICT en bank-en verzekeringswezen, zullen aantreffen. Het omgekeerde verwachten wij voor de ‘zachte’ studierichtingen zoals administratief/secretarieel, juridisch en marketing en communicatie.

Wanneer we kijken naar de resultaten van ons onderzoek blijkt dat binnen de verschillende studierichtingen zien we dat binnen de sociaal-culturele studierichtingen voornamelijk vrouwen zitten en binnen de technische richtingen voornamelijk mannen. Met uitzondering van de richting bank & verzekeringen waarbij de vrouwen oververtegenwoordigd zijn in onze steekproef. Deze verdeling van de steekproef over de studierichtingen is volledig conform de verwachtingen die we op basis van de theorie geformuleerd hebben. Hypothese 6 wordt door ons onderzoek bevestigd.

6.3 Aanbevelingen

Uit ons onderzoek blijkt dat de mate van integratie van de ouders bepalend is voor de hoogte van het cultureel kapitaal. Voor de bepaling van de uiteindelijke studiekeuze speelt de hoogte van het cultureel kapitaal van het gezin een belangrijke rol. Zo kiezen leerlingen uit gezinnen met laag cultureel kapitaal vaak voor ‘veilige’ studierichtingen die ze thuis niet hoeven te verantwoorden maar die voor de ouders en de directe omgeving toch een bepaalde status hebben. Binnen het Mondriaan College in Den Haag betekent dit veel aanbod van leerlingen die een administratief/secretariële opleiding willen volgen. Door het grote aanbod van leerlingen met deze opleiding krijgen zij het relatief gezien moeilijker om een geschikte baan te vinden op de arbeidsmarkt. Wanneer het aanbod van werkzoekende niet aansluit bij de vraag op de arbeidsmarkt leidt dit tot werkloosheid. Wanneer de overheid maatregelen zou treffen om de integratie van nieuwkomers te bevorderen, waarbij de nadruk gelegd wordt op opleidingskansen, zou dit op (lange) termijn leiden tot betere arbeidsmarkt kansen van de kinderen.

Onze tweede aanbeveling vloeit voort uit de hiervoor besproken eerste aanbeveling. In ons onderzoek hebben we het etnisch kapitaal gedefinieerd als het geboorteland van de ouders. Tussen het etnisch kapitaal en de studiekeuze hebben we een direct verband kunnen aantonen. Aan het geboorteland van de ouders kunnen we niets veranderen maar het paradigma van waaruit de studiekeuze gemaakt wordt kunnen we wel proberen te beïnvloeden. Door de mensen te laten integreren op een manier waarop zij vertrouwd worden gemaakt met de mogelijkheden voor zichzelf en voor hun kinderen binnen het onderwijs en op de arbeidsmarkt kunnen we mogelijk de studiekeuze van hun kinderen beïnvloeden. Op dit moment volgen veel kinderen een opleiding omdat het van huis uit opgedrongen is door de ouders of familie en daardoor mogelijk niet aansluit bij de capaciteiten en/of interesses van de leerling zelf. Wanneer we het proces van de studiekeuze kunnen loskoppelen van het traditionele etnisch gekleurde keuze mechanisme zouden we het uitval percentage in het onderwijs kunnen reduceren. Omdat de kinderen een opleiding mogen uitzoeken die het beste bij hun interesses en capaciteiten past zullen zij meer kans hebben om hun diploma te halen.

In de laatste paragraaf van hoofdstuk vijf hebben wij een discriminant analyse uitgevoerd op alle variabelen die binnen dit onderzoek een rol zouden spelen bij de bepaling van de studiekeuze van de leerlingen. Hieruit bleek dat we op basis van alleen het geboorteland van

de ouders een voorspelling kunnen doen welke studiekeuze de leerling gaat maken. Indien gemeenten of (particuliere) scholen zoveel mogelijk leerlingen willen aantrekken kunnen zij dit gegeven gebruiken bij de bepaling van hun vestigingsplaats. Zij zouden kunnen kijken naar de maximale reisafstand die leerlingen bereid zijn af te leggen naar een ROC. Welke leerlingen wonen binnen deze straal en welke opleidingen zouden daar het beste op aansluiten? Wanneer het aanbod van studies aansluit bij de wensen van de afnemers, in dit geval de leerlingen, zou dit leiden tot een school met een regulier uitval percentage.

Om het uitval percentage in het middelbaar beroepsonderwijs te verminderen is het tevens van belang de leerlingen die om economische motieven kiezen voor een studie te demotiveren dit te doen. Het ministerie van OCW zou een prestatienorm aan de studiefinanciering voor het middelbaar beroepsonderwijs kunnen koppelen. Hierbij kunnen we denken aan hetzelfde systeem zoals voor het hoger onderwijs nu al gehanteerd wordt. De invoering van een dergelijke regel zorgt ervoor dat de leerlingen gedwongen worden om hun diploma te halen omdat zij anders een studieschuld hebben die ze moeten terug betalen. Het voordeel voor de overheid is dat er geen verspilling meer optreedt van overheidsgelden. Voor de onderwijsinstellingen betekent de invoering van een dergelijke maatregel dat de leerlingen die zich inschrijven voor een bepaalde opleiding voldoende gedreven zijn om de opleiding tot een goed einde te brengen. Op les niveau betekent deze maatregel vermoedelijk meer rust in de klas omdat aan het continue verstoren van de les op lange termijn financiële consequenties zitten.

Tot slot dragen we twee voorstellen voor vervolgonderzoek aan. Op de eerste plaats is het interessant voor vervolg onderzoek om de situatie in Den Haag te vergelijken met de situatie in een van de andere grote steden in Nederland. Hoe kiezen de leerlingen in Rotterdam, Utrecht en Amsterdam hun vervolgopleiding. Is het geschetste probleem in dit onderzoek uniek voor Den Haag of speelt deze problematiek in alle grote steden? Op de tweede plaats is het interessant voor vervolgonderzoek om de situatie binnen andere opleidingsrichtingen met elkaar te vergelijken. Hoe komt de studiekeuze binnen de secties techniek en verzorging tot stand en hoe verhoudt dit zich tot de studiekeuze binnen de sectie economie? Het is mogelijk dat binnen de technische richtingen er andere keuze motieven aan de verschillende opleidingen ten grondslag liggen dan bij voorbeeld het geval is bij de technische richtingen binnen de sectie economie. Speelt binnen de exacte secties van het Mondriaan College hetzelfde probleem wat betreft niet onderwijs motieven van leerlingen?

Literatuurlijst

Becker, G. (1964). "Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education."

National Bureau of Economic Research, distributed by Columbia University Press.

Bloemen, H. (2000). "De studiekeuze van middelbare scholieren."

Onderzoek uitgevoerd door CentER Applied Research

CBS (2005). "Jaarboek onderwijs in cijfers 2005."

Internet locatie: <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/2aba48fe-587e-4222-9c63-168a4fc37e66/0/jaarboekonderwijs2005.pdf>

CBS (2005). "Waar zijn allochtone werknemers in dienst?"

Internet locatie: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3B052212-4A98-4823-996E-DB5F89C41DF0/0/2004k2v4p038art.pdf>

Hoeven, van der, M.J.A. (2005). "Leer/werkplicht voor jongeren tot 23 jaar."

Ministerie OCW, april 2005, Den Haag.

Klaver, J., Mewissen, J., Odé, A. (2005). "Etnische minderheden op de arbeidsmarkt: beelden, feiten, belemmeringen en oplossingen." Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam.

Komter, A.E., Brugers, J., Engbersen, G. (2000). "Het cement van de samenleving."

Amsterdam University Press, Amsterdam.

Lens, W. (1997). "Studiemotivatie."

De psycholoog, februari 1997, pagina 53-59.

Miedema, M. (2003). "Citroenijs als middel tegen schooluitval."

Internet locatie: www.onderwijsachterstanden.nl/php/artikel=doengemveg100

Need, A. (2002). "Ongelijke kansen, ongelijke uitkomsten: over de invloed van ouderlijk milieu, sekse en ethnische herkomst op onderwijsprestaties en arbeidsmarktsucces."

Internet locatie: <http://spitswww.uvt.nl/web/FSW/tijdschrift/Need>

Need, A. En Jong, de, U. (2002). "Persoonlijkheidskenmerken en seksespecifieke inkomensverwachtingen in het hoger onderwijs."

Internet locatie: <http://spitswww.uvt.nl/web/FSW/tijdschrift/Need/NeedJong.pdf>

Nationaal Platform voor overleg en samenwerking tegen Racisme en Discriminatie (NPRD).

(2003). "Jongeren van etnische minderheidsgroepen in Nederland-Factsheet."

Internet locatie: www.lbr.nl/nprd/factsheets/jongeren.pdf

Parsan, N. (2005). "Schooluitval is een groeiend probleem."

Internet locatie: www.amsterdam.pvda.nl/nieuwsbericht/1971

SZW (2005). "Ouders kunnen schooluitval en jeugdwerkloosheid helpen voorkomen."

Internet locatie: www.jeugdwerkloosheid.szw.nl/index.cfm?fuseaction=dsp_rubriek&rubriek

Vlaamse vereniging van studenten (2003). "Socio-culturele drempels."

Internet locatie: www.vvs.ac

Werfhorst, van de, H. (2002). "Onderwijs en sociale klassemobiliteit: studiekeuzes als onderdeel van mobiliteitsstrategieën."

Internet locatie: <http://www.ru.nl/sociologie/onderzoek>

Wiggers, S. (2004). "Studiekeuze allochtone leerling."

Schooljournaal volume 8, aflevering 2, pagina 16-17.

Bijlage 1

De volgende tabel geeft het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen weer op wijkniveau voor Den Haag in 2002.

	Inkomen (2002) in euro's	Beneden/boven of modaal
Oostduinen	*	*
Belgische park	36.300	2
Westbroekpark/Duttendel	54.700	2
Benoordenhout	47.800	2
Archipelbuurt	37.000	2
Van Stolpark en Scheveningse Bos	39.700	2
Scheveningen	29.300	1
Duindorp	22.900	0
Geuzen-Statenkwartier	36.900	2
Zorgvliet	33.000	2
Duinoord	32.300	2
Bomen-Bloemenbuurt	29.900	1
Vogelwijk	49.900	2
Bohemen, Meer en Bos	31.500	2
Kijkduin en Ockenburg	39.600	2
Kraayenstein	29.100	1
Loosduinen	29.500	1
Waldeck	28.000	1
Vruchtenbuurt	32.500	2
Valkenboskwartier	24.500	0
Regentessekwartier	25.400	0
Zeeheldenkwartier	27.000	0
Willemspark	35.500	2
Haagse Bos	34.700	2
Mariahoeve en Marlot	26.000	0
Bezuidenhout	28.900	1
Stationsbuurt	21.600	0
Centrum	27.400	1
Schildersbuurt	21.900	0
Transvaalkwartier	21.200	0
Rustenburg/Oostbroek	24.000	0
Leyenburg	26.100	0
Bouwlust/Vrederust	23.300	0
Morgenstond	21.800	0
Zuiderpark	*	*
Moerwijk	20.600	0
Groente-en Fruitmarkt	25.900	0
Laakkwartier en Spoorwijk	22.700	0
Binckhorst	21.400	0
Wateringse Veld	37.000	2
Hoornwijck	37.000	2
Ypenburg	37.600	2
Forepark	36.000	2
Leidenschenveen	35.700	2
Gemiddeld	*	*

Bijlage 2¹⁹

Etniciteitsverdeling Den Haag op wijkniveau, 2004

Wijk	% NL	%Turks	%Marokkaans	%Surinaams	%Antilliaans	% Zuid Europees	% overig geïndustrialiseerd	%overig niet geïndustrialiseerd
Oostduinen	50	0	0	0	0	0	37.5	12.5
Belgische park	68.5	0.3	0.7	1.8	0.6	1.9	16.8	9.3
Westbroekpark/Duttendel	64.6	0	0.2	0.5	0.7	1.3	22.8	9.9
Benoordenhout	59.8	0.1	0.2	1	1.1	2	26	9.7
Archipelbuurt	63.5	0.5	0.3	1.3	1.1	2.1	22.8	8.5
Van Stolpark en Scheveningse Bos	62.3	0.1	0.1	0.7	1.2	0.9	25.7	8.9
Scheveningen	76.4	0.6	0.6	1.8	0.8	1.5	11.3	7
Duindorp	87.2	0.3	0.7	1.3	0.9	0.8	4.8	3.9
Geuzen-Statenviertel	70.5	0.4	0.3	1.6	0.9	1.5	18.3	6.5
Zorgvliet	61.9	0	0	0.3	1.7	0.9	23.8	11.3
Duinoord	66.9	0.4	0.6	3	0.9	1.4	18.4	8.5
Bomen-Bloemenbuurt	73.5	0.4	0.3	3.5	0.7	1.5	14.3	5.7
Vogelwijk	71.5	0.2	0.1	1.4	1.3	1.1	18	6.5
Bohemien, Meer en Bos	76.3	0.2	0	1.2	0.6	1	16	4.7
Kijkduin en Ockenburg	79.9	0.4	0.4	1.3	0.8	0.9	12.2	4.1
Kraayenstein	79.6	0.6	0.4	2.9	0.9	1.2	9.7	4.8
Loosduinen	75.9	1.5	1.8	5.7	1.2	1	7.1	5.8
Waldeck	73.3	1.5	1.3	4.4	1.3	1.5	10.7	6
Vruchtenbuurt	78.1	0.5	0.4	2.1	0.7	1.3	11.9	5.1
Valkenboskwartier	51.4	3.9	3.2	16.3	2.4	1.5	9.3	11.8
Regentessekwartier	51.4	4	3.7	15	2.8	1.7	10.6	10.8
Zeeheldenkwartier	57.3	1.9	2.8	6.1	2.2	2.3	14	13.4
Willemspark	59.9	0.6	0.1	1.4	1.3	3.3	25.9	7.6
Haagse Bos	65.8	0.2	0	0.5	1	1	19.9	11.7
Mariahoeve en Marlot	61.1	1.9	2.4	4.7	2.3	1.7	12.9	12.8
Bezuidenhout	63.6	1.1	1.2	5.5	1.8	2.4	13.7	10.7
Stationsbuurt	40.8	5.9	8.1	12.1	6.8	1.8	6.9	17.5
Centrum	53.8	2.6	4.9	7.4	3.1	2.8	12	13.6
Schildersbuurt	10.9	26.2	21.7	22.4	3.6	0.8	1.5	13
Transvaalkwartier	13.3	29.5	13.6	23.8	2.6	0.8	1.6	14.8
Rustenburg/Oostbroek	50.4	16.6	2.6	13.1	1.7	1.6	5	8.8
Leyenburg	73.4	3.3	1.2	5.4	0.9	1.5	9.2	5
Bouwlust/Vrederust	46.8	12	9.1	8.5	4.1	1.5	5.6	12.4
Morgenstond	54.8	5.2	6.2	9.4	3.6	2.2	6.4	12.2
Zuiderpark	*	*	*	*	*	*	*	*
Moerwijk	47.7	8.5	8.3	9.5	4.3	1.6	5.5	14.4
Groente-en Fruitmarkt	24.9	27.6	5.7	23.9	2.2	1.3	3	11.4
Laakkwartier en Spoorwijk	39	7.7	9.2	18.4	4.4	1.7	4.2	15.3
Binckhorst	57.4	2.3	8.7	4.7	7.4	3.4	4	12.1
Wateringse Veld	68.5	3.6	1.7	11.2	1.4	1.6	6.2	5.7
Hoorndijk	82.1	2.1	0	0.5	0	1.5	10.3	3.6
Ypenburg	68.9	2.3	1	10.6	1.9	1.3	7.2	6.7
Forepark	91.9	0	0	0	0.5	0	6.1	1.5
Leidenschenveen	69.8	1.8	1.8	11.4	1.5	1	6.5	6.2
Gemiddeld	55.4	6.6	5	9.6	2.4	1.6	9.3	10.1

¹⁹ Bron: www.denhaag.buurtmonitor.nl "Den Haag in Cijfers"

Bijlage 3

Vragenlijst Middelbaar beroepsonderwijs

Welke studierichting volg je? Richting invullen in het tekstblok

ف Economie richting:

Welk niveau?

ف 1 2 3 4

In welk jaar van de opleiding zit je nu?

1 2 3 4

Geslacht?

ف Man Vrouw

Geboorte datum? Dag-maand-jaar

Woon je nog thuis?

ja nee

Ben je getrouwd?

ja nee

In welke stad woon je?

Den-Haag Rotterdam Delft anders.....

In welke wijk woon je? Bv. Schilderswijk

Woon je in een koophuis of in een huurhuis?

koophuis huurhuis

Hoeveel kamers hebben jullie in huis?

1 2 3 4 5 meer dan 5 kamers

Wat voor soort huis is het?

flat portiekwoning rijtjeshuis twee onder een kap vrijstaand huis

Hebben jullie een auto?

- ja nee

Hoeveel auto's hebben je ouders?

- 1 2 3

Zijn je ouders gescheiden?

- ja nee

Wat is/was het beroep van je vader? Leg duidelijk uit wat zijn beroep is of was.

Voor hoeveel uur is deze baan?

- 8 uur p.week 16 uur p.week 24 uur p.week 32 uur p. week 40 uur p. week

Wat is de leeftijd van je vader?

- .....

Wat is het beroep van je moeder? Leg duidelijk uit wat haar beroep is of was.

Voor hoeveel uur is deze baan?

- 8 uur p.week 16 uur p.week 24 uur p.week 32 uur p. week 40 uur p. week

Wat is de leeftijd van je moeder?

- .....

Hoeveel broers en/of zussen heb je?bv. broers 3

- broers.....

- zussen.....

Op de volgende pagina wordt in een schema een aantal vragen gesteld over je broers of zussen. Heb je bijvoorbeeld 1 broer en 3 zussen dan vul je alleen de rij met broer nummer 1 in en in het schema met de vragen over jouw zussen de rijen met zus nummer 1,2 en 3.

Broer nummer	1	2	3	4
Wat is de leeftijd van je broers?				
Wonen je broers nog thuis? Ja/nee/anders				
Werken je broers? ja/nee/anders				
Wat is hun beroep?				
Wordt hun inkomen in het huishouden besteed?				

Zus nummer	1	2	3	4
Wat is de leeftijd van je zussen?				
Wonen je zussen nog thuis? Ja/nee/anders				
Werken je zussen? ja/nee/anders				
Wat is hun beroep?				
Wordt hun inkomen in het huishouden besteed?				

Heb je zelf een bijbaan naast school?

ja nee anders.....

Wat voor bijbaan heb je? bv. Ik werk bij de Konmar

Wordt jouw inkomen in het huishouden besteed?

ja nee anders.....

Wat is de opleiding van je vader? Vertaal een eventuele buitenlandse opleiding naar de Nederlandse niveaus zoals die hieronder staan weergegeven.

geen lager [basisschool / VBO] middelbaar [MBO/HAVO/VWO] hoger [HBO/Universiteit]

Wat is het geboorteland van je vader?

Nederland Marokko Turkije Suriname Antillen anders.....

Wat is de opleiding van je moeder? Vertaal een eventuele buitenlandse opleiding naar de Nederlandse niveaus zoals die hieronder staan weergegeven.

geen lager [basisschool / VBO] middelbaar [MBO/HAVO/VWO] hoger [HBO/Universiteit]

Wat is het geboorteland van je moeder?

Nederland Marokko Turkije Suriname Antillen anders.....

In welk land ben je zelf geboren?

Nederland Marokko Turkije Suriname Antillen anders.....

Welke nationaliteit heb je?

Nederlands anders.....

Welke krant lezen jullie thuis?

geen Telegraaf AD Spits/Metro Volkskrant NRC Trouw

Haagse Courant anders.....

Ben je lid van een bibliotheek?

ja nee anders.....

Zijn je ouders lid van de bibliotheek?

ja nee anders.....

Hebben jullie een schotel antenne voor het ontvangen van buitenlandse televisie zenders?

ja nee anders.....

Voor welke zenders?

Ben je lid van een sportclub? Zo ja, welke?

ja nee naam club(s).....

Ben je lid van andere verenigingen? Naam+soort vereniging invullen

Welk geloof heb je?

Geen Katholiek Nederlands Hervormd Gereformeerd Moslim

Hindoe Boedist Sikh

anders.....

Welke vooropleiding heb je gevolgd? Vertaal een eventuele buitenlandse opleiding naar de Nederlandse niveaus zoals die hieronder staan weergegeven.

geen basisschool IVBO VBO MAVO

MBO HAVO VWO anders.....

Heb je deze opleiding in Nederland gevolgd?

ja nee

Heb je een diploma gehaald bij je vooropleiding?

ja nee

Heb je een instaptoets moeten doen voordat je hier op school kwam?

ja nee

Wat wil je na deze opleiding gaan doen?

Werken

Doorleren op het MBO om naar het HBO te kunnen

Doorleren op MBO en dan gaan werken

Anders namelijk

Wat verwacht je van deze opleiding? bv. Een goede kans op werk

Wie had de meeste invloed bij jouw studiekeuze?

- mijn ouders
- overige familie (ooms, tantes)
- heb mijn studie helemaal zelf gekozen
- mijn vrienden die dit ook gingen doen
- anders.....

Spijbel je weleens?

- nooit
- (bijna) nooit
- soms
- vaak

Zijn je ouders het eens met jouw studiekeuze? Zo nee, waarom niet?

- ja
- nee

Vind jij het belangrijk om naar school te gaan? waarom vind jij dat?

- ja
- nee
- anders.....

Na mijn opleiding ga ik terug naar mijn vaderland

- ja
- nee
- niet van toepassing op mijn situatie

omdat:

Stellingen

Geef bij de volgende stellingen aan door middel van het zetten van een kruisje in het hokje of je het er mee eens of oneens bent. Maximaal 1 antwoord per vraag mogelijk.

	helemaal mee eens	mee eens	neutraal	mee oneens	helemaal mee oneens
Als ik opnieuw mocht kiezen zou ik weer voor deze opleiding kiezen					
Later wil ik graag een kantoor baan					
Ik wil later met mensen in een team werken					
Ik wil iets leren waarbij de mens centraal staat					
Ik heb voor deze opleiding gekozen om later veel geld te verdienen					
Ik vind het belangrijk dat later mensen tegen mij opkijken					
Deze studie geeft mij veel status					
Ik praat met mijn vrienden <u>meestal</u> Nederlands					
Mijn familie bepaalt met wie ik ga trouwen					
Het is belangrijk om naar school te gaan					
Ik erger me aan leerlingen die de les verstoren					
Mijn ouders spreken goed Nederlands					
Ik ben trots als ik hoge cijfers haal					
Na het MBO ga ik doorstuderen					
Ik ben deze opleiding gaan volgen zodat ik later veel succes heb					
Door het volgen van deze opleiding wordt ik minder snel uitgehuwelijkt					
Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik later veel geld ga verdienen					
Ik heb deze opleiding gekozen zodat ik mensen kan helpen					
Ik heb deze opleiding gekozen om te werken aan een goede toekomst					

Stellingen

Geef bij de volgende stellingen aan door middel van het zetten van een kruisje in het hokje of je het er mee eens of oneens bent. Maximaal 1 antwoord per vraag mogelijk.

	helemaal mee eens	mee eens	neutraal	mee oneens	helemaal mee oneens
Ik leer nooit voor een 6, maar voor een 10!					
Thuis spreken we <u>meestal alleen</u> Nederlands					
Als ik thuis kom ga ik gelijk aan mijn huiswerk					
Als we in de klas mogen werken ga ik liever praten					
Ik trouw met iemand die ik zelf heb uitgekozen					
Ik ga graag naar school toe					
Ik schaam me tegen over mijn klasgenoten als ik hoge cijfers haal					
Mijn ouders vinden hoge cijfers belangrijker dan ik zelf					
Na mijn opleiding ga ik terug naar mijn vaderland					
Ik trouw het liefst met iemand uit Nederland					
Ik werk graag vooruit					
Ik maak altijd mijn huiswerk					
Ik ben trots op mijn cijfers					